

SKUTEČNOST

N E Z Á V I S L Á R E V U E

Řídí redakční kruh v Paříži a Ženevě — Ročník II. Číslo 7 - 8 srpen září 1950

O B S A H :

O novou morálku demokrata	<i>František Bregha</i>
Dvě setkání	<i>Ladislav Čerych</i>
Kongres pro svobodu kultury	<i>J. P.</i>
Charta spojených národů a mezinárodní bezpečnost	<i>L. David</i>
Choroba pod pláštěm levice	<i>H. J. Hájek</i>
SSSR, ňud a režim	<i>Karol Belák</i>
Amerika a Evropa	<i>Frederic Colloredo Mannsfeld</i>
Zhroutí se Amerika hospodářsky?	<i>Josef Orlický</i>
Wiesbadenské intermezzo	<i>Jindřich Skalický</i>
Východní Německo	<i>Wolfgang Witzig</i>
Dopis ze Švédska	<i>Amelie Posse</i>
Padnout pro vítězství?	<i>Cato</i>
Diskuse a poznámky:	
Ústřední problém exilu	<i>Petr Hrubý</i>
Bez nadpisu	<i>L. David</i>
Válka s mloky?	<i>K. B.</i>
Jsmo důslední v nestraničtví?	<i>Dr. Ladislav Matějka</i>
Dopisy	

INFORMAČNÍ SLUŽBA SKUTEČNOSTI zahájila vydávání bulletinu, určeného čs. novinářům v exilu. Bulletin přináší aktuální zprávy z ČSR, citáty z československých novin a časopisů a komentáře. Chce našim novinářům dodávat materiál a umožnit jim, aby umístili v cizím tisku zprávy a krátké články o situaci v ČSR. Zájemci se mohou obrátit na adresu 143/A Fellows Road, London N. W. 3.

MEZINÁRODNÍ BULLETIN. Skupina Skutečnosti, která je jádrem nového sdružení Democratia Militans, vydala první svazek revue Democratia Militans v anglické a německé verzi. Jejím programem je sdružit universalistické demokraty a poskytnout tak základnu ke spolupráci všech lidí, kteří pociťují své demokratické přesvědčení jako základní distinkci před příslušností národní, třídní, stranickou či skupinovou. Všichni, kdo mají možnost umístit mezi svými přáteli anglický bulletin, nechť se obrátí na adresu International Study Group for World Democracy, 143 A Fellows Road, London N. W. 3. — Francouzské vydání připravujeme.

STUDIJNÍ STŘEDISKO v Londýně, o němž jsme přinesli článek v předminulém čísle, chce soustředit studijní práce čs. exulantů a koordinovat studium sociálních, filosofických a hospodářských problémů. Podrobný návrh zašle zájemcům o spolupráci H. J. Hájek, Orchard Crescent 28, Edgware - Middx.

Prosíme všechny čtenáře, kteří zaplatili předplatné jen na půl roku, aby nezapomněli včas poukázat příslušnou částku za druhé pololetí. Toto číslo zasiláme už jen těm čtenářům, kteří buď předplatné za uplynulý půlrok zaplatili nebo jiným způsobem projevili o »Skutečnost« zájem.

Redakce »Skutečnosti« je dále ochotna uveřejnit za minimální poplatek inseráty a různá oznámení (zjištění adres a p.). Prosíme všechny zájemce, aby se v této věci obraceli přímo na adresu redakce, C. p. 393, Genève 11.

PŘEDPLATNÉ PŮLROČNĚ

Belgie 70 frs
V. Británie a šterl.
oblast 10 sh
Brasílie 45,- Cr.\$
Dánsko7 K
Francie . . 400 frs
Holandsko . . 6 zl
Kanada \$ 1,5
Německo 6DM
Norsko7 K
Švédsko 6 K
Švýcarsko . . 6 frs
USA \$ 1,5

SKUTEČNOST SE PŘEDPLACÍ

ve Velké Británii a v zemích sterlinkové oblasti — ve formě nevyplněného a nekříženeho Postal Orderu na adresu P. H. 143 A. Fellow Road, London NW 3

v Brasílii — na konto Paulo Rathunde, Banco Auxiliar de Sao Paulo S. A., Sao Paulo, US, Brasil. Výhradní zastoupení »Skutečnosti« pro Brasílii: »Skutečnost«, Caixa Postal 6196, Sao Paulo, Brasil.

ve Francii — na c. c. 746.662, Stanislav Kubát, Paris

v Německu — na adr. Boris Pešek, Ludwigsburg, Konto Nr. 54648 Postcheckamt Stuttgart

v Kanadě — na konto č. 2487, Departement d' épargne, Banque de Montreal, Napierville, P. Q.

ve Švýcarsku — na účet I. 6043, Karol Belák - Berger, Genève

v USA — mezinár. převodem nebo bankovkou v dopise na Genève 11, C. p. 393

V zemích kde není zřízeno šekové konto, vyrovnávejte předplatné bankovkou v dopise nebo 15 mezinárodními odpovědkami.

O NOVOU MORÁLKU DEMOKRATA

BYLO by zapotřebí k známému úsilí Sysifovu připojit neustálý posměch líného publika, abychom se alespoň přiblížili údělu člověka, který se v naší době snaží psát o morálce. Zdá se, že se ve dvacátém století snažíme kompenzovat onen ústřední zájem, který mravnosti věnoval starověk, opovržlivým nezájmem, mávnutím ruky, které má říci, že my jsme přece jen dál, že naše mechanická civilisace a kultura, objektivnější osudovost ložnic a komplexů, se nepotřebuje zabývat takovými titěrnostmi jako jsou otázky zla a dobra. A jen směšní lidé »s klasickým vzděláním«, nepochopitelní staromilci, občas připomenou zvuk slova morálka, bohužel zhusta dvojím nevhodným způsobem: buď píše autor jen vznosné úvahy nebo si vyhrne rukávy a opře se natolik, že jeho lamentování skřípe ve stylu Svatých Posledních Dnů. Pokusíme se zde naznačit, že morálka musí být předmětem vážného pohledu, a především, že bude nutné jí věnovat určitou pozornost, aby onen nový, ryzí demokrat budoucnosti se stal živou a činnou realitou.

Filosofové, zabývající se etikou, došli k sumárnímu dělení: praví v podstatě, že jsou dva druhy morálky, prvá heteronomní, druhá autonomní. Morálka heteronomní je morálkou příkazu z vnějška, morálkou autority, která je založena na vnějším tlaku na určitý subjekt. Morálka autonomní spatřuje naopak základ mravnosti v tvorbě mravních hodnot pod vlivem vnitřního, samostatného prožitku a svobodné volby. Buduje tedy na kvalitě svědomí jedince a brání se tomu, aby se morálka stala pouhou mašinerií zvyku, jak tomu obyčejně bývá v případě morálky heteronomní. — Ve světle tohoto dělení je ovšem jasné, že morálka demokratická může být jedinec morálkou autonomní. Je to však dost? Je obsah morálky autonomní natolik jednoznačný, aby mohl být zdrojem síly a odvahy onomu novému člověku, který má ubránit demokracii v její pětadvacáté hodině? Zdá se, že dnes už se zmíněným dělením nevystačíme, že je zapotřebí specifikovat přesněji a určitěji, že je prostě jen jeden druh morálky autonomní, který může dostát požadavkům vysokých cílů, jež na ně klade rodící se koncepce organické demokracie.

Morálka autonomní se principálně projevuje ve dvou formách, které pro nedostatek lepších názvů pojmenuji morálkou »intervenční« a »neintervenční«. — Morálka neintervenční je v podstatě morálkou dnešního západního světa, morálkou liberalistickou. Jejím účelem je »umožnění« společenského života omezením sféry akce jedinců takovým způsobem, aby nedocházelo ke konfliktům. Každý je svoboděn — pokud se nedotýká svobody druhého. Je to morálka převážně negativní, pravící co dělat nemáme, je pro ní důležitější něčemu bránit než něco uskutečnit. Tato statická, zakazující morálka neustále zdůrazňuje »nezadatelná práva«, opomíjejíc, že jsou především »svaté povinnosti«, práva pak že jsou jen »právy vydobytými«. Liberalismus degra-

doval mravnost na respektování práv, nejsou v úrovni ethiky ničím jiným než »komplexem nevinnosti«. Je pochopitelné, že tento systém produkoval jedince, na které se tak hodí slova Em. Mouniera k současným křesťanům: »Ces êtres courbes qui ne s'avancent dans la vie que de biais et les yeux abattus, ces âmes dégingandées, ces peseurs de vertus, ces victimes dominicales, ces froussards dévotieux, ces héros lympathiques, ces suaves, ces vierges ternes, ces vases d'ennui, ces sacs de syllogime, ces ombres d'ombres, est-ce là l'avant-garde de Daniel marchant contre la Bête?« (L'affrontement chrétien, str. 11).

K vystižení intervenční morálky nestačí říci, že je opakem právě popsané morálky liberalistické. To by totiž byl právě onen typický omyl liberalismu, který se spokojoval negativními příkazy v domněnání, že vychovali člověka k tomu, aby nezabíjel, učiní jej ipso facto »dobrým«. Je zapotřebí vyslovit přesně, co vyžaduje morálka intervenční, definovat ji pozitivně. Protože však tím dospíváme k poli, jež dosud leží ladem a jež dává spíše tušení než jistotu o charakteru plodů, jež má přinést, zmíním se nejprve o nejmarkantnějším příkladu morálky intervenční v dějinách CSR a teprve potom se pokusím o stručné shrnutí jejich základních principů. Představme si na okamžik T. G. Masaryka, který byl sice universitním profesorem, který by i publikoval své knihy, který by však seděl pěkně v závětrí, nezasahoval do veřejného života, nešel za hranice, vedl prostě »klidný a spořádaný život občanský, hodný profesora Karlovy university«. Byl by to ještě Masaryk? A není naopak celá jeho hodnota, jež přežila i jeho smrt, právě v boji o Rukopisy, v Hilsneriádě, procesu Friedjungově, procesu záhřebském, v útěku do ciziny, v budování státu, v onom neustálém »intervenování« do běhu dějin? Masaryk je nejlepším vzorem toho, co mám na mysli, píše o morálce intervenční. Tato perspektiva mě zároveň nutí ke smutnému konstatování, že ve světě zmíněného zjištění Masaryk nikdy neměl skutečné žáky, nýbrž jen pouhé komentátory . . .

Morálka intervenční vychází z poznatku, že člověk není na světě sám, nýbrž že je obklopen, »vlečen« událostmi, angažování proti své vůli v jediném velkém proudu historie. V této situaci má volbu mezi pasivitou a aktivitou. A morálka intervenční se vyslovuje jasně pro aletrnativu druhou, pro aktivitu a dynamismus, který má dáti tvar, naplnit život jedince tvůrčím bojem o hodnoty jež jsou samou substancí nové, organické demokracie. Tyto hodnoty stojí nad pouhým uspokojením biologických či materiálních potřeb, v nichž si tolik liboval pozitivismus a materialismus devatenáctého století, jsou hodnotami kulturními, hodnotami tvůrčími, které v dílech vynikajících jedinců dospívají k plnosti uskutečnění v rovině života, činu, myšlenky.

Znamená to tedy, že morálka intervenční nedává práva, ale ukládá povinnosti; povinnost být zaujat životem ostatních, dát »hodnotu« vyznávaným hodnotám ochotou k oběti sama sebe pro jejich konečné uskutečnění. Přirozená spoutanost akce není tedy omezena na sféru, v níž je nám dáno jednat, nedotýkající se zájmů druhých, nýbrž je vedena a usměrněna ve smyslu vše prostupující sympatie, touhy pomoci, spojit se, jít ruku v ruce v dobrém i zlém. — Každý velký západní ethický systém představuje určitou metamorfosu, způsob aplikace slov Kristových: »Miluj bližního svého jako sebe samého«. Sociokulturní náplň liberalismu způsobila, že tento příkaz byl vykládán jako »Co nechceš, aby jiní činili tobě, nečiň ani ty jim«. Ve smyslu morálky intervenční musí být tato slova interpretována: »Co vynucuješ jako správné u sebe sama, žádej i od ostatních«.

Má-li intervenční morálka své požadavky v mikrokosmu vztahů interindividuelních, přináší i specifické a v jistém smyslu i převratné postuláty v makrokosmu vztahů mezi národy, třídami a skupinami. Nová, organická demokracie netrpí oním liberalistickým provincialismem, který způsoboval, že existovaly vedle sebe země s nejkřiklavějšími rozdíly v režimu a sociální, kulturní a hospodářské úrovni, nýbrž ve jménu bojového universalismu vyžaduje nutnost světa, spjatého pevným demokratickým řádem. A neklamme se: nejde zde pouze o nějakou krotkou pomoc zaostalým zemím, o povznesení kolonií atd, ale jde také o zničení všech barbarských a protidemokratických režimů. Intervenční morálka moderního demokrata činí prostě z pojmu »státní suverenita« pojem vysloveně zpátečnický, odporující zásadně duchu organické demokracie. V tomto novém systému nemohou existovat války ve starém slova smyslu, nýbrž pouze »policejní opatření«; komu se nelíbí termín »policejní opatření«, může právem mluvit o »křížových výpravách demokracie«. Nebude existovat ani dětinská naivnost, nutící liberalistického demokrata čekat, až bude napaden; t. zv. preventivní válka se stane nejen oprávněnou, nýbrž i nutnou, důsledným domyšlením morálky intervenční. — Stát a ostatní organismy, sloužící projevu demokratické vůle, nemohou v oblasti sociální a hospodářské zůstat omezeny na úkoly čistě administrativní a ochraňující onu liberalistickou svobodu tak, aby neporušila svobodu druhého. Musí nutně intervenovat a uspořádat sociální a hospodářskou strukturu dle požadavků organické demokracie ve smyslu odstranění nespravedlivých rozdílů, plné zaměstnanosti a umožnění příležitosti ku vzdělání každému. Tento úsek je už v zásadních rysech vypracován v dílech J. M. Keynesa a jeho pokračovatelů, poskytujících výborný obraz aplikace morálky intervenční na komplex jevů hospodářských a sociálních.

Jsou pravděpodobně dvě základní námitky proti morálce intervenční v té formě, jak jsme se ji pokusili stručně zachytit. Prvou lze vyjádřit pohoršeným výkřikem liberála staré školy: »Ale to je výchova k fanatismu«! Namítnu, jaký je vlastně rozdíl mezi fanatikem a hrdinou. Domnívám se totiž, že právě tento rozdíl dokáže, že se intervenční morálka obejde bez fanatiků a že naopak potřebuje hrdiny. Fanatik je nenašáňlivec, sloužící *slepě* určitému cíli svojí nenávisť a negací všeho ostatního. Hrdina pak je člověk, sledující *uvědoměle*, dle nejlepšího svého svědomí a rozumu určité cíle pozitivní prací a ochotou obětovat se pro přijatou pravdu. V kostce: mezi fanatikem a hrdinou je stejný rozdíl jako mezi Václavem Kopeckým a Mistrem Janem Husem. A intervenční morálce jde o hrdiny tohoto druhu, o nic více, ale také o nic méně.

Vyžaduje-li intervenční morálka hrdinnost, lze očekávat, že skeptický unavený intelektuál, jehož kouřem se zamlžují kavárny Západu i mozky svedených jeho populárním jménem, bude otráveně komentovat: »Zase nějaká renaissance romantismu. Co už jen těch pathetických chimér na světě bylo . . .« Bude tedy nutné zdůraznit, že mi nejde o žádné moderní rytíře absolutna či absurdna, ani o titany v bílých límečcích a naprosto ne již o nějaký pathos, nýbrž pouze o vytrvalý, kulturní ethos. Pathos je kvalitou fanatika, všech těch velkoustých prodavačů laciných mincí, strojů na chlazení hesel, primitivů neúnavných v opakování. Ethos je naopak klidný, rozhodný, mající sílu, aby v pochybách a porážkách zůstal věrný. Zatím co pathos je povahy theatrální, ethos je mravní, je krví ducha svobodného jedince, volajícího vědomě a zodpovědně. Je-li tedy pathos přímým popřením morálky intervenční, je-li plakátem na

zboží, řevem na místě myšlenky, je ethos vlastní její náplní, je oním spojujícím proudem, který vede k neustálé realizaci řadou činů a rozhodnutí, k totálnímu angažování se.

Zijeme ve velké dílně, v níž se tvoří duše těch, jejichž slabost či síla rozhodne v nejbližší době, nastanou-li pro lidstvo ještě velké a slavné zítřky Jsme zde sami, nemajíce ku pomoci než trpkou zkušenost dějin a vlastního svědomí. Hodnoty, pod jejichž nebem žily a pracovaly minulé generace, se vracejí do našich rukou, prosíce o naši ochranu. A v této chvíli je snad dobré připomenout slova F. X. Saldy na počátku první světové války: »V době, kdy všechna světla pohasnou, kdy nebe je temné nejtemnější tmou, září nám poslední hvězda: — statečnost . — A od ní, věřím, rozžehnou se opět všechna světla nebeská i pozemská«. — A co jiného znamená dnes statečnost, ne-li apel k boji, k hrdinství, k síle a důvěře, tedy k »morálce intervenční«?

František Bregha (Kanada)

DVĚ SETKÁNÍ

V AHANI a přímo odpor labouristické Anglie proti přijetí Schumanova plánu překvapil nepříjemně evropskou i americkou veřejnost. Ať už byly uváděny důvody jakékoliv, jedna věc se stala jasnou po diskusích v britském tisku a v parlamentě: Jde v zásadě o odpor nejen labouristů, ale i konservativců. Rozdíl těchto dvou skupin spočívá v rozličných názorech na taktiku a formu, s jakou vláda postupovala nebo měla postupovat, než v rozporu, pokud jde o účast či neúčast na plánu. V této poznámce nejde nám vak o postoj Anglie jako takové ani o postoj její vlády. Případ Anglie versus Schumanův plán ukázal totiž ještě jeden, všeobecnější aspekt vývoje: poměr socialismu k internacionalismu. V tradičním slova smyslu byla mezinárodnost (ne-li nadnárodnost) do nedávna neodlučitelným přívlastkem každého druhu socialismu. Ba i Hitlerův t. zv. národní socialismus (bez ohledu na jeho faktickou podstatu, t. j. že nebyl socialismem) byl automaticky považován za *contradictio in adiecto*. Proto jsme očekávali od anglických socialistů stanovisko poněkud odlišné od postoje tradiční Anglie. Pojmy však ztratily svou platnost. Jako má kapitalistická Amerika blíž k nadnárodnímu státu než t. zv. socialistické Rusko, má konservativní strana v Anglii příznivější postoj k evropské federaci než angličtí socialisté.

Není to však jen indiference se strany socialistů — mnohdy jde o postavení přímo opačné. Na tomto místě chceme uvést jen jeden případ:

Setkali jsme se v Anglii se známým poslancem Labour party, o jehož socialistickém přesvědčení nemůže být pochyby. Dotyčný »Right Honorable« je však i tím, co bychom nazvali socialistickým intelektuálem, filosofem a spisovatelem, tedy člověkem, u kterého nadnárodní hledisko předpokládáme zcela automaticky.

»Jaký je váš názor na dnešní krizi?«

»Jednou z hlavních příčin vidím v nepřiměřenosti demokracie modernímu vývoji. Demokracie je neschopna čelit komunismu. Je to systém, který se jako *politická forma* hodí jen pro určité kraje. Jedinou silou, která může tento svět ještě zachránit, je nacionalismus. Demokracie, pokud se ještě vůbec má udržet, je odkázána na větší či menší rozvinutí nacionálních sil.«

Tyto vývody jsou charakteristické jednak pro Anglii, jednak pro určitý druh socialistů. Socialismus — alespoň nominální — došel k moci jen tam, kde se vyvinula současně i nacionální autarktie, zatím co faktický socialismus se rozplynul ve svárech a kompromisech sociálně - demokratických stran a na akademických konferencích Druhé internacionály a Camisca. Tito je dnes vzorem mnoha socialistů na Západě a tam, kde ještě dnes existují socialistické vlády, mají snad až na malou výjimku Norska či Dánska nebezpečnou tendenci k izolacionismu (především případ Anglie). Snad by se v důkladné sociologické studii socialismu dalo objasnit, jde-li o jednoduché zpronevěřování se původním ideám, či o tendenci, která je socialismu v pozdější vývojové fázi, t. j. tehdy, kdy se dostane k moci, immanentní. Skutečnost je však jednoznačná. Socialisté se buď stávají nacionalisty a popírají tak původní socialismus, nebo pobíhají v bludném kruhu kolem svých prvotních zásad, zatím co socialismus zůstává pouhým programem, nebo se prostě přestávají nazývat socialisty. Prvá možnost je případ Anglie na jedné a Tita na druhé straně (nejde o ztotožnění). Sociální demokraté a vůbec všechny oficiální socialistické strany na Západě jsou příkladem druhé možnosti. V třetím případě máme na mysli Arthura Koestlera, Davida Rousseta a všechny ty, kteří jsou nebo by mohli být autory knihy »The God That Failed«. A pro ně platí — jako pro nás — zmíněná slova o pojmech, jež ztratily smysl, o dilematech, jež neexistují. A snad je tato ztráta smyslu i vysvětlením ztráty podstaty socialismu. Bylo napsáno několik knih o socialismu v krizi. Její prvou příčinou však zůstává skutečnost, že socialismus nepochopil, že problém dnešního světa není v jeho sporu s kapitalismem, ale v boji mezi nízkými silami hmoty a násilí a svobodným duchem, politicky řečeno mezi exploatací a totalitou na jedné a demokracií na druhé straně. Oč lépe pochopil podstatu krise Rousset svou výzvou na vyšetření podmínek v sovětských koncentračních táborech než bývalý britský ministr financí Dalton jako mluvčí socialistické vlády, odmítající jednotu Britanie s evropským kontinentem proto, že na obou stranách nevládnou socialisté! V této chvíli nejde o to, že ani Roussetova výzva nezabránila umírání v koncentračních táborech, důležité je postavení světa před osudné »buď a nebo«.

Ať už vinou socialistů či následkem změněných podmínek, oficiální socialismus ztratil své poslání »osvobodit lidstvo«. Jak prohlásil jeden švédský sociální demokrat: »Naše (socialistická) existence a oprávnění jsou velmi trudné. Převážná většina našich požadavků byla splněna, nezbývá nám tedy než setrvačnost . . .« Socialistické požadavky z počátku tohoto století byly splněny v západní Evropě a ve Spojených státech za přítomnosti i za nepřítomnosti socialistických vlád. (Jistě se tak stalo i v druhém případě za jejich přímého či nepřímého vlivu). A tam, kde dosud nedošlo k znárodnění či sociálnímu pojištění v plném rozsahu těchto požadavků, jde spíše o situaci s kterou socialismus vůbec nepočítal. »Socialismus v krizi« je proto mnohem spíše nepřiměřenost dané myšlenky a předkládaného řešení problémům, jejichž kořeny spočívají mimo názorovou rovinu socialismu. (Mluvíme o socialismu v tradičním slova smyslu, t. j. o politickém a hospodářském programu, spočívajícím především v marxistické doktríně, uplatňované ať už cestou revoluce nebo reformy. Mimo diskusi zůstává proto socialismus, znamenající prostě sociální spravedlnost a p.)

Osudné »buď a nebo« leží mimo dosah socialismu. Při jeho řešení však přísluší socialistům ještě jeden úkol. Lépe řečeno spíše socialistům bývalým než výkonným. Neboť jako takoví dovedli ve většině případů pochopit dilemma mezi barbarstvím a

novou demokracií lépe než mnozí nesocialisté. Nesouhlasíme sice se Siloneho předpovědí, »že tento boj bude vybojován mezi komunisty a bývalými komunisty«, ukazuje však na onu třetí frakci a cestu socialismu: zatím co na jedné straně vyúsťuje socialismus v izolacionismus a nacionalismus a na druhé je zcela neplodný, plní v těchto jedincích své nejčestnější poslání: přiznává svůj konec a ukazuje nepřímou novou cestu. Pod »přestat být socialistou« nemyslíme vzdát se svých názorů o nutnosti uspořádání společnosti dle určitých předpokladů. Ustup ze socialismu znamená pro nás přestat vidět v socialismu alfu i omegu historického vývoje, v jeho uskutečnění či neuskutečnění pak úspěch či neúspěch řešení dnešní krise, znamená pro nás ústup ze socialismu jako hodnotícího kritéria všeho lidského počínání. Stane-li se socialistický názor jen názorem na přesně vymezenou část sociálního, především hospodářského života, podřízenou širšímu humanistickému — ethickému — pojetí, nabude snad znovu svého poslání.

Tato poznámka byla inspirována dvěma setkáními: s výkonným socialistickým poslancem a s bývalým komunistou Davidem Roussetem. Někdy znamenají setkání, jak říkal Josef Capek, víc než obsáhlé studie.

Ladislav Čerych

KONGRES PRO SVOBODU KULTURY

Kongres se konal v západním Berlíně ve dnech 26. až 30. června t. r. za účasti sta vědců, spisovatelů a umělců svobodného světa. Nemůžeme všechny vyjmenovat, uvedeme jen některé a namátkou. Z Francie přijel Jules Romains, David Rousset, André Philip, Rémy Roure, z Anglie A. J. Ayer, Köstler a Julian Amery, z Itálie Ignazio Silone a Carlo Levi, v početné delegaci americké byl James Burnham, A. M. Schlesinger jr. a H. J. Muller, z Holandska Hendryk Brugmans, ze Švýcarska Denis de Rougemont a Wilhelm Röpke, ze Skandinávie Haakon Lie a Frøde Jakobsen, byl tu Belgičan Charles Plisnier, mezi Němci jsme viděli Alfreda Webera, E. Kogona a Carlo Schmida. Slabě byla zastoupena emigrace ze zemí za «železnou oponou». Několik Rusů, Poláků, Rakušanů a dva Češi, z nichž jeden byl pozván za skupinu Skutečnosti a Demokratia Militans. Kongres byl organisován spíše na zásadě zastoupení osobností, nikoliv národů nebo skupin. Hnutí mládeže nebyla vůbec zastoupena.

Kongres byl především velkým manifestačním projevem, vyznáním víry ve

svobodu a výzvou k boji za ni. Nebyl rozdělen na pracovní sekce, kde by se byla probírala stanovená témata kongresu: věda a totalitarismus, umění a svoboda, občan ve svobodné společnosti, obrana míru a svobody. Všechna jednání probíhala v plénu a mimo delegáty se zúčastnilo kongresu četné pozvané občanstvo jako posluchači. Hodně se řečnilo a řečnické argumenty vítězily nad jemností myšlenky. Nezbyl proto čas na diskuse, ba ani ne na všechny referáty. Jinak ale nutno přiznat, že kongres byl organisován velmi dobře, zvláště po stránce materiální, o čem velkou zásluhu měl jeho generální sekretář Melvin J. Laski. Manifestační, přímo demonstrační ráz kongresu byl zdůrazněn závěrečným obronským shromážděním na volném prostranství u rozhlasové věže, kde byl také přečten manifest kongresu, který, třeba trochu rozvláčný, je velmi působivý svou konkrétní a výstižnou formulací. Čtení jej najdou v tomto čísle. Manifest, adresovaný národům východní Evropy, je méně zdařilý. Kongresové jednání a referáty nemůžeme ani resumovat. Vůdčí myšlenky, které

byly zdůrazněny a došly souhlasu delegátů, byly: ve chvíli, kdy «osud klepe na dveře», ti, kteří jsou zodpovědni za civilisaci, nemohou zůstat neutrální, musí říci jasné «ano, ano, ne, ne,»; boj za svobodu, která je podstatou duchovního života, nutno vést pozitivně, rekonstrukci hospodářského a sociálního života a vybudováním sjednocené, demokratické Evropy. Bez svobody není opravdový mír.

Význam kongresu je v tom, že se na této výspě svobodného světa v moři východního ujařmení sešli představitelé kulturního života z různých zemí, rozličného přesvědčení politického, filosofického a náboženského, ke svobodné diskusi, která je ve východních zemích dnes věcí neznámou. Přes různost přesvědčení, z vlastní vůle a osobní iniciativy se dovedli sejít na společné základně, aby nastoupili «ofensivu svobody». Neznáme-li to probuzení inteligence svobodného světa ze stavu malátné lethargie, v němž se značná její část po léta potácela?

Kongres je však příznačný i pro změněnou duchovní situaci naší doby. Komunismus, který se v počátcích ruské revoluce zdál budoucností a nadějí lidstva, je dnes politicky reakcí a duchovně zastalostí, které k tomu, aby tuto skutečnost zakryla, nezbývá než lež. Prcti pravdě má už jen jedinou zbraň — policii. Komunismus se dnes už nemůže odvážit svobodné diskuse na světovém kolbišti ducha, kde rozhodují argumenty, ne násilí. Jeho duchovní bitva je prohrána. Tato skutečnost začíná nově orientovat inteligenci světa a staví ji na její pravé místo: do fronty svobody. O tom promluvil kongres jasnou řečí.

Kongres je ovšem jen počátkem, polníci, volající do boje. Vlastní práce teprve nastává. Proto byly zvoleny dvacetipětičlenný mezinárodní výbor a užší exekutivní komité, které ji mají zahájit a vést koordinaci duchovních sil svobodného světa. Nevíme, jaké budou podrobnější směrnice. Bude však třeba vést boj na poli národním a mezinárodním, dojde proto pravděpodobně k ustanovení národních výborů v každé svobodné zemi.

Vlastní zbrani musí být pravda, nemilosrdně odhalující komunistickou skutečnost v Rusku a v satelitních zemích. Na tom však nelze přestat. Clověk ani lidstvo nemohou žít bez naděje. Třeba mu dát «odůvodněnou naději», mluveno s Walter Lipmannem, a tady čeká pozitivní úloha tvořivou inteligenci světa. Na kongresu bylo řečeno, že se má stát «kritickým svědomím» své doby. Přeji bychom si, aby měla ještě větší ctižádostivost, být jejím mravním svědomím. Ze to je nad její sílu? Cožpak nežil T.G. Masaryk?
J. P. (Paříž)

Podstatné části berlinského manifestu:

1) Je pro nás axiomem, že duchovní svoboda jest jednou z nezadatelných lidských práv.

2) Tato svoboda spočívá především v právu jednotlivce vyslovit vlastní názory, hlavně takové, které se liší od názoru vládců. Clověk se stává otrokem, jakmile je zbaven práva říci «ne».

3) Svoboda a mír jsou nerozlučně spojeny... Mír může být zachován jen tehdy, jestliže každá vláda podrídí svoje jednání dvojí kontrole:

a) kontrole ze spodu — t.j. lidem, kterému vládne,

b) kontrole shora — t.j. svrchovaným nadnárodním orgánem.

4) Jsme přesvědčeni, že současnou nejistotu, která ovládá svět, zaviniily vlády, které sice mír ústy vyznávají, ale vzpírají se podvolit se této kontrole. Historie učí, že je možno připravovat a vést války pod zcela libovolnými hesly, heslo míru nevyjímaje. Mírová tažení, za kterými nejsou důkazy pravé vůle k míru, se rovnají papírovým penězům nekryté měny... Třeba odstranit černý trh s mírem...

5) Svoboda je totožná se snášenlivostí k odchylným názorům. Je však celkem logické, že zásada tolerance nezahrnuje v sobě snášenlivost k nesnášenlivým. Totalitní ideologie, které popírají duchovní svobodu, nemají občanské právo ve svobodném společenství ducha.

6) ...Jsme též toho názoru, že žádá rasa, národ, třída, nebo církev nemají

právo přisvojit si monopol svobody a odepřít ji jiným lidským skupinám ve jménu cíle jakkoliv ideálního. Naopak, myslíme, že historická hodnota každého národa, třídy nebo náboženské společnosti je dána stupněm svobody, která je přiznána jejich jednotlivým členům.

7) V kritických údobích, vyžaduje-li to zájem celku, lze omezit svobodu jednotlivce. V tomto případě je bezpodmínečně nutné, aby se takové zúžení svobody vztahovalo jenom na krajní a přesně vymezené případy, aby se dále chápalo jako opatření z nutnosti a jako oběť, přinesená jedincem celku. Všechna opatření, která omezují svobodu, musejí být i nadále podřízena kritice a demokratické kontrole. Jen tak můžeme mít alespoň částečnou jistotu, že se dočasná omezení individuální svobody nezvrhnou v trvalou tyranii.

8) V totalitních režimech se omezení svobody již dávno nepovažuje za oběť, která se ukládá lidu, nýbrž naopak za triumf pokroku a za znak vyšší civilizace.

Jsme přesvědčeni, že theorie i praxe těchto režimů je v protikladu se základními právy jednotlivce a s principy, které řídí vzrůst a skutečný pokrok lidstva jako celku....

10) Svět nebude bezpečný, pokud lidstvo bude rozděleno na svobodné a otroky, na tábor demokracie a tábor tyranie. Obrana svobod existujících a znovuvydobytí svobod ztracených je jediný, nedělitelný boj.

11) Theorie a praxe totalitního státu jsou největším nebezpečím, se kterým se kulturní člověk až dosud potkal. Lhostejnost a neutralita vůči hrozbě totalitního barbarství je zradou základních hodnot lidství, abdikací svobodného ducha.

Záleží na odpovědi na tuto výzvu, zda se lidský rod v následujících letech obrátí ke svobodě anebo k nesmyslné tyranii státu termitů.

12) Obracíme se tímto manifestem ke všem lidem, kteří mají pevnou vůli ubránit existující svobody a vydobýt ztracené.

CHARTA SPOJENÝCH NÁRODŮ A MEZINÁRODNÍ BEZPEČNOST

Demokracie se musí poučit, že svět je nyní příliš malý pro tuhé koncepce národní suverenity, které se vyvinuly v době, kdy národy byly soběstačné a kdy jejich blahobyt a bezpečnost závisely jenom na nich samých.

Generál Dwight D. Eisenhower v Pamětech.

Charta spojených národů, podepsaná 26. června 1945 v San Francisku zástupci padesáti států, měla být základem nového mezinárodního uspořádání, malou ústavou světové pospolitosti. President Roosevelt hrál při zrodu OSN podobnou úlohu jako president Wilson v první světové válce při přípravě Společnosti národů; snad proto nese Charta pečeť idealismu, jehož nejvýraznějším tlumočením je preambule, ale současně také zárodek praktické neúčinnosti

Zárodkem OSN byla vlastně světová koalice proti ose Berlín — Řím — Tokio. Deklarace Spojených národů z 1. ledna 1942 byla vyhlášením spojenectví po dobu války. Přijala za své zásady Atlantické

charty; signatáři prohlašovali, že jsou «přesvědčeni, že úplné vítězství nad jejich nepřáteli je nezbytné, aby byl uchráněn život, svoboda, nezávislost a svoboda náboženství a aby byla uchována lidská práva a spravedlnost v jejich vlastních zemích stejně tak jako jiných národů.»

Moskevská konference čtyř velmocí, USA, SSSR, Velké Britanie a Číny, pokročila dál, než je dočasná koalice v době války a uznala «nutnost ustanovit, jakmile to bude možné, v zájmu udržení míru a mezinárodní bezpečnosti, mezinárodní organizaci, založenou na principu suverenní rovnosti všech mírumilovných států a otevřenou všem státům, velkým i malým».

Prvním krokem k uskutečnění takové organizace byla konference čtyř velmocí v Dumbarton Oaks, která vypracovala podrobné návrhy. Nejdůležitější otázky však nechala nevyřešeny, mezi nimi i otázku způsobu hlasování v Radě bezpečnosti. Sporné body Charty byly pak vyřízeny dohodou na Jaltě; Roosevelt a Churchill, přejíce si získat sovětskou účast ve válce proti Japonsku, ustoupili ve všem sovětským požadavkům. Jaltská konference znamenala nejen nový Mnichov pro baltské republiky, čáru Štětín - Terst v Evropě, volnou ruku komunismu v Číně; znamenala také deklasování příští OSN na jistě dokonalejší, ale v podstatě jen nové vydání Společnosti národů.

Národní suverenita zůstala totiž Chartou nedotčena, přesněji řečeno: systém Paktu Společnosti národů, který dával právo veta každému členu, byl nahrazen systémem Charty, které právo veta omezila na pět privilegovaných velmocí, stálých členů Rady bezpečnosti.

Připomeňme, že ve složitém aparátu OSN zaujímá Rada bezpečnosti místo nejvýznamnější; jejím základním úkolem je dbát na udržení míru, případně na jeho obnovení. Její pravomoc však sahá do všech významných otázek, jako je přijímání nových členů a mírové urovnávání sporů. Klíčové postavení tohoto orgánu učinilo z jeho jednacího řádu otázku ztěžejší. Rusové dokázali prosadit na Jaltě své stanovisko, které pak bylo na ustavující konferenci v San Franciscu vtěleno do Charty a které stanoví, že všechna rozhodnutí, s výjimkou otázek formálních, vyžadující většinu sedmi hlasů z jedenácti, s podmínkou jednomyslnosti stálých členů.

Aby byla zajištěna rychlá a účinná akce OSN, svěřili její členové Radě bezpečnosti hlavní odpovědnost za udržení

míru a mezinárodní bezpečnosti. Současně jí tím dali pravomoc, aby jednala jejich jménem a zavázali se plnit všechny povinnosti, které jim případné rozhodnutí Rady uloží. Ovšem privilegované postavení pěti stálých členů vystavilo Radu na milost mocenské politiky každého z velké pětky.

Jak se už v textu projevuje tato nemohoucnost Rady bezpečnosti? Je to především čl. 27. Charty, který stanoví v bodě 3: »Rada bezpečnosti ve všech ostatních otázkách (pozn.: jiných než formálních) rozhoduje kladným hlasováním sedmi svých členů, v němž jsou zahrnuty hlasy všech stálých členů«, s dovětkem, že »v rozhodnutích podle ustanovení kapitoly VI. a bodu 3 čl. 52 strana zúčastněná v nějakém sporu zdržuje se hlasování.«

Tedy nejprve: princip jednomyslnosti, na němž byla postavena Společnost národů, je opuštěn při jednání Valného shromáždění OSN, je však zachován v Radě bezpečnosti jen ve prospěch velmocí. Toto jejich privilegium znamená, že jedna velmoc může blokovat celou činnost Rady, zabránit přijetí nových členů a hlavně může ochromit činnost celé organizace v nejkritičtějších záležitostech, totiž při mírovém urovnávání sporů a při ochraně míru a mezinárodní bezpečnosti. — Právo veta bylo smutnou výsadou šlechtického parlamentu polského království a přivedlo Polsko do hrobu. Právo veta přivedlo akční neschopnost Společnosti národů, a restringováno na pět velmocí, má naději učinit totéž s OSN.

Druhý poznatek: Praktické právo veta (které text Charty nikde takto nenazývá, používá eufemismu »zásada jednomyslnosti«) má jen jedno omezení, které uvádí čl. 27, totiž ustanovení kap. VI.

JEDNOU z příčin selhání a slabosti demokracií je, že zčásti ztratily víru v samy sebe. Uvědomily si znovu své zásady uprostřed trosek. Současně začínají chápat, že potřebují hluboce obnovit svou filosofii, aby mohly splnit, co svět od nich očekává. Mír nebude vyhrán, civilizace nebude obnovena, neuvědomí-li si svobodné národy své principy a své cíle a nepovede-li pevná a štedrá naděje jejich vůli k uskutečnění.

(mírové urovnávání sporů): Stát, který je v projednávaném sporu zúčastněnou stranou, musí se zdržet hlasování. Tak tomu bylo i v případě sporu Anglie — Albanie (miny v korfské úžině).

Co je však nejabsurdnější v celé Chartě, je fakt, že toto omezení neplatí pro případ porušení míru, pro případ už existujícího útoku. Kapitola VII. Charty, která stanoví způsob řešení takové situace, nemluví o žádném omezení hlasovacího práva velmoci, která by byla případným útočником. Tato kapitola, nejdůležitější z celé Charty, dává Radě bezpečnosti nejširší práva k akci pro zachování nebo obnovení míru. V oblasti kolektivní činnosti OSN proti útočníkovi je Rada bezpečnosti jediným kompetentním orgánem. Je kompetentní stanovit, zda určitá situace představuje hrozbu míru, porušení míru nebo agresi. Může nejen vydat doporučení, ale také rozkázat opatření proti útočníkovi, a členské státy jsou ve smyslu svých závazků povinny toto opatření vykonat.

Předpokládejme však, že útočником je jeden z pěti stálých členů Rady bezpečnosti. V tomto případě, protože nejde o otázku právní či politickou podle kapitoly VI, neplatí žádné omezení práva veta. Jakkoli to zní nesmyslně, má námi předpokládaný útočník právo vetovat rozhodnutí většiny, Rada bezpečnosti není schopna usnášení a členské státy nemají žádnou povinnost zakročit proti útočníkovi. Nejtěžší mezerou Charty je právě opomenutí tohoto případu. Ustanovení kapitoly VII se tedy nevztahují na pět velmocí. V případě, že by se jedna z nich stala útočником, může v plné shodě s textem Charty znemožnit jakoukoliv akci proti sobě, nebo, což je pravděpodobnější, je-li útočником chráněncem velmoci, satelitní stát, má tato velmoc možnost zasáhnout opět svým právem veta. Tato mezera činí celý bezpečnostní systém OSN ilusorním.

Jiným těžkým nedostatkem OSN je mezera, která vyplývá z nesplněného předpokladu čl. 43. Rada bezpečnosti nejen že nařizuje opatření proti útočníkovi,

a to jak hospodářská a diplomatická, tak také vojenská, nýbrž tato vojenská opatření také vykonává. Čl. 43 stanoví: «Všichni členové OSN se zavazují přispět k udržení míru a mezinár. bezpečnosti, dát Radě bezpečnosti na její výzvu a ve shodě se zvláštní úmluvou nebo zvláštními úmluvami k dispozici ozbrojené síly, pomoc a podporu, včetně práva průchodu, potřebné k udržení míru a mezinárodní bezpečnosti.» Dále stanoví čl. 43, že všechny podrobnosti o síle a povaze těchto vojenských sil budou dohodnuty zvláštními smlouvami mezi Radou bezpečnosti a členskými státy.

Aby Rada bezpečnosti mohla účinně a rychle provádět vojenská opatření, byl Chartou ustanoven Výbor generálních štábů, sestavený ze zástupců pěti velmocí, jako poradní orgán Rady. Tento výbor se vskutku sešel v r. 1947, aby vypracoval podrobné dohody o vojenské záruce Charty, ale k žádné dohodě nedošlo. Proto dodnes není OSN vybavena vojenskou mocí, kterou předvídal čl. 43 Charty; proto existuje dnes jen obecný princip, který ukládá členským státům povinnost pomoci, ale neustanovuje nic bližšího o rozsahu a povaze této pomoci.

Celý složitý aparát byl tedy jen právníckou konstrukcí bez účinné exekutivy, a nadto právníckou konstrukcí s tak citelnými mezerami, že jeho cena se stává při nejmenším v oblasti mezinárodní bezpečnosti pochybnou.

Situace se ještě zkomplikovala sedmi-měsíční neúčasti Sovětského svazu, který tak chtěl vynutit přijetí zástupců komunistické Číny. V okamžiku kdy začal komunistický útok na Koreji, stála Rada bezpečnosti před těžkými problémy: účinné řešení konfliktu za neúčasti Sovětů a opatření potřebných sil k respektování rozhodnutí Rady.

Ale 26. června zahájila Rada bezpečnosti novou fázi ve vývoji OSN, když se rozhodla jednat bez účasti Sovětského svazu; přijala americký návrh resoluce, který kvalifikoval akci Severní Koreje jako útok a porušení míru a nařizoval útočníkovi zastavit nepřátelství a eva-

kuovat jižní území. Vzhledem k tomu, že tento apel zůstal bez účinku, rozhodla Rada bezpečnosti 27. června «doporučit členům OSN, aby poskytli Korejské republice pomoc, potřebnou k odvrácení ozbrojeného útoku a k obnovení míru a mezinárodní bezpečnosti v této krajině».

— Rozhodla se doporučit, protože, jak jsme viděli není vybavena žádnými smluvními závazky členských států, které by jí daly pravomoc nařizovací. Teprve rozhodnost presidenta Trumana a americké odhodlání intervenovat v Koreji daly tomuto platonickému doporučení reálnou sílu. Co mělo být vahou celého systému OSN, totiž automatická pomoc napadenému, bylo však díky nedokonalosti Charty a sovětské obstrukci změněno v pouhou dobrovolnou pomoc členských států. Nebýt americké vůle k činu, mohla by dnes Rada bezpečnosti pouze vydávat resoluce a odsuzovat komunistickou agresi, ale komunisté by už dávno obsadili celou zemi.

Odpověď Sovětů na poselství Trygve Lieho, kterým oznamoval rozhodnutí Rady bezpečnosti, byla velmi stručná. Práví se v ní: «Sovětská vláda zdůrazňuje, že tato resoluce byla přijata šesti hlasy s přijetím sedmého národa, totiž nacionální Číny, reprezentované Tsiang Ting Fu. Tsiang Ting Fu nemá legální právo zastupovat Čínu. Naopak, podle slov Charty SN, Rada bezpečnosti může učinit rozhodnutí o důležitých otázkách jen tehdy, jestliže sedm z jejích členů, v tom počtu pět členů stálých, t.j. SSSR, USA, Francie, Velká Británie a Čína, přijmou toto rozhodnutí. Sovětský svaz a Čína nebyly však přítomny hlasování. Vzhledem k tomu, co bylo uvedeno, je evidentní, že rozhodnutí Rady bezpečnosti o korejském případě nemá právní platnost».

Divoký útok Gromykův proti akci Spojených národů v Koreji rozvádí tuto notu a uvádí argumenty, k jejichž vyvrácení je škoda času. Jediná pádná námitka proti legálnosti rozhodnutí je ustanovení čl. 24 Charty, na které se sovětská vláda odvolává ve své notě.

Rada bezpečnosti byla však vytvořena jako stálý orgán k obraně mezinárodní bezpečnosti. Reč Johnsonova, který vyvracel sovětské námitky, byla založena právě na tomto faktu, s odvoláním na čl. 28 Charty, bod 1. «Rada bezpečnosti je organisována tak, aby mohla vykonávat své funkce neustále. Proto každý člen Rady bezpečnosti je povinen mít v každé době jednoho zástupce v sídle organizace».

Jestliže Sovětský svaz prováděl obstrukci, jednal v přímém rozporu s tímto ustanovením Charty. Domníváme se však, že není třeba vypořádat se s otázkou právního zdůvodnění postupu Rady. Podstatné je toto: Sovětský svaz celým svým postupem při všech jednáních Rady bezpečnosti dokázal tolik zlé vůle zamezit jakoukoliv účinnou akci OSN, že nelze pochybovat o smyslu jeho politiky: totiž udržovat OSN jako papírovou instituci, která by nemohla překážet jeho expansi. K tomu mu postačovalo právo veta, které si vymohl na jaltské konferenci.

Sovětům OSN nepřekáží, pokud je podrobena jejich vetu. Jediná věc, které se Kreml bojí, je vytvoření universálního řádu, kterému by se podřídily všechny státy. Dnes je Sovětský svaz nejvášnivějším obhájcem národní suverenity; brání se uznat nějakou světovou autoritu, světovou kontrolu. Při nezdařených jednáních o kontrolu atomové energie obhajoval SSSR svou opozici především «nezadatelným právem státní suverenity». Proč se bránil mezinárodní kontrole, nepotřebuje vysvětlení.

Největším nebezpečím komunismu je možnost, že by se svobodný svět mohl spojit nikoliv v nějaké regionální spojenecké pakty, ale že by se dohodl na universální ústavě, že by všechny jednotlivé státy se uvolily přenést část své pravomoci na světový orgán, vybavený účinnou exekutivou, mezinárodní armádou. Proto vstoupil SSSR do OSN jen s podmínkou, že tato organizace bude předem zmrzačena právem veta pěti.

Postup Rady bezpečnosti v korejské

válce znamená první ozdravení OSN. Lze však těžko předpokládat, že by se tím otázka účinnosti Charty pro budoucnost nějak zdatelně změnila. Sověty obnovily, z pohnutek jistě ne idealistických, svou účast v Radě počínaje prvním srpem, kdy jejich zástupci připadá podle statutu právo předsednictví. Komédie tedy bude pokračovat. Postoj členských států ke komunistické agresí je však už jasný: z 59 členů jen 6 komunistických zemí se vyslovilo proti resoluci Rady; 5 arabských států nepodalo jasnou odpověď; všechny ostatní ji schválily bez výhrad a podle svých možností přislíbily i pomoc vojenskou nebo hospodářskou.

Komunistický blok najde těžko cestu ke spolupráci. Není však čeho litovat. OSN je však v dnešní své formě pokusem sloučit neslučitelné: demokracii a diktaturu. Proto nemůže tato nesourodost vést k pozitivním výsledkům a v blízké nebo vzdálenější budoucnosti se politická hranice stane linií vojenskou. Měl-li někdo z amerických politiků velkou dávku realismu při posuzování vyhlídek OSN v budoucnu, byl to senátor Hoover, který navrhl vytvořit OSN bez Sovětského svazu a jeho satelitů.

Charta OSN, při jejímž ustavení hráł prim sovětský záměr znemožnit vytvoření skutečné mezinárodní ústavy, obsahuje sama v sobě mnoho nesrovnalostí

a neodpustitelných mezer. Principy, hlášané preambulí Charty, jsou popřeny v zemích za železnou oponou, kde lidská práva existují jen na papíře ústavy; komunistické státy jsou členy OSN, ačkoliv celá jejich existence je v rozporu se zásadami na nichž tato organizace spočívá. Tato absurdnost je možná jen proto, že zůstal zachován princip státní suverenity, alespoň pro pět privilegovaných velmocí. Náprava není možná žádnými dočasnými rozhodnutími, je možná jen na novém principu, který přiměje všechny státy, aby respektovaly základní zákon, světovou Chartu příštích Spojených národů.

Dnešní Chartu nelze změnit; k její změně by bylo potřeba souhlasu všech jejích signatářů. Čekat něco takového od Sovětů by bylo stejně bláhové jako věřit, že začnou uskutečňovat své mírové resoluce tím, že odzbrojí své mamutí armády. Svobodné národy mají však tolik síly, že mohou sáhnout k opatřením, která přimějí Sovětský svaz respektovat obecné zásady mezinárodního řádu nebo odejít z OSN. Jeho přítomnost je stejně diktována jen důvody taktickými a propagačními. Odchod Sovětů z OSN by jen potvrdil, co si myslí stále větší počet lidí: že tam totiž SSSR nepatří.

L. David.

CHOROBA POD PLÁŠTEM LEVICE

Současná komunistická agrese v Koreji, která rázem podstatně »oteplila« došavadní »studenou« válku, přispěla značně k ideovému vyhranění v západním světě. Korejské události přinutily konečně mnoho váhavých k zaujetí jasnějšího stanoviska — nevyprovokovaný vojenský útok vyburcoval konečně i dřímající. Anglická vláda i oposice zaujaly nekompromisní stanovisko proti agresí a postavily se plně na stranu Spojených států a Rady bezpečnosti. Samostatná vojenská jednotka s tanky, dělostřelectvem i pomocnými službami a britské loďstvo zá-

hy zasáhlo úspěšně do bojů. Výdaje na vojenskou přípravu země byly zvýšeny, pravděpodobně i část původně plánovaných kapitálových investic půjde na zbrojení. Ani vláda ani oposice nepomýšlejí na jakékoliv smířovačky à la Mnichov. Odpovědná místa i většina obyvatelstva jasně vidí, že agresí není možno čelit vyjednáváním a paktováním s útočníkem, nýbrž jen jeho odražením a zahánáním. Anglosaský svět má konečně pevně ve svém programu uvedení principu »agrese se nevyplácí« na pole mezinárodních vztahů.

Některé skupiny však otevřeně nebo poloskrytě vyjadřují svůj nesouhlas s touto politikou. Nemusíme se zde zabývat komunisty. Jejich činnost je činností páté kolony a není mnoho lidí, které může mást jejich propaganda, pokud vystupuje otevřeně pod firmou strany. Časopis «Daily Worker» slouží především k upevňování morálky aktivních členů strany a nemá velký vliv mimo jejich okruh. V těsném závěsu s komunistickou stranou vystupují velmi agilně číselně malé, literárně však velmi agilní skupinky, jejichž politika je prakticky nerozlišitelná od politiky komunistů. Vystupují pod zdánlivě nevinnými názvy různých «socialistických» spolků a společků, jindy se jejich příslušníci nazývají «Labour independent» -- obvykle znamenají toho, že byly vyloučeny z Labour party — a horlí pro hesla «Mír», «Odzbrojení» a «Ruce pryč od Korey a Formosy». Prominentními representanty tohoto směru jsou bývalí poslanci D. N. Pritt a Platts-Mills, kteří jsou «fierlingerovci» v nejčistším slova smyslu. Jejich úplná porážka v posledních volbách je však potěšující známkou toho, že britské veřejné mínění tyto pány již prohlédlo, takže jejich dosavadní význam upadá.

Postoupíme-li však směrem k «vnějšmu okruhu», jsme nuceni věnovat se skupině daleko méně jednoznačné, skupině, která je vlastním předmětem tohoto článku. Jádrem této těžko definovatelné skupiny je asi 20 až 30 labouristických poslanců v parlamentu, kteří představují politicky celou škálu různých názorů a mínění, od «prittovců» až po zcela upřímné a přesvědčené pacifisty a isolationistické representanty «třetí síly». Jejich motivy jsou různé, účinky jejich činnosti jsou však prakticky tytéž.

S nimi je spojeno mnoho lidí podobných typů, kteří vykonávají zvláště prostřednictvím tisku značný vliv na tvoření veřejného mínění v této zemi. Jedním z jejich hlavních orgánů je týdeník NEW STATESMAN AND NATION, časopis s úctyhodnou socialistickou tradicí a se značnou cirkulací mezi vzdělanějšími

(často však polovzdělanými) vrstvami. Podobné tendence se objevují i v časopisech jiných, v části nedělního levicového tisku, vyskytují se občas ve formě mírně pozměněné v t. zv. třetím programu rozhlasu, pronikají do některých církví a objevují se někdy i v listech tak nepopíratelné kvality a integrity jako je liberální MANCHESTER GUARDIAN.

Ideje takto šířené zasahují široké vrstvy poměrně sčtělé veřejnosti a působí mnohem mocněji než by se dalo soudit z počtu jejich šířitelů. Směr a účinky této propagandy nás opravňují k tomu, nazvat jejich šířitele a z části i lidi jí zasažené, chorobou v těle politické levice, chorobou, která si zajisté zaslouží diagnosu důkladnější než je tento článek.

Pouštěli bychom se na pole sotva oprávněných spekulací, kdybychom se pokoušeli analyzovat motivy této málo homogenní skupiny. Nelze pochybovat, že se v jejich řadách vyskytují prosovější kryptokomunisté, kteří se kamuflují pouze z taktických důvodů. Přesto však je velice pravděpodobné, že velkou většinou jde o poctivé levicové intelektuály a pseudointelektuály starého «pokrokářského» ražení, kteří nejsou sto zbavit se v nové situaci svých starých předsudků. Sovětská «vlast socialismu» má pro ně dosud alespoň zbytky své staré přitažlivosti.

Postoj těchto lidí je dostatečně rozšířen a znám, postačí tedy jen nadhodit některé z hlavních argumentů jejich dosti vyvětralého ideologického aparátu. Mezi myšlenkovými verbálními konstrukcemi nacházíme na příklad tyto argumenty:

1. » *Komunismus nelze přemoci zbraněmi, nýbrž jen všestranným zvýšením životní úrovně v Evropě, Africe a hlavně Asii. Tedy méně zbrojit, více budovat.*« Tento požadavek, přeložen na pole reality, znamená výzvu Američanům, aby věnovali biliony dolarů územím, která potom budou převzata Rudou armádou nebo jejími satelity. Zlí Američané ku podivu nejsou ochotni to učinit.

2. » *Válka by byla zničením civilisace.*

Dohoda se Stalinem za každou cenu je proto nutná.» Typický argument defaistických kapitulantů, jimž je milejší život otrocký, než rizika, spojená s obranou svobody. Mnozí z těchto lidí by ostatně byli jednou nastoleným komunistickým «mírem» likvidováni jako nespolehliví. Význam dohod se Stalinem, nepodložených vojenskou mocí, byl dostatečně prokázán Jaltou a Postupimí.

3. *«Komunismus je lepším řešením pro zaostalé národy než dřívější zkorumpované režimy.»* Je na pováženou, zda je lepší vrah a otrokář, než zkorumpovaný spekulant. Ostatně moderní Turecko je příkladem země, která dokázala, že korupce a komunismus nejsou jedinými alternativami.

4. *«Komunistické režimy sice potlačují některé osobní svobody, dávají však obyvatelstvu zabezpečení. A což i demokratický tábor nepotlačuje černochoy....?»* Komunisté poskytují zabezpečení koncentračního tábora, v nejlepším případě t. zv. bezpečnost za cenu bezduché totální poslušnosti. V demokracii je vždy možná progresivní náprava věcí zdola, pod bolševismem nikdy.

5. *«Politika SSSR je jen důsledkem toho, že se tento nový stát cítí ohrožen ostatními velmocemi, zvláště USA.»* Při tomto argumentu je patrná naprostá neznalost jak ideologie leninismu-stalinismu, tak i základních sil, jimiž je SSSR udržován. Je přehlížena i skutečnost, že sovětská elita je nucena udržovat své poddané ve stavu stálého napjetí a dokazovat jim neustále absolutní moc státu vůči vnitřním «zrádcům» a zahraničním «imperialistickým nepřátelům».

6. *«Jakákoli dohoda s SSSR o kontrole atomické energie je lepší než žádná.»* Demokratické státy by byly svou závislostí na veřejném mínění nuceny aspoň částečně dohodu dodržovat, zatím co

SSSR, který důsledně odmítá plnou mezinárodní inspekci, by mohl v klidu hromadit zásoby atomových pum.

7. *«I když podporujeme akci Rady bezpečnosti v Koreji, nesmíme souhlasit s americkou akcí na Formose.»* Tento argument ignoruje nedělitelnost světového zápasu se stalinským komunismem a nutnost zcela integrované obrany proti němu. I legálně osud Formosy může být rozhodnut teprve mírovou smlouvou s Japonskem.

8. *«Americké letecké akce v Koreji jsou nehumánní, ničí hospodářské zdroje chudého obyvatelstva.»* O agresi sovětských satelitů se mlčí, kdežto ústupový boj proti přesile jejich plně vyzbrojených armád je nehumánní.

9. *«Stalin nechce válku, není to Hitler, my rovněž ne (s výjimkou profitujících velkokapitalistů na Wall Street), dohoda je tedy možná, je pouze třeba mít dobrou vůli a rozumět sovětským požadavkům.»* Průhledný argument »mnichovský«, vedoucí k ústupovému kapitulantství a na konec k válce v situaci strategicky mnohem horší než nyní, nebo k «mírovému» pohlcení demokratického světa Sovětským svazem.

Není třeba pokračovat, bylo by možno uvést ještě množství argumentů a pseudoargumentů, šířených těmito subtilními propagátory zkázy. Celkový tenor jejich postoje můžeme však ještě ilustrovat nedávným případem. V jedné z kolejí londýnské university působil až do nynějška lektor R. Oborem jeho akademického působení byly sovětské instituce, jeho deklarovaným politickým vyznáním bolševický komunismus, jehož je po dlouhá léta horlivým propagátorem. Tento pán měl tříletou smlouvu s universitou, která právě vypršela. Rozhodující akademická místa mu kontrakt neobnovila s odůvodněním, že jej nepovažují za dostatečně

Není třeba hledat nové slovo pro demokracii, ale je nutno odhalit její pravou podstatu a uskutečnit ji, přejít od demokracie měšťácké, vysušené svými pokrytectvími a nedostatkem evangelické mizy, k demokracii integrálně lidské, od demokracie neuskutečněné k demokracii skutečné.

kvalifikovaného pro permanentní akademickou kariéru. Tento strašlivý «případ diskriminace pro politické přesvědčení» se ovšem rázem stal trumfem v rukou propagandy našich «pokrokových» mágů. Strany a strany byly popsány protesty těchto «demokratů». Soudíme-li dle místa, které bylo tomuto případu věnováno týdeníkem NEW STATESMAN AND NATION, je zřejmě skutečnost, že akademické úřady neobnovily panu R. časově omezenou smlouvu, daleko závažnějším popřením lidských práv a svobod než skutečnost, že v zemích za železnou oponou jsou profesori a studenti nejen hromadně vylučováni ze dne na den, ale i zavírání a vraždění. Předpokládáme-li benevolentně osobní integritu u všech těchto zastánců «nebohého» pana R., můžeme jen dojít k smutnému závěru, že fakta i hodnoty těchto levicových «pokrokářů» jsou ve stavu přímo nebejtčného zmatení.

O celkové politice Velké Británie tyto skupiny na štěstí nikdy rozhodovat nebudou, nebezpečí, prýšticí z jejich postoje, tedy není třeba hodnotit příliš vysoko. Nicméně mnoho poctivých lidí je

mateno jejich stálou propagační baráží a mnoho lidí na které propaganda DAILY WORKERu působit nemůže, takto nevědomky přejímá některá z jejich tvrzení a hodnot.

Je především úkolem britských socialistů odtrhnout se definitivně od těchto anachronistických zastánců ztracených ilusí. Do jisté míry se tak již děje a je naděje, že tento proces bude pokračovat. A zde přicházíme k velikému úkolu emigrantů ze zemí za železnou oponou: stále a stále musíme ukazovat svobodnému světu nebezpečí, které mu hrozí, stále musíme světovému veřejnému mínění pravdivě popisovat a interpretovat události, k nimž dochází v komunistických diktaturách. Neúnavně musíme odhalovat před světem gigantickou bolševickou lež, která nazývá «lidovou demokracií» něco, co je opakem demokracie, která nazývá «parlamentem» něco, co je opakem parlamentu, «soudy» něco, co je pravým opakem soudů atd. Podaří-li se nám tento veliký úkol, budeme moci říci, že jsme čestně dostáli své lidské a demokratické povinnosti.

H. J. Hájek (Londýn)

SSSR, L'UD A REŽIM

ZA dva roky svojho pobytu v SSSR som dospel k názoru, ktorý bude pre mnohých problematický a zo stanoviska posledných vojnových výkonov Červenej armády až neuveriteľný. Myslím, že Sovietsky sväz, štát, ktorý disponuje 300 divíziami, ktorý deklasoval nemecký vojnový stroj, mocnosť, proti ktorej sa plánuje obrana na Rýne, v Pyrenejách alebo dokonca predbežná evakuácia kontinentu, je v istom bode tak slabý a zraniteľný, že to presahuje i rannice európskej obrazotvornosti. Viem, namietne sa mi Stalingrad, obetavé hrdinstvo vojaka, nevyčerpatelné fondy ľudské a surovinové . . . Všetky tieto a iné argumenty nemajú tú hodnotu, akú

usudzovať zo známych účinkov na známe príčiny: víťazstvo Sovietov v poslednej vojne nie je žiadnym dôkazom ich sily; elán ruského vojaka nehovorí vôbec nič o jeho pomere k režimu; nevyčerpatelné ľudské fondy nie sú pre Sovietov, faktorom štátnej sily, ako by tomu bolo inde . . . Najvýdatnejším prameňom fikcií o sovietskej moci je posledná vojna; je nutné sa k nej vrátiť.

Na jar 1942 som bol v M., živom meste na južnej Ukrajine. Poznal som tu rodinu, žijúcu v biede a nevychádzajúcu takmer z domu. Muž evakuoval s armádou a rodina sa pretĺkala, ako sa dalo. Trvalo to dlho, kým som si získal dôveru a dozvedal sa ďalšie: rodina pochádzala

z iného mesta a žila v M. inkognito v ustavičnom strachu pred prezradením. Otcom rodiny bol sovietsky politruk »policajný prezident« v jednom veľkom meste na Ukrajine. Videl som pohovku, kde tento muž, pred ktorým sa triasla južná Ukrajina, líhal po celé noci a dusil sa plačom, kým jeho žena striehla u dverí, či nejdú deti alebo hostia. Bol to hrdina revolúcie, proletár pôvodom a stĺp sovietskeho poriadku vo svojej oblasti. Podarilo sa mu prežiť všetky čistky a zachrániť rodinu za cenu katanskej práce na svojich najbližších druhoch. »Nenávidel stranu na smrť«, povedala mi jeho žena, »bol to zázrak, že sme sa udržali«. Obe dcéry boli komunistky (16 a 19 rokov) a matka sa pred nimi i naďalej vyjadrovala opatrne.

Poznal som podobných drám mnoho. Celé Rusko bolo nimi posiate. Nepoznal som vlastne ani rodiny, ktorá by nebola poznamenaná tragédiou, aké sa v západnej Európe vyskytujú zväčša iba v literatúre. Koncom roku 1942 som bol v Záporoží. Staré mesto je špinavé a zanedbané, preľudnené domy namačkané na seba a na každom kroku príznaky po roky nehateného rozkladu; na druhom konci mesta je Nové Záporožje — nič podobného som v Rusku nevidel — nádherné široké ulice, asfaltové chodníky až 10 metrov široké, vzdušné a slnečné byty, priestranné dvory s parkami. Robotníci tu nikdy nebývali, iba byrokracia a politickí predáci z fabrik. Každý týždeň tu bývala návšteva sympatizujúcich intelektuálov z cudziny. Počas môjho pobytu v Záporoží spáchal samovraždu istý ukrajinský »policejský« (dozorný orgán v nemeckých službách). Overil som si motívy jeho činu u príbuzných. Muž pochádzal z »rozkulačenej« rodiny, obaja jeho rodičia boli za kolektivizácie vyvezení s tisícami iných na step, kde zmrzli. Sám zažil strašnú mladosť bezprizorného dieťaťa a strávil okolo 10 rokov v sovietskych žalároch. Lenčo prišli Nemci, dal sa do ich služieb. Keď po čase poznal, že ho spravodlivá nenávisť vohnala do služieb iného zla, nevidel iného

východiska ako dobrovoľnú smrť. — Poznal som muža, ktorého zastihla revolúcia v pravoslávnom seminári. Pripojil sa k nej a do roku 1935 sa udržal. Potom putoval na Sibír, absolvoval celú sériu koncentračných táborov až ho zachránilo šialenstvo. Keď ma s ním soznámili, vyspevoval si tichým hlasom náboženské piesne a platil u dedinčanov za svätého. Mal jasnú hlavu len potiaľ, pokiaľ šlo o boj proti komunizmu a konal Nemcom dobré služby ako špion. — Neuvádzam tieto príklady na spestrenie výkladu, ale na ilustráciu javu, ktorý má povahu sociálneho fenoménu: pomer medzi občanom a štátom je v SSSR pomerom latentne nepriateľským.

Prvou citovou reakciou, ktorú vyvolá sovietska realita u návštevníka zo Západu, je pocit celkom nepredvídanej cudzosti a novosti. Kto si vytvoril o SSSR »europský« obraz podľa novin alebo ešte horšie, podľa ideologických šablón bude na míle od skutočnosti. Definitívne sa rozplynú všetky predstavy o zemi socializmu, o budovateľskej horúčke a o akomsi novom ráde; čo zostáva, je sterilný zmätok, stagnácia a tiesnivá uniformita. Táto »zem budúcnosti« nemá budúcnosť. Nikde v Rusku — a bol som v mestách, ktoré Sovieti opustili pred niekoľkými hodinami — som nevidel ani stopy po »boji o nový rád«. Rus sa vyčerpával celkom prozaickým bojom o hollý život; všade, kde som bol, meral sa blahobyt chlebom. Čo European nazýva dosť abstraktne a náročne životnou úrovňou, je pre Rusa otázkou holej materiálnej existencie, otázkou chleba, »borštu« (nakyslá polievka) a zemiakov. — Všetky sovietske »výdobytky« sú Potemkinove dediny. Deň po dobytí Rostova sa Donský prospekt hemžil prostitutkami, ktoré oficiálne nejestvovaly. Bol som viac rady svedkom, ako sa ukrajinskí šoféri pokúšali sraziť Tatara alebo Arména »I što, Tatarin!«, povedal mi šofér so smiechom, keď som mu doporučoval opatrnejšiu jazdu. Tatari oplátkou žiadali Hitlera, aby im dovolil vyvraždiť krymských Rusov. Ako národnostná,

stroskotaly i ostatné politiky. Emancipovaná sovietska mužatka, privykaná po desaťročia chlpskému slohu, sa vymkla z marxistickej etiky v prvých dňoch okupácie. Sebavypočítavejšia galantnosť, lacné voňavky, punčochy a jemnejšie zaobchádzanie mali za bezprostredný následok, že tisíce žien opustilo staré manželstvá a záväzky a nasledovalo vojakov až do pozíc. Vo Volnovache pod Stalinom mi sovietske ženy v pravom slova smysle rozchvátily rotu, s ktorou som sa stretol až na druhý deň pred odchodom transportu. — Analfabetizmus som v mladej generácii nepoznal, ale daň, ktorú Rusko za tento »pokrok« platí, je tragická: videl som šlabikáre, vyplnené politickou propagandou a ilustráciami vodcov, ďalej lietadiel, tankov, guľometov . . . Ruská mládež sa je komplex nepriateľstva a nesmieriteľnosti s materským mliekom. O bytovej otázke bolo už popísané veľa. Všetko však, čo som teoreticky znal, sa skutočnosti ani len nepribližovalo: smrduté diery dnepropetrovských »nekvalifikovaných« a do zeme vydlabané jamy, v ktorých bývali robotníci z majakovských naftových polí. Industrializácia, sovietsky boh číslo 1, ktorému Sväz obetoval človeka, je z obrovskej časti bluff. Podrobne som si prezrel povestné železiarne v Dnepropetrovsku »Serp i molot«, nazývané obecne »Smrť i golod« (Smrť a hlad). Väčšinou drevené baráky a sústruhy, uvádzané do pohybu nohou pomocou veľkého dreveného kolesa. Slavná donevská pánev a bane v Nikopole, či v Krivoj Rogu sú technicky na tak primitívnom stupni, že je pre Európana nemožné vytvoriť si tu predstavu o nejakom pokroku od dôb cára. Výsledky sú primerané: mariupolský učiteľ, komunista, ukázal mi raz topánky poslednej sovietskej produkcie a doložil dôverne: »neverte nepriateľskej propagande o biede za 'sovietskej vlasti', hľa sovietske dielo!«. To sovietské dielo bolo z hrubého plátka a malo gumovú podrážku, na Západe sa niečo podobného ani nevyrába. Ťažký priemysel a obrana: ruské

»raty« neboly schopné boja, a keď prišly prvé zásielky amerických strojov, ruská vzdušná zbraň už prakticky nejestvovala. Videl som sostrelené ruské lietadlá v kritickom období vojny (jeseň 1942): mali drevenú karoseriu a z kovu bol len motor a najnutnejšia výstuž. Ruské tanky, odstrelené v tomže období mali často miesto pancierov obyčajné betonové dosky a niektoré mali nimi kryté iba čelo. V Krasnodare sme zajali dve nákladné autá, plné telefonov; ani jeden nebol použiteľný, všetky mali necitlivé membrány. Zajatci, ktorých ukazovali nemecké zvukové týždenníky, neboli k tomuto úkolu špeciálne vyberaní; tak sovietska armáda naozaj vyzerala. Obráncovia Tuapse žili mesiace na varenom obilí; ruská branná moc bola v roku 1942 v troskách a i najskalnejší komunisti, akých som v Rusku poznal, sa každej nádeje na obrat vzdali. Na jeseň 1942 sa nám dostal do rúk tajný rozkaz, podpísaný Stalinom. Na jeho presné znenie sa nepamätám, smysel bol asi tento: Naša fronta je pred katastrofou. Lvi podiel na nej má zbabelosť veliteľov. Akýkoľvek nenariadený ústup je zrada a každý prostý vojak má povinnosť zastreliť generála, akonáhle tento prejavil zbabelosť. V zime 1942-1943 nastal zázračný obrat: objavily sa masy lietadiel amerického pôvodu, čerstvé protipancierové zbrane boly vo veľkom počte nasadené na kaukazskej fronte a výborne sa osvedčily pri »kartáčovaní« lesov. Vojnu vyhral Sovietom zákon o pôžičke a prenájme a — Hitler. K tomuto bodu sa ešte vrátim.

Povrch sovietskej skutočnosti je bezvýrazne šedý, ztrnulý a jednotvárný. Osobnostný moment vymačkala tu totalita z vecí a ľudí. Človek, ktorý prekročil hranice, mal pocit, že zapadol do sveta šém, šablon a položivých ľudí. Všade ten istý životný štýl, uniformita názorov, zábavy, odevu, potravy. Od Odesy po Krasnodar tie isté typy železných postelí, drevený nábytok všade akoby z jediného bežiacieho pásu, prekvapujúca podobnosť druhov a tvarov spotrebných článkov; všetko surové, zamerané jedine na účel.

Pod touto bezvýraznou a mdlou skutočnosťou povrchovou je však skutočnosť druhá, podstatná, ktorú možno nazvať tragickou. Pravým vládcom Ruska je nešťastie; tu má nešťastie a tragédia domovské právo; je Rusku minulosťou, prítomnosťou i budúcnosťou. — Poznám som opustené ženy, ktorých mužovia boli týždeň po svadbe odkomandovaní na front. Starec, u ktorého som istý čas býval, sa prebúdzal s krikom každej noci, keď pod oknami prechádzaly vojenské autá, v predstave, že prichádzajú »Čierne vrany« (Deportné autá NKWD-MVD), ktoré mu pred rokmi odviezly oboch synov. V Melitopole som poznal ženu, ktorej muž zmizol v roku 1940, pretože ako chlapec bojoval pod Denikinom . . . Každý človek má tu za sebou román a okrem tenulinkej vrstvičky privilegovaných niet v SSSR človeka, ktorý by nemal nevybavené účty so svojím štátom. Bolo mi zpočiatku divné, prečo sa každý sovietsky občan úzkostlivo obzeral, keď som v reči narazil na NKWD a Stalina. Nechápal som dobre, prečo inžinierka chemie, zamestnaná za okupácie v melitopolskom liehovare, s takou určitosťou tvrdila, že bude deportovaná, akonáhle prídu »Krasni«. Keď ma sudca v Z. úpenlive prosil, aby som mu »zachránil« dcéru a odviezol ju na Slovensku, nechápal som, čoho sa bojí, keď som pozitívne vedel, že pomáha obyvateľstvu zo všetkých síl a ničím sa proti sovietskej neprevinil. Trvalo to dosť dlho, kým som pochopil, že vina nehrá v sovietskej spravodlivosti žiadnu úlohu. Čo nazývame v západnej Európe vinou, je v SSSR proste zámienkou pre realizáciu niektorej marx-leninovskej politickej zásady (napr. kolektivizácia z titulu zemedelskej »sabotáže«) alebo zámienkou na doplnenie kádrov otrockých pracovníkov podľa potrieb sovietskeho hospodárstva a štátom fixovaných hospodárskych cieľov. Podľa okolností bude teda »vragom národa« holič, ktorý raz holil Nemca a nepodrezal mu krk, chemik, ktorý pracoval za okupácie v liehovare a nenamiešal do alkoholu jed a administratívny sudca,

ktorý »spolupracoval s nacistickou hydryrou«.

Sovietsky štát nie je štátom v západnom slova smysle; je to púha technika násilia, aplikovaná svorkou psychopatov, prisluhovaných svorkou cynických gangstrov, ktorí nemajú ani poľahčujúcu okolnosť fanatizmu. Sovietsky systém je systémom na vykorisťovanie ťažkostí demokracie a obecne rozporov, ktoré so sebou nutne prináša každé riešenie problémov; sám nerieši nič, neuskutočňuje okrem vlastnej sebazáchovy nič a v tom je jeho smysel bytia.

Pomer medzi sovietskym ľudom a režimom je po výtke nepriateľský. Po celú dobu svojho pobytu v SSSR som nepoznal ani tucet ľudí, ktorí by boli mali k svojmu režimu aspoň smierlivý postoj. Nenávisť k Stalinovi hraničila všade so zúrivosťou priamo maniackou. Bol označovaný za zlého ducha revolúcie a robený zodpovedným za jej obludnú degeneráciu. Dobrým duchom revolúcie bol v podaní prostého ľudu — Lenin! Všetka staršia tradícia je totiž mrtvá, pokiaľ nebola (vládne praktiky carizmu) prejatá bolševizmom. K cárom už pamät nesiahá — v Rusku niet takmer starcov — pravoslávie odumrelo i na vidieku a revolučnedemokratická tradícia je dômyselne prefarbená na červeno. Moderné ruské vedomie začína Leninom a revolúciou, prečo sa tejto neblahej ére dostalo nezaslúženej tradície »Zlatého veku«. — V kaukazskom predhorí zajali raz Slováci partyzána. Dedinčania poznali v ňom svojho bývalého »predsidatela kolchozu«. Razom bola dedina na nohách a lynchu zabránil iba zákrok ozbrojenej hliadky. Poznám som fanatických odporcov režimu i medzi komunistickými odchovancami. Jeden z nich, bývalý čelný funkcionár leningradského komsomolu viedol na južnej Ukrajine banderovskú skupinu; mal príručnú tlačiareň, organizoval prepady transportov a zaplavoval okolie letákmi ako »Dole s Hitlerom, dole so Stalinom, nech žijú západné demokracie!«. Bezpodmienečne verných je v SSSR mizivé procento, ktoré sa ani

zd'aleka nekryje s počtom organizovaných straníkov. Príznačným je tu prípad generála Vlasova. Bol to »politický« generál, výborne zapísaný v Kremle. Režim vcelku nepožíva žiadnej morálnej prestíže, propagande sa zásadne neverí, pretože je vždy v rozpore s dennou skúsenosťou obyvateľstva. Tisíce židov, ktorým ani vo sne neprišlo na um, že by tentokrát mohla byť propaganda pravdivou, vyčkalo v Kyjeve, Charkove a inde dobrovoľne príchod Nemcov, aby boli v zápätí povraždení. Hrстка komunistov verila však slepo a všetkému, že Hitler je agent kapitalizmu, že sa Európa trasie od nedočkavej túžby byť oslobodená z jařma buržoázie, že na Západe umierajú robotníci na uliciach hladom a chodia polonahí.

Ukrajina privítala Nemcov ako osloboditeľov a masy ľudu ich vítaly so slzami v očiach a poskytovaly pohostinstvo z posledného. Státisícové armády sa vzdaly takrečeno bez výstrelu i s generalitou a štábmi. Zázemie sa hemžilo vojakmi, ktorých »nadojelo bojovať«, keď vojna ešte ani dobre nezačala.

Prečo napokon Rusko bojovalo? Otázka je komplexná, vyberiem len tie z príčin, ktoré pokladám za podstatné. Akonáhle Nemci pokladali vojnu za vyhranú (bolo to už v jej prvých mesiacoch), nemali už za potrebné splniť ktorýkoľvek zo svojich sľubov, tak zrušenie kolchozov — bol to na Ukrajine najmocnejší argument proti Sovietom, ktorý sa im stal skoro osudným — a politickú samosprávu. Naopak, ruský človek bol Nemcami proste anulovaný ako človek, občan a Rus. Vojenská správa disponovala s ním ako s mrtvým predmetom. Vízia vlastníctva sa rozplynula ako para. Kolchozy sa staly zásobárňou armády a Rus musel otročiť na nich ďalej, bez odmeny a často o hlade. Za sebamenší alebo domnelý priestupok politického rázu — dôležitú úlohu tu sehrala nacistická protikomunistická histéria, vinou ktorej videli Nemci komunistov za každou vrbou — bola guľka alebo poprava obesení. Videl som v Krasnodare celú alej obe-

sencov. Boli povesení v spodkách a len pár centimetrov nad zemou, takže obeť sa zadržala sama, keď už nevládala stáť na špičkách. Potupnosť a štitivosť bola prvým rysom v správaní sa Nemca voči Rusovi. Všetko ruské mu bolo schmutzig, dreckig, Saubande, Mistluder. Najhorší otrokári boli medzi ukrajinskými milicionármi. Boli samovládcami, rozhodovali nad životom a smrťou obyvateľstva. Nad Ukrajinou nebolo zákona. Ruský človek bol odsúdený na smrť. Dvesto-šadesiat miliónov Nemcov, ako ich prorokoval Mein Kampf, potrebovalo životný oriestor. Obyvateľstvo celých dedín na Bielej Rusi, obvinených zo spolupráce s partizánmi, bolo spálené za živa. Mimo zákon bola postavená hlavne mládež. Bola dômyselne lovená pracovným úradom (biržou) a vozena do Nemecka alebo dievčata do poľných brlohov na front. Melitopolský lekár zistil vo svojom meste v roku 1943 vzrast tuberkulózy o 700 percent. Videl som chytačky mladých ľudí cez deň i v noci, v školách, pri pohreboch i po skončení bohoslužieb. Trikrát sa usporiadala v Melitopole zábava, kým mládež vyšla z úkrytov a keď bola pokope, už tu boli milicionári a SS-mani...

Zajatecká prax. Videl som vykladanie zajateckých transportov a v nich polo-mrtvých, hladom, špinou a zápachom pološialených kostlivcov. Ohryzané mrtvolly neboly vzácnosťou. Ústupové cesty na Kaukaze boly posiate polonahými mrtvolami so strelou v tyle, videl som zbytky peších zajateckých transportov, složené z bosých neborákov, odulých od hladu, pokrytých vyrážkami, s omrzlinami, rozhnisanými nohami. SS-mani a milicionári hnali tieto ľudské trosky, ledva sa na nohách držiace a viditeľne odumierajúce rychlosťou 6 - 7 km za hodinu.

Nemci si prehrali vojnu sami, Hitlerom, rasizmom a svojou odvekou neschopnosťou politického myslenia. Väčšina tých, ktorí sa vzdali v roku 1941 umrela v táboroch hladom a nemocami. Keď prvé porážky donútily Nemcov podchytiť ruské protikomunistické sily, bolo už neskoro. Videl som veľa zajateckých

táborov a spomínam si námatkou na tábor v Armjansku u perekopskej šije Prízemná drevená búda; v nej plno spustlých, mrtvolne netečných otrhancov a až po horizont tisíce hrobov. Preto Rusko bojovalo.

Sovietsky občan proste musel bojovať a nesmel sa vzdať. A Stalin vyšiel v ústrety. Kremľ načal novú nôtu: vlastnecká vojna, demokratické voľby, veľký ruský národ, Suvorov . . . Ruský človek na okraji zúfalstva sa chytil tohoto stebielka nádeje a bojoval. Zbytok vykonala americká pomoc, stiahnutie Luftwafie a jej zničenie nad Nemeckom, Hitlerova stratégia, ruská zima a faktor, s ktorým sa dnes málo počítá, a ktorý hral v Rusku obrovskú rolu: blato. — Ukrýval som na Kaukaze štyroch utečencov z lágrov; jeden z nich bol major. Všetci smrteľne nenávideli Nemcov, verili v povojnovú demokratizáciu Ruska a v zúčtovanie s NKWD a stranou. »Nemyslite si, že bojujeme za Stalina, bojujeme napriek Stalinovi«, povedali mi jednej noci. Po rokoch som s prekvapením čítal toto »Nie za, ale napriek« u Kravčenka.

Nemám podrobnejších zpráw o Rusku dnes, z toho však, čo som za vojny v SSSR videl, usudzujem s naprostou istotou, že akékoľvek zlepšenie vzťahov ľudu k režimu je vylúčené. Sovietsky sväz pojal násilie za svoj prvý princíp a sám sa stal jeho väzňom a obeťou. Jediné, čo môže robiť, je stupňovať teror. Nesmie nikdy priznať svoje viny a jednať podľa toho, nesmie nikdy pripustiť kritiku a ani zdanie demokracie, aby sa okamžite nerozplynulo to, čo ho drží: strach. Pre jeho dnešných vládcov, veľkých i malých by akýkoľvek ústupok znamenal osobnú katastrofu; sú spojení s režimom pupečnou šnúrou.

V istom období vojny mysleli soviety, že Leningrad padne a Kaukaz nie a evakuovali preto za Kubaň množstvo lenin-

gradských dám. Tu som s niekoľkými naviazal styk a čerpal poučenie. Sústreďil som sa na rodinné albá, obrázky z banketov, výletov a kúpeľov. Myslím, že som si takto vytvoril verný obraz o sovietskej byrokracii a postihol typ funkcionára. Všetci bez jedinej výnimky boli skvele živení až tuční, ramenaté typy zápasníkov a boxerov, krátké krky, mäsité ruky, obličaje väčšinou tupé a bezvýrazné. Tradičný revolucionár - intelektuál, s cvikrom a briadkou zmizol zo scény; ľudia z jeho rodu tvoria dnes *gros* armády politických väzňov a nikoho sa režim tak nebojí ako ich. Videl som stovky spomenutých obrázkov a všetky hovorily jednou rečou: SSSR je cintorin revolúcie, násilie pohltilo ideu, chybné princípy, fatálne neprimerané socialistickému projektu stvorily samočinne skutočnosť, svet integrálneho barbarstva.

Ruský ľud je potencionálny spojenec Západu. Nik na Západe si túto skutočnosť plne neuvedomuje. . . Nepreháňam, keď tvrdím, že tuna letákov, shodených nad ruským územím vykoná viac ako desať tún bomb. Ak sa podarí zasiahnuť ruskú verejnú mienku — rozhlas nestačí, rozhlasové prímače vlastnia iba najvernejší stranníci — *celý ruský problém sa zredukuje na svoj technický aspekt: postaviť hmotu proti hmote*, tanky proti tankom, zabrániť železniciam a autám dopraviť ruské vojsko do Európy. Faktor kvality ruského vojaka v celku odpadne a boj sa vybojuje v oblasti materiálnych prostriedkov. Týmto sa teraz zapodievať nebudem; podotknem iba, že sa sovietska vojenská moc po každej stránke preceňuje. Bez amerických aut by sa béli soviety v poslednej vojne dostali do Európy iba na vozoch alebo peši. Britský ministr války Shinwell priniesol nedávno faktá o sovietskej brannej moci: 175 divízií v zbrani, z toho tretina pancierových, 25.000 tankov, 19.000 lietadiel atď. Myslím, že tieto údaje, pokiaľ sa týkajú

V žiadnom prípade válka nebude skutočne vyhrána, dokud se neobjeví konkrétny začátek nového sveta myšlenkového a sociálneho.

tankov a lietadiel, sa nekryjú so skutočnosťou.

Na zakončenie uvediem niekoľko bodov, v ktorých vidím podmienky pre úspešnú akciu na rozbitie poslednej solidarity, ktorá ešte púta, alebo by pod tlakom udalosti mohla pútať ľud SSSR k režimu.

1. Treba odstrániť nedôveru, ktorou zaťažili konto západu Nemci, vylimovať z propagandy každú tendenciu protiruskú, nenahrávať menšinám proti ruskému živlu. Nacionalizmus menšín nemá živej tradície, vodcov ani program. Antigonizmus rusko - ukrajinský, ak sa výrazne prejavuje v emigrácii, je za hranicami SSSR vcelku bezvýznamný.

2. Ruský antikomunizmus je z najväčšej časti motivovaný rozporom medzi komunistickou praxou a teóriou. Odpor vyvoláva predovšetkým prax, skutočnosť, že továreň nepatrila ľudu, ale byrokracii, že závodné rady neboly orgánom robotníckej samosprávy ale politického dozoru, že prácu vykorisťovala strana, NKWD, štát. *I ten najradikálnejší ruský antikomunista je »ľavý« až do špiky kostí.* Protikomunizmus fundovaný nábožensky, nacionálne alebo slobodopodnikateľsky nepredstavuje v SSSR reálnu silu. Treba počítať s tým, že socializmus zostane dlho konstantou ruského politického myslenia a zamerať akciu podľa toho. Revolúcia požíva v ruskom ľude veľkú prestíž, a treba sa zpočiatku vyvarovať priamych útokov na ňu.

3. Akciu treba viesť v znamení boja

proti totalite; tomuto pojmu Rus výborne rozumie a tomuto komplexu javov platí v prvom rade jeho nepriateľstvo. Sloboda a otroctvo, pojmy, ktoré sú na Západe dost mdlé a imaginárne, sú pre Rusa živou, konkrétnou realitou, ktorou sa orientuje a inspiruje. Hlavný útok má byť vedený na vyslovené slabiny SSSR: Stalina, NKWD, byrokraciu, kolektivizáciu, otrockú prácu, deportácie a biedu.

4. Súbežne s akciou na Rusko treba sústavne diskreditovať Sovietsky sväz na medzinárodnom poli, využiť každú konferenciu, zasadanie ONU alebo Rady bezpečnosti na odsúdenie sovietskej totality a propagáciu demokracie. Západná propaganda nesmie brať Železnú oponu na vedomie a má traktovať ruský problém ako nedeliteľnú súčasť demokratickej zodpovednosti a kompetencie. Rusi sú zvyklí čítať medzi riadkami a zo sebaopatrnejších referátov Pravdy spoznajú, o čo ide.

5. Celá akcia sa minie účinkom, ak nebude podložená vojenskou mocou Západu a jeho vôľou k obrane. Bez tejto hate sa ruské vojská prirodzene prevalia Európou. Nespokojnosť sovietskeho občana je pasívna. Aby sa účinne prejavila, predpokladá príležitosť. Touto príležitosťou môžu byť jedine prvé vojnové neúspechy Sovietov a predovšetkým *prvý ruský ústup*, to jest moment, kedy sa objaví medzery v systéme dozoru.

Karol Belák

AMERIKA A EVROPA

AMERICKÁ civilisace je barbarská! Jak často slyšeli Evropané v těchto posledních letech vyslovovat podobné soudy, ať již o americkém filmu, hudbě, politice, o chování Američanů v cizině či prostě o americkém »životním slohu« vůbec. Kdyby tento názor nebyl leč zbraní v arsenálu komunistické propagandy, nestál by nám ani za okamžik zkoumání

jeho platnosti, protože máme dostatek příležitosti posoudit druhou alternativu, již nám nabízí Moskva. Vážnější je však skutečnost, že takové názory sdílí velmi často i jednotlivci, o jejichž poctivém zájmu na přetrvání naší západní civilisace a nelíčených obavách před příchodem bezbarvé a mechanické civilisace mas nelze nijak pochybovat. Vedle toho víme

my, kdož odmítáme řešení, jež nám můžeme nabídnout Sovětský svaz a současně si přejeme, abychom nebyli zavaleni »amerikanismem«, že bez Ameriky nemůžeme dále existovat, že nám prostě dnes chybí síla vzdorovat asiatskému úderu zvenčí a nihilisticko - kolektivistickému útoku zevnitř. V současné době zůstáváme — při nejmenším na poli mocenské politiky — připoutáni k Americe na život a na smrt. Těžko však lze zjednodušovat vztah mezi Evropou a Amerikou na pouhé manželství z rozumu: na dlouho si nemůžeme představovat vztah, kde silnější partner zásobuje slabšího penězi, zbraněmi a průmyslovým zařízením, aby jej opevnil jako svou první obrannou linii a přijal případně jako protihodnotu klady naší kultury, ať již chápeme pod tímto pojmem cokoliv. Není pochyby o tom, že Amerika a Evropa dosáhly dnes ve vzájemném poměru stadia, které značí začátek nové epochy. Amerika vytvořila nezávislou civilizaci, do velké míry osvobozenou od evropských vzorů a schopnou obejít se v budoucnosti bez evropského přispění. Okolnost, že i nadále, pravděpodobně ve stále menší míře, bude zvat evropské vědce a umělce, nemění tuto pravdu. Na druhé straně se lhalo Evropa v řešení určitých životních problémů naší doby natolik, že se musí ptát sama sebe, zda by se nemohla od Ameriky naučit i více než technické zručnosti a průmyslové organizaci. Než se však pokusíme odpovědět na tuto otázku, musíme — pokud je to v našich silách — vymezit pojem americké civilizace, jak dnes vypadá a stanovit její povahu. Takovému pokusu se zřejmě kladou velmi úzké hranice, netoliko v prostoru — neboť kdo dokáže definovat ucelený svět v několika řádcích článku? — nýbrž i co do hloubky, kam úsudek nutně omezený a subjektivní může proniknout.

»Pokládáme tyto pravdy za samozřejmé: že všichni lidé byli zrozeni jako sobě rovní a že jsou nadáni od Stvořitele určitými nezadatelnými právy, mezi něž patří život, svoboda a sledování štěstí.« Tento slavný a často citovaný výrok z

amerického Prohlášení nezávislosti je klíčem k porozumění Americe. Vyjadřuje víru, na níž byla americká civilizace vybudována. Jistě i jiné revoluce prohlásily stejné či podobné cíle za své, ale zůstaly jim jen theoretickými postuláty, jejichž praktická neúčinnost byla nakonec mlčky připuštěna. Avšak Amerika není pomalu a neuvědoměle rostoucí květinou, vysílající jeden výhonek za druhým, jež chvíli vyčnívají a pak zmizí ve složitém obraze celku; je to tvoření z jedinečného aktu vůle, jež se stále vědomě či podvědomě opakuje v každém Američanovi. Tři hnací síly, které vytvořily americkou civilizaci, puritanismus se svou vírou v boží požehnání tvrdé praktické práce a hmotného úspěchu, osvícenství osmnáctého věku se svou vírou v dobrotu člověka a tužba přistěhovalců po pozemském štěstí a svobodě se tu spojily v jednotném úsilí najít cestou zkušenosti nejlepší prostředek, jak učinit člověka šťastným nyní a zde. Tento cíl, který se s křesťanského hlediska pokládá za bezvýznamný a dokonce nedosažitelný, hledá i komunismus, ovšem s tím rozdílem, že jej promítl do vzdálené, mythické budoucnosti, a s dalším, ještě podstatnějším rozdílem, že přetrháním náboženských pout člověka, či spíše nahrazením Boha modlami byla zničena i všechna měřítka, jimiž prostředky k dosažení takového cíle mohou být posuzovány. Tak se mohlo stát, že náboženství a absolutní důstojnost člověka se obrátilo ve svůj groteskní opak, v obraz naprostého lidského ponížení. Náboženský podklad americké civilizace je příliš pevný - můžeme říci, že se i tam bude opakovat: americká představa o člověku je snad povrchní a neúplná, není však zkroucená. Domýšlivost některých evropských intelektuálů není proto vůbec na místě, jestliže prohlašují: ani Rusko ani Amerika! Nehledě ke skutečnosti, že jsme již ztratili schopnost stát pevně, tato volba skrývá v sobě problém, kterému musíme čelit ve svém rozhodování: máme před sebou dvě pojetí člověka, jež nemůžeme

soudit lhostejně, i když žádné z nich přímo nemilujeme.

Můžeme nyní sestavit bilanci toho, čeho americký ideál již dosáhl? Zkoumejme nejprve kladné výsledky. Americká civilisace nepochybně dokázala lépe než kterákoliv civilisace jiná uspokojit lidské tužby po hmotném a pozemském štěstí a přesvědčit i ty, kteří jsou dosud v nevýhodě, že je pouze otázkou času a úsilí, kdy se i na ně dostane podílu z dobrých věcí tohoto světa. To vede k druhému americkému úspěchu: americká civilisace rozřešila sociální problém moderní průmyslové společnosti nebo při nejmenším, máme-li za to, že žádné trvalé řešení není možné, zbavila se jejího neduhu. Amerika vytvořila beztrždní společnost a slepá nenávist komunismu k Americe asi z veliké míry pramení z vědomí, že páky třídní nenávisti, která vyvrátila polovinu Evropy z kořene, nemůže být v Americe užito. V sociálním ohledu je dnes americká společnost prakticky nezranitelná.

Obraz americké scény také ukazuje temnější aspekty. Americký životní sloh prohlásil pozemské štěstí za poslední cíl, je však velmi pochybné, zda tím učinil Američana šťastným. Americké civilisaci se dodnes nepodařilo dát lidskému životu nějaký nový a »hlubší« rozměr, — naopak, tím, že se soustředila na úkol učinit pozemskou část života hmotně co nej příjemnější, není daleka toho, že učíní z amerických lidí organisovanou masu robotů, poměrně spokojených a dosti dohrosrdečných, ale bez jakékoli vlastní duše a obávajících se vnějšího světa, na který jejich omezené a na běžícím pásu vyrobené mozky nepostačí. To proto, že životní sloh člověka uspokojováním jeho živočišných potřeb neosvobozuje, neboť jej odděluje od hlavních zdrojů života, ústrojí a zařízení, jejichž vlastní chod nemůže sám jako jedinec v ničem ovlivnit a izoluje jej uprostřed světa, jehož se bojí a jemuž může čelit pouze tím, že se vzdá své nezávislosti a dovolí celku, aby jej pohltil. Americký masový člověk je dnes snad nejosamocenější a nejsmut-

nější mezi všemi civilisovanými lidmi. Odcizil se přírodě, jež mu je nepřátelskou silou nebo při nejlepším předmětem zužitkování nebo zařízením, zásobujícím obyvatele měst čerstvým vzduchem, příležitostí k rybaření a lovu. Postačí všimnout si masového člověka, jedoucího v neděli vozem v dlouhé řadě napříč divokou krásou nesčetných přírodních parků, abychom vycítili naprostou vzdálenost mezi člověkem a přírodou. Je vzdálen Bohu, neboť to, čemu se v Americe říká náboženství, není než přísně ustanovený systém společenských zvyků a zábran, který může velmi dobře, jak se zdá, existovat i bez Boha. A konečně, jako osamocená lidská bytost je vzdálen i svým bližním, protože láska a přátelství ztratily svou vlastnost jedinečného osobního vztahu a byly obráceny především na společenskou funkci v kolektivitu.

Není pochyby, že americký národ dosud stále může čerpat ze svých obrovských zásob životaschopnosti. Proroctví o rychlém tělesném i duševním úpadku Američana by bylo příliš ukvapené. Není však pochyby ani o tom, že americká civilisace ukazuje nebezpečné známky, jež nelze přehlížet. Již dnes se americký masový člověk rychle mění v nejcitlivější a tělesně nejlenivější civilisovanou bytost. Hrozba šířící se mentální méněcennosti nemůže být rovněž zanedbávána, jak lze soudit podle úplně chaotického vývoje tak zvaného průmyslu zábavních prostředků, z nichž televise je poslední vy-možeností nejnižší úrovně.

Chmurný obraz však současně dává jiné a nadějnější výhledy. Šíří se pocit nespokojenosti s vlastními úspěchy, naléhavá potřeba znát a učit se, nelíčený optimismus americké elity, jež početně roste a jež opodstatňuje naději, že Amerika se neutopí v blátě materialismu a požitkářství, kde by čekala bezmocně na popravu z rukou bezohledného barbara.

Co si mohou dnes Evropa s Amerikou vzájemně poskytnout, jaké naděje a obavy máme spojit se spolužitím těchto dvou civilizací, jež se den ze dne stává těsnějším? Nic by nebylo více pochybené než

shlížet na americkou skutečnost s povýšeným a pohrdavým úsměškem: nejen že nám neúspěch v řešení osudových otázek dneška nedává právo, zachovat povýšený postoj, navíc Amerika je naším dítětem, byl již odrostlým a stojícím na vlastních nohou. V Americe není nic co bychom nemohli najít, alespoň ve skrytu, v nás samých, a všechno špatné, co odsuzujeme v americké civilizaci, spí v nás jako skrytá setba nákazy, jež v příznivých okolnostech může náhle propuknout jako otevřená choroba s tím rozdílem, že její postup se snad může zpomalit tvrdšími překážkami a hlouběji zakořeněnými tradicemi myšlení a chování.

Naší první povinností by dnes mělo být zdůrazňování toho, co nás spojuje, měli bychom se postavit tváří v tvář hlavnímu nebezpečí, jež naše obě civilizace ohrožuje a odrazit je. Toto nebezpečí pochází výlučně z Východu a od pomahačů mezi námi, kteří jsou živeni našimi nedostatků. Ve svém úsilí přemoci tuto krizi a rozřešit její hlavní problém se můžeme od Ameriky jen učit: usmíření tak zvaných proletářů, části obyvatelstva každé země, jež se v mnohých případech blíží až jedné třetině, se stávajícím společenským pořádkem, či spíše s oněmi

základními zásadami naší západní civilizace, jichž se nechceme vzdát.

Dosáhneme-li jednou tohoto cíle — což se může stát jedině podstatným »zamerikanisováním« Evropy — můžeme se s obnovenou silou obrátit k oživení našich bytostně evropských hodnot: k obnově převahy osobního nad sociálním, toho, co vyrostlo a bylo stvořeno, nad tím, co bylo vyrobeno a napodobeno, k hlubšímu smyslu tragedie lidského života a omezenosti jeho možnosti, ke stupnici hodnot, jež neklade poslední věci na první místo, k názoru na život, který otvírá rozměr nekonečnosti za našimi každodenními starostmi o chléb, potomstvo, práci a zábavu.

Začala se již i Amerika divit začala již pochybovat? Mnoho znaků, na příklad úžasně rostoucí počet amerických studentů v Evropě ukazují, že neklid v amerických duších se prohlubuje, že počínají cítit, že amerikanismus nedává odpověď na mnoho otázek. Přijmeme to jako výzvu pro sebe a nešetřme žádné námahy, abychom své dědictví uchovali a rozšířili, a jako naději, že všechny nejlepší rysy našich obou civilizací splynou postupně ve větší a bohatší jednotě.

Frederic Colloredo - Mannsfeld

ZHROUTÍ SE AMERIKA HOSPODÁŘSKY?

ZDÁ se, že Spojené státy vstoupily do hospodářské éry, jež nemá v americké historii obdobu. Je to údobí t. zv. manežované, chronické prosperity. Od let třicátých se nevyskytla žádná vážnější deprese, prvých pět poválečných let proběhlo v relativní stabilitě a vláda i národohospodáři předpovídají uspokojivé hospodářské poměry v budoucnu. Je dobrým znamením, že nepřicházejí nejen náhlé krise, ale ani údobí kratších hektických prosperit, jež v minulosti vždy připravily těmto krisiní půdu. Přítomná hladina zaměstnanosti není sice zcela uspokojivá, ale je aspoň

relativně stabilní a počet nezaměstnaných nikdy nedosahuje katastrofálních rozměrů. Všeobecná hospodářská situace je poměrně vyvážená a i když má stále ještě mnoho vad, její stabilita je dobrou základem pro možné zlepšovací akce. Udržování okupačních správ v Německu, Rakousku a Japonsku poskytuje zaměstnání značnému počtu Američanů, nehledě k branným silám, jež drží v aktivní službě přibližně o milion mužů více než před válkou. Poměrně vysoké vládní výdaje tvoří dnes podstatnou část národního důchodu a provádění zbrojních a jiných programů na obranu státu (z každého

vydělaného dolaru jde 5 centů, z každého dolaru daní 54 centů na tyto programy) neustále stimuluje hospodářskou činnost. Trhy pro své přebytky si Spojené státy udržují jednak exportně-úvěrní politikou a jednak přímými dary v rámci Marshallova plánu a Trumanova «Čtvrtého bodu», programu podpory hospodářsky zostalých oblastí. Vnitřní kupní síla, jakož i úspory jsou usměrňovány zdaňovací politikou vlády a novodobý «Social Security System» (vlastně druh všeobecného pojištění proti nezaměstnanosti) působí jako brzda proti vzniku známé klesající spirály produkce — zaměstnanost — poptávka. Federální vláda, prostřednictvím legislativních programů i správních aktů, se systematicky snaží udržet zemi v hospodářsky vyvážené pozici.

Systém státní kontroly a zásada svobodného soukromého podnikání vytvářejí situaci, jež nemá obdobu v amerických dějinách. Tato kombinace poněkud vyrostla z vývoje a v svém dnešním stadiu přináší plody natolik uspokojivé, že Amerika je rozhodnuta tento stav, kdy se sociální reformy a vládní regulování blíží maximu, slučitelnému ještě s hospodářskými svobodami, uchovat v jeho dnešní rovnováze. Touto dobou americký hospodářský systém již prošel poválečným údobím přizpůsobování. Problémy, vyrůstající ze zaměstnaneckých požadavků, byly celkem vyřešeny a ustupující inflační vlna má další uklidňující vliv v tomto směru. Národní důchod postupně vzrůstá; od r. 1946 k dnešku se zvýšil z přibližně 212 na 258 miliard dolarů ročně. I když máme na paměti, že tento vzrůst byl doprovázen do nedávna stoupajícími cenami a upravíme čísla podle indexu spotřebitelských cen, přece jen existuje zvýšení ze 152 na 154 miliard (průměrných) dolarů z let 1935-39. Toto jsou vlastně nejvýznamnější čísla, poněvadž dokazují, že pokroku, třebaš mírného, bylo dosaženo nejen nominálně, nýbrž i podle měřítek absolutních.

Spojené státy ovšem mají své hospodářské problémy. Dvě hlavní dílčí situace, vyžadující úpravy a přizpůsobení,

jsou ceny zemědělských produktů a nevyrovnaná zahraničně-obchodní bilance. V běžném rozpočtovém roce federální vláda vynakládá téměř 1.5 miliardy dolarů na udržení vysokých zemědělských cen. Přirozeným důsledkem toho je skutečnost, že většina zemědělských produktů je příliš drahá, než aby mohla být plně absorbována trhem a vznikají proto velké přebytky kukuřice, pšenice, vajec, bramborů atd., jež pak vláda musí skládat. Na příklad vejce, aby mohla být uskladněna, musí být napřed dehydrována (přítomná zásoba sušených vajec kryje poptávku až do r. 1956) a v případě loňské nadúrody bramborů vláda je v zoufalství obarvila na modro a vrátila farmářům jako krmivo pro vepře. Tyto vládní subvence farmářům budou muset být dříve či později sníženy na tolik, aby zabránily zhroucení zemědělských cen pouze v případech vyjímečně nízké poptávky nebo dočasně velké nabídky a aby se učinila přítrž akumulování přebytků a zemědělská produkce nemusela být omezována. Pokud jde o zahraniční obchod, přítomný stav též není považován za trvale únosný. Spojené státy jako trh představují přibližně 40% všech světových trhů, ale v r. 1949 pouze 4% tohoto ohromného trhu byla kryta dovozem. Ačkoliv Amerika snížila tarify a četné cizí státy devalvací snížily své výrobní náklady (podle dolarového měřítka), bude patrně nutno odbourat ještě další část dovozních překrad a propagovat dovoz hotových výrobků pro masovou spotřebu namísto dnešního luxusního zboží. To může být americkým příspěvkem k řešení všeobecné dolarové krise.

Za hospodářsky nebezpečné se dále považují dvě přítomné tendence, a to rapidní vzrůst objemu vlastních výdajů a zasahování státu do hospodářské sféry. Od r. 1930 vzrostla roční vládní vydání na třináctinásobek, zatím co za stejnou dobu produkce (v dolarech) vzrostla pouze o 150%. Trumanova vláda za několik let svého působení vydala více, než vlády všech ostatních presidentů v dějinách

dohromady! Určitý další vzrůst vládních výdajů se pokládá za nevyhnutelný, ale měl by být úměrný vzrůstu národního důchodu. Uplynulá dvě desetiletí byla svědkem rozmachu regulování hospodářského systému státem. Vyrostla nová velká kontrolní tělesa v oblasti organizovaného jednání zaměstnanců se zaměstnavateli. Nové kontrolní instituce působí dnes na kapitálovém trhu a vláda se stala největším věřitelem v zemi. Nádavkem k tomu stát také garantuje ohromné sumy soukromých úspor (v soukromých bankách, jež jsou členy federálního bankovního systému). Stát reguluje, přímo a nepřímo, ceny mnoha produktů a vydává stamiliony dolarů na podporu zemědělských cen. Některým průmyslovým odvětvím vláda přímo zaručuje důchod, na příklad v těžbě stříbra, jehož celou produkci skupuje za vyšší než tržové ceny. Jak již bylo řečeno, v této tendenci Američané vidí hrozbu svobodnému podnikání a blahobytu a ačkoliv je dnešní míra státní intervence uznávána za užitečnou, každý případný další krůček tímto směrem se setká s velkým odporem.

Dalšími dvěma problémy prvořadě důležitosti, na jejichž vyřešení závisí vlastně udržení principu svobody hospodářského podnikání v moderní společnosti, je odstranění vážných výkyvů (obou směrů) od rovnováhy zaměstnanosti a produkce, jakož i zajištění uspokojivé výše zaměstnanostní hladiny. Spojené státy mají dnes všechny předpoklady k tomu, aby jejich hospodářský systém nemusil zažít další recese, poněvadž bylo dosaženo značného pokroku v odstraňování důležitých příčin depresí. Bankovní systém byl posílen a bankovní nesnáze nebudou ještě dále zhoršovat případná budoucí snížení hospodářské aktivity, jak tomu bylo v případě všech vážnějších depresí v minulosti. Revoluční změna se udála také v americkém peněžnictví. Krátkodobé obchodní úvěry dnes již nejsou hlavním zdrojem peněžního zásobování a nebude tedy splácení těchto dluhů snižovat hladinu oběživa právě v depri-

movaných situacích, kdy působí největší škody. Vládní fiskální politika je dalším vyrovnávacím nástrojem a systémem státní podpory v nezaměstnanosti zmiňuje tendenci snížené zaměstnanosti, způsobovat snížení důchodů a tím snížení poptávky. Konečně, obchodníci a průmyslníci načerpali dost poučení z minulosti a lze očekávat, že svým chováním nebudou napomáhat prohlubování fluktuace křivky obecné hospodářské aktivity.

Otázkou je, zda bude možno zvyšovat zaměstnanost úměrně k vzrůstu zaměstnanecké třídy. To bude patrně méně snadné než zabránit depresím. Průměrný počet nezaměstnaných za rok 1949 je 3.39 milionu (5.3% zaměstnanecké třídy), průměr během prvních čtyř měsíců 1950 (povánoční sezonní vliv) 4.2 milionu (6.6%). Tato čísla by si však měl čtenář upravit s ohledem na statistické metody, užívané k jejich získání (měsíční sčítání k jednomu dni), jakož i s ohledem na skutečnost, že Američané rádi a často mění zaměstnání, že po ztrátě místa živitele rodiny začnou hledat zaměstnání ostatní (dosud dobrovolně nepracující) členové rodiny, a že dynamický hospodářský systém amerických rozměrů nutně musí v každém časovém průřezu vykazovat 1.5 až 2 miliony nezaměstnaných jako neodstranitelné minimum.

Celkem lze říci, že studená válka bude pomáhat zaměstnanost udržovat. Hospodářská aktivita bude též neustále povzbuzována nutným exportem, půjčkami a dary demokratickým režimům v Evropě a Asii, jakož i postupným prováděním vládních programů na obranu státu. Dnešní mezinárodní závod v zbrojení se vyznačuje tím, že výzbroj a zbraně zastarávají téměř v okamžiku výroby, a tato skutečnost přirozeně podporuje investice na vědecký výzkum a vynálezy. Existuje tedy produkční činnost s automaticky se obnovující hybnou silou v různých sektorech národního hospodářství. Pravděpodobnost stagnace je dále zeslabována nepřetržitým proudem imigrantů, skutečností, že je do-

statek panenské půdy, měníci se požadavky konsumentů a vytváření nových druhů služeb a zboží. Na příklad televise umožnila vznik několika nových stamilionových odvětví, jež pracují na plné obrátky a zároveň mohou počítat s prakticky nevyčerpatelnou poptávkou pro mnoho příštích let.

Požadavky, kladené na americký průmysl, jsou studenou válkou neustále zvyšovány. Spojené státy se pochopitelně snaží udržet krok se zvýšením sovětské produkční kapacity a výroby. Studená válka však též stimuluje technologický pokrok a do té míry tedy sama napomáhá zvýšení americké produkční kapacity. V dnešním světě, jenž úzkostlivě srovnává americkou sílu a instituce s jejich sovětskými protějšky je stále a

podstatně zvyšování produkce nejlepší odpovědí, již Spojené státy mohou dát těm, kdo pochybují o jejich síle a kladech jejich hospodářského systému.

Vzhledem k tomu, že průměrná hodinová mzda dělníka je dnes \$ 1.48 (nevyučený), resp. \$ 2.47 (vyučený), že na každých sedm obyvatel připadají dva automobily a že prakticky každá spořádaná rodina vlastní nejen ledničku a radio, nýbrž dnes už i televizní přijímačku, lze říci, že dokud se americkému obyvatelstvu povede aspoň tak jako dosud, komunisté nejen že se nedočkají předpovídaného hospodářského krachu, ale ani socialismus jako hospodářská soustava nemá v Americe nejmenší vyhlídky na úspěch.

Josef Orlický Chicago

WIESBADENSKÉ INTERMEZZO

DOHODA, uzavřená 4. srpna t. r. ve Wiesbadenu mezi representanty organisací odsunutých sudetských Němců a Lvem Prchalou, představitelem t. zv. Českého národního výboru v Londýně, opět ukázala, do jaké míry se politikové včerejška ničemu nenaučili z událostí posledních let.

Ujednání mezi oběma stranami »zaručuje« odsunutým Němcům návrat do ČSR, zbavené sovětského vlivu a nadvlády, odškodnění utrpělých ztrát a škod, potrestání viníků před soudy vlastního národa a konečně sebeurčení na území Čech a Moravy. Tyto překvapivé záruky včetně uzákoněné pomsty byly z neznalosti poměrů hodnoceny převážnou částí německého a rakouského tisku jako »nadějně řešení« vztahu mezi Čechy a Němci, ačkoliv pro střízlivého a objektivního pozorovatele nejsou ničím jiným než příznakem propasti, která ještě dnes zeje mezi Čechy a jejich bývalými spoluobčany.

Lidé, kteří zasedli minulý měsíc ve Wiesbadenu ke konferenčnímu stolu, upoutali na sebe bezesporu pozornost za-

interesovaných, ale současně nevědomky demonstrovali nebezpečnou existenci činitelů, ochotných i nadále provozovat politiku způsobem, který během posledních dvou desetiletí naprosto selhal a přivedl Evropu na pokraj zkázy: politiku bez zodpovědnosti, hazardující dobrými úmysly a postrádající souhlas těch, o kterých se domnívá rozhodovati. Jaký div, že za těchto negativních předpokladů připomíná wiesbadenská dohoda elaborát politické kuchyně, vybavené nezátížeností a taktikou, hodnou bleskové diplomacie Joachima von Ribentropa.

Z hlediska dnešní mezinárodní situace representuje postup Lva Prchalý jedinečnou politickou anarchii: Přes pochopitelné úsilí západních velmocí začlenit Německou spolkovou republiku do západoevropského společenství států a do obranné soustavy západního světa, nevydávají se západní representanti neprozřetelně a zbytečně na nebezpečné náledí problémů t. č. neřešitelných, jak to učinil vpravdě neortodoxním způsobem Lev Prchala. Jinými slovy: ignorovat koordinovaný postup západních velmocí v němec-

ké otázce stejně jako postoj říšskoněmeckých míst k sudetským Němcům zůstává vyhrazeno muži, za kterým dnes prakticky nikdo nestojí. Pokud by se jednalo o soukromníka, náležel by tento postup do kapitoly lidských lehkomyšlností. Avšak v návalu jakési neopodstatnělé a nepochopitelné velkorysosti mluvil Lev Prchala ve Wiesbadenu za československý exil a tu je, vzhledem k jeho pozoruhodným činům, nezbytně nutné, aby byl československým demokratickým exilem odkázán na příslušné místo.

Problém československo - německý existuje a je nutno se jím zabývat. Problém našich bývalých německých spoluobčanů je jeho částí, neboť říkáme-li »problém československo - německý«, máme na mysli vztah k německému sousedu jako k celku, nikoliv pouze k bývalé německé menšině z Čech a Moravy. Lev Prchala a jeho sudetští partneři »řešili« ve Wiesbadenu snadno a rychle, zapomínaje, že tím jejich dohoda nabyta v očích myslících lidí podobu politického žertíku, na který není *vhodná doba*.

Předpokladem k poctivému řešení německo - československého problému je nejen dobrá vůle bez postranních úmyslů na obou stranách, nýbrž hlavně cílevědomá a důkladná práce, zabývající se svědomitým a vyčerpávajícím studiem zmíněného problému a jeho aspektů hospodářských, politických a kulturních. Tyto předpoklady tentokrát splněny *nebyly*, nemluvě o tom, že problém československo - německý nesnese — dnes méně než kdy jindy — tvoření dohod ve vzduchoprázdném prostoru, které pouze poškodí stejně již dost choulostivý vztah mezi oběma národy. Češi ani Němci dosud nepřeklenuli propast, kterou mezi nimi vytvořilo posledních dvanáct let se všemi chybami a přehmaty obou stran. Předpokladem k jakémukoliv úspěšné-

mu zlepšení tohoto vztahu je poctivá, *drobná*, sensaci nevzbuzující práce, která musí nejprve přivodit lepší vzájemné poznání, porozumění pro problémy vlastní i společné a konečně spolupráci v rámci evropského společenství všech nadnárodních demokratů. Naprosto nepopíráme, že právě československý exil může v tomto směru nejvíce pomoci. Může to však být jen exil demokratický, vyhledávající styk pouze s německými demokraty. Právem se domníváme, že žádný z těchto předpokladů ve Wiesbadenu splněn nebyl; zásadní podmínky byly zcela opomenuty, neboť demokraté nestáli u kolébky dohody, pod kterou se skví podpisy pana Pekelského a Lodgmana von Auen.

To všechno jsou rozhodující okolnosti, na které Lev Prchala zapomněl. Bude-li návrat sudetských Němců opravdu optimálním řešením celého problému — ať z hlediska evropského, německého či českého — budou moci zodpovědět teprve oprávnění zástupci československého a německého tábora, a to až budou splněny veškeré předpoklady naznačené studijní práce a nadnárodní solidarity. Kdo dnes vyslovuje, ba dokonce podepisuje »jednoznačná řešení«, vystavuje sám sobě legitimaci nepolepšitelného *politického* dilemanta a vylučuje se předem ze spolupráce.

Lev Prchala není mluvčím československého exilu. Nikdy jím nebyl a bude jím tím méně po dohodě, kterou dokázal nejen politickou nezralost a krátkozrakost svého londýnského výboru, nýbrž i vlastní diktátorské sklony, nemluvě o jeho ochotě (která byla pro demokratický exil určitým překvapením) ztotožňovat se s úrovní pana Pekelského. Evropské problémy dneška a tím také problém československo - německý *vyžadují* zástupce formátu vskutku evropského a ne samozvané representanty, kteří jsou v ci-

Po pravdě řečeno, nejsou to principy a ideje, jichž se nedostává. V nejlepších částech mládeže probíhala již několik let práce intelektuální a morální obnovy. Nová demokratická filosofie potřebuje dokončit své vypracování k akci. Vše záleží na nové elitě, již má svět zoufale zapotřebí.

vilu předsedy ponurých, poměrně neznámých klubů či společností, o jejichž provinčnosti a ideologické insolvenčnosti svědčí nejlépe jejich publicistika. Hodnotíme-li kriticky skutečné postavení Lva Prchaly v československém exilu, vidíme, že jím a jeho společníkem podepsaná dohoda měla též za účel vzbuzení zájmu veřejnosti, upoutání pozornosti na činnost londýnského výboru, vegetujícímu jinak ve stínu všeobecného nezájmu stejně jako využití konjunktury snah po dorozumění Západu s Německou spolkovou republikou.

Je bezesporné, že podpisy sudetoněmeckých reprezentantů na Wiesbadenské dohodě mají větší cenu než podpisy jejich českých spolusignatářů, i když právě sudetským organisacím lze ještě do určité míry právem odpírat vpravdě demokratické a evropské tendence. Ohlasy dohody v tisku bývalých českých Němců jsou nejlepším dokladem tohoto tvrzení. Její propagační využití přesvědčí každého, kdo zná situaci a problémy sudetského tábora, že i zde hrála značnou úlohu snaha po dosažení viditelného úspěchu jakožto prostředku k stmelení drolící se důvěry sudetoněmeckých bezdomovců k jejich heterogennímu vedení. Musíme tuto okolnost konstatovat i přes veškeré pochopení pro sudetoněmecké úsilí o dosažení garancí za každou cenu. Naši bývalí němečtí spoluobčané však přehlédli, že podepsali dohodu s osobností, mající přes veškeré své opačné snahy pouze charakter soukromníka, jehož politická tendence musela nutně poškodit věc československo - německého vztahu nejen v očích západních demokracií, nýbrž i u československých demokratů v exilu i doma, nemluvě o táboře demokratů říšsko-německých.

Skutečný význam wiesbadenského dokumentu lze odbýt výstižným a věcným poukazem na mezinárodní zvyklost, panující mezi slušnými lidmi, totiž uzavírat smlouvy pouze s partnery, majícími potřebný mandát nebo schopnými provedení smluv či dohod zajistit. Nesmíme

však přehlédnout trestuhodnou lehkomyšlnost jeho tvůrců, kteří svým nezodpovědným postupem posloužili pouze dnešním pražským mocipánům, rudému ministerstvu propagandy, Kominformě a podpořili námluvy mezi Prahou a Východoněmeckou lidovou demokracií. Způsob, kterým poškodili věc československého exilu a ztížili posici poctivých antikomunistů a demokratů doma, rovná se zradě na základní funkci každého politického exilu dneška: být mluvčím umlčených demokratů za železnou oponou, zastávat se jejich zájmů a jednat vždy s ohledem na domov. Z těchto důvodů zbývá československému demokratickému exilu a všem demokratickým Němcům pouze jedno východisko: Distancovat se zásadně a rozhodně od dobrodružné politiky Lva Prchaly, jeho Národního výboru a wiesbadenské smlouvy, i když navázání kontaktu mezi oběma národy v rámci spolupráce demokratů celé Evropy zůstává jednou z nejdůležitějších úloh.

Evropa zítřka bude společným dílem demokratů všech národů. Na cestě k jejich spolupráci nemají co dělat pouliční dobrodruzi, diletanti, mužové včerejška, přísluhovači autoritativních ideologií všech odstínů a postavy kondotierů s arsenálem husarských kousků jako prostředků politické taktiky.

Závěrem je možno říci, že wiesbadenská dohoda nebyla v žádném směru přínosem, mnohé pouze poškodila a ztížila. Demokraté obou táborů musí tím usilovněji pokračovat ve své drobné práci na poli československo - německého dorozumnění, které by neneslo aspekty Protektorátu Böhmen und Mähren či československého pohraničí 1945. Určité vystřízlivění v sudetoněmeckém táboře a německé hlasy, počínající pochybovat o kompetenci Lva Prchaly, jsou slibnými příznaky nápravy a určitou nadějí, že slušní lidé na obou stranách pomohou překonat neslavné intermezzo ve Wiesbadenu.

Jindřich Skalický (Rakousko)

Ve Spojených státech, kde demokracie přes mocnost značných zájmů hospodářských, pronikla mnohem hlouběji do života a kde nikdy nezapomněla na svůj křesťanský původ, stala se živým instinktem, silnějším než omyly, tendence, parazitující na ní. V Evropě pojem demokracie vyvolává ideál, zrazený skutečnostmi, jehož duši z polovice pohltily tytéž omyly.

VÝCHODNÍ NĚMECKO

PODLE moudrosti jednoho starého Řimana má být slyšena také druhá strana. Respekt této zásady nás přiměl přijmout oficiální pozvání FDJI. Vyzbrojeni pozvánkou ústředního výboru, prošli jsme železnou oponou nečekaně hladce.

Nad celníci obrovský plakát: »Wir schaffen es ohne Marschallhilfe und ohne Arbeitslosigkeit (Dokážeme to bez Marschallovvy pomoci a bez nenezaměstnanosti). Jak směšné, dvojnásobné -los- zrušuje obecný smysl. Nezaměstnaní tady ovšem neexistují — pouze práci hledající před pracovním úřadem v O.

Tak je tomu s mnohými chybně napsanými plakáty: malíř nic nepozoruje, lidová policie nic nevidí, stovky lidí jdou mimo a už se odnaučili divit se. Později mne přešlo posmívat se takovým botám; jsou znakem lethargie, do které Němci ve východním pásmu klesli. — V Halle visí ohromný plakát: »Ať žije mírumilovná FIAPP«. Bože, jaká nová masová organizace, kam budu zkratek, jak mám zrovna vědět, že se tím existuje přece takové nekonečné množství litických vězňů? Zkusil jsem to a obrátil myslí mezinárodní ústřední organizace poomíňte, jsem tu cizinec, víte snad, co je to jsem se na několik chodců s otázkou: »Pr ramen, asi desetkrát. Nakonec jsem se FIAPP? — Následovalo rozpačité pokrčení tajně plakát: »Ať žije APIFF. Tisíce lidí vzdal. Kdybych tu studoval, vyvěsil bych kolik by si pomyslílo, že to je asi zase něby šlo kolem, četli a přece nečetli a jen ně muset vstoupit, aby nebyli považováni za reakcionáře.

Lipsko nás přijalo novou vlnou propagandy. Nikdy jsem nepoužíval ušních vložek ale tady by byly užitečné. Cynismus je obrannou reakcí v tomto prostředí. Východní pásmo vyzývá každého myslícího člověka k cynismu, dříve než propadne obecné malomyslnosti. — V lipských ulicích jsou propagační stromy ověšeny znaky masových organizací a stran Národní fronty. Sli jsme ke kongresové hale, kde mluvil Otto Grotewol, a kde byla jedna elektrárna pokřtěna jeho jménem. Vzácný host tu nebyl, zato trčel v prostoru jeho předimensovaný portrét. Připadalo mi to, jako by nebylo možné vyhnout se těmto obrýleným očím fakira. Pod ním, jako před modlou, tančí lid. Hudba hraje několik nových rytmů. Najednou se z trochu rozjařeného zástupu ozve volání »Samba, samba!« a někteří ji hlučnými kroky zkoušejí. Porůznu se píská; nato se ozve sálem pozoruhodně hlasitý potlesk. Druhý den mne poučili, že nové americké tance jsou nebezpečným bojovým prostředkem Američanů ve studené válce. Dokonce mi to později opakoval i saský ministr školství.

Na druhý den nás odvezli ve starém vehiklu z nádraží provincionálního městečka. Na ohromném transparentu stálo: »Vítáme mládež západního Německa.« Před domem který nás měl přijmout na tři týdny, stála brána s nápisem »Mit uns zieht die neue Zeit« (S námi jde nová doba). Když jsem poznamenal, že tuto krásnou píseň zpívali nejdříve sociální demokraté a potom Hitlerjugend a že dnes se jí po třetí myslí zase

něco jiného, dostalo se mi doporučení od jednoho západoněmeckého mládežníka: »Ty zřejmě nevíš, kde jsi. Radím ti dobře, drž zobák.« Ale zobák jsme nedrželi; požívali jsme jako hosté republiky pozoruhodné svobody bláznů, zatím co obyvatelstvo vegetovalo dál ve svém strachu. Později jsme se dozvěděli, že policie zjišťovala všechny osoby, které byly podezřelé, že byly námi infikovány.

Podle starého zvyku je dobře dát pozor na první sen v novém domě. Ve snu jsem viděl obrovský obličej Grotewohlův; nemohl jsem mu uniknout, hlava s plakátu mne stále pronásledovala. Vykřikla a zdálo se, že mne chce zadávit. Tehdy jsem se probudil. Tak nějak jsem si představoval strach před GroBru z Orwelova románu »1984«.

Nemohu na to všechno nikdy zapomenout. Na ženu, která mne zapřísahala: »Neríkejte nic dál, jinak se dostanu tam, odkud se už nikdo nevrací«, na usouzené obličej matek, jejichž chlupci byli odvětleni; na strašná slova mnohých lidí, kteří nám říkali: »Pro nás je válka ještě příležitostí být osvobozeni z otroctví.« Chtěl jsem vždy odporovat, ale tehdy řekli nenávislně: »Vy jste ze Západu, vy tomu nemůžete vůbec rozumět.« A nemohu zapomenout na důvěřivé oči dětí, které ještě nezažily válku; na kněze na kazatelnách, kteří tak statečně vyznávají křesťanství a jmenují nelidství jménem. A znovu musím myslet na řečníka SED, jak nám to řekl jasně: »Jednoho dne vám na Západě nezbyde než naskákat na lodi.«

Chtěli nás získat pro národní frontu; místo toho jsme viděli pravdu tak strašnou, že se ptáme, co můžeme dělat, aby lidstvo bylo osvobozeno a uchráněno před tímto otroctvím.

Jednoho večera přišel do našeho domova také Adolf Hennecke, německý Stachanov, nositel národní ceny. Přivezli ho v nádherné limusině. Mluvil o údernickém hnutí; intelligence a výkon prý rozhodují o platu pokrokového dělníka. Ztrávil mnoho času rozdáváním autogramů; vždy marxistické heslo a podpis. Bylo mi ho líto, stal se panákem státního kolosu. Rysy jeho obličejů byly zpečetěny poctivou prací, ale teď bylo lze v nich číst, že tento člověk už sám sebe neslyší. Jen malé, slavené kolečko ve státní mašině.

Znovu a znovu jsem mluvil s dělníky, jejichž vláda tu má být uskutečněna. Ale dělníci se mi vysmáli, když jsem jim vyprávěl o našich prominentních hostech, o ministrech, představitelích stran, profesorech a funkcionářích. »Hennecke, ten by měl jednou přijít k nám, pro toho tu leží připraveno pár kamenů.« Může však tento ubohý zakladatel aktivistického hnutí za to? Byl jen laciným prostředkem a jednou bude sám připraven o život cizí mocí.

Dříve platilo: »Akord je zabiják« (Akord ist Mord), ale dnes se to říkat nesmí. — Právě ty mnohé pokradmé rozhovory s prostými lidmi z nejšířších vrstev mne poučily, jak je tento režim nenáviděn. Dokonce uvnitř SED je většina členů (členů z donucení) proti vlastní straně. A tento stát se odvažuje mluvit o demokracii: Jak se tu vládně, o tom jsme se poučili v zemském sněmu. Poslanci SED působili vskutku dojmem zločinců. Bylo třeba přemoci se, aby člověk uvěřil, že to jsou poslanci; a nebylo těžké poznat, že tady se vládně proti vůli lidu.

SED a její sateliti, selská strana a národní demokraté, hlasují společně. K tomu přistupují hlasy marxisticky usměrněných masových organizací: odborového svazu, FDJ, Zenského svazu, Společnosti pro německo - sovětské přátelství. CDU (křesťansko - demokratická unie) je už téměř usměrněna, LPD (liberálně - demokratická strana) zlomena. Dnes to byl ministr Uhl. Důvod se vždy najde. V případě potřeby se ob-

jedná několik demonstrantů. Tomu se říká politika bloku. — Drážďany projevíly úchytku od propagandistické jednotnosti. Na zdích u Labe stálo: »Pryč s rozbíječi Drážďan!« — Zlodějská ruka s pruhý a hvězdami byla opatřena nápisem: »Proti šmelinářům barevných kovů!«

Dorozumívací pokusy ztroskotávaly každý den. Byla to zkouška nervů, ale přestáli jsme ji. — Už dlouho jsme věděli, že jsme tajně pozorováni. Jednou večer, v posledním týdnu, jsme objevili zajímavý dokument. Náš špicl ho nechal ležet v jedné knize. FDJ sbírala peníze na svůj berlínský sjezd a ptala se učitelů na jejich mínění. Lektérský z nich vyjádřil své pochybnosti. Slovo za slovem byly výpovědi těchto nešťastníků zaznamenávány. Na kraji listu stálo lakonické: »Hlásit policii!« Spiclování už nás nepřekvapovalo.

Koncem týdne jsme zažili kulturní poanik v Lipsku. Dlouhodeché, frázovitě řeči byly pro některé studenty ze Západu příliš nudné. Když opustili sál, byli pokáráni veřejně tlampači. Slyšeli jsme tu spoustu nesmyslů o boogi - woogi - kultuře, o morovém ovzduší existencialismu a o západoněmeckém koloniálním státě. Nakonec byla odhlasována obvyklá resoluce.

Lipsko nám přichystalo velkolepé přijetí. Byl jsem však nepopsatelně unaven vším tím ráumusem a přečetnými prázdnými slovy. Když jsme přestáli slavnostní oběd, proslovy a národní hymnu, zůstal jsem sedět na svém místě, když už zástup FDJ a jejich hostů opustil sál. Najednou mne přepadla celá prolhanost a odpornost Východu. Přišel mi na mysl Mathias Claudius a tiše jsem si říkal jeho prostou večerní píseň »Měsíc vyšel . . .« — Jak jsme od té doby zbídačeli, jak vzdálené je všechno to, čemu říkáme Západ! Jak cize by zněla v tomto hysterickém pokřiku agitace slova Goethova: »Edel sei der Mensch, hilfreich und gut.«

Všechno, co jsme říkali a dělali, naše oposice v SED shromáždění, náš zřetelný protest na studentském kongresu v Lipsku, naše hovory s prominenty a prostými lidmi, vše šlo krajem. — Poznali jsme, že dobrá vůle k dorozumění nestačí, má-li být veden rozhovor s fanatiky v zotročeném kraji. Běda těm Němcům ve východní zóně kteří se odváží jen náznak svobody, které jsme se, z prestižních důvodů, směli dovolávat my.

Konečně jsme mohli šťastně odjet. Ve voze zazněla naše píseň: »Wir war'n im Osten, wir war'n im Westen, das ist am besten« — Celý národ by byl jel s námi, kdyby to bylo možné.

V Halle pochodovaly ulicemi průvody FDJ a lidové policie. Lidé přihlíželi s uzavřenými obličejmi. Na náměstí se konala oficiálně nařízená lidová diskuse. Tento ventily byl výtečným soustem pro BBC, mikrofon by stačil bez komentáře. Několik sovětských důstojníků procházelo s úsměvem kolem diskusních skupin. Uprostřed stál muž SED a mluvil o straně nového typu. Rekl »tyfu«. Ostatně na tom tak přesně ne

Politika dvou bloků, »lidové« a »reakční« fronty, způsobila neštěstí evropským národům a vyčerpala jejich živé síly.

záleží. Uchýlil jsem se do kina a díval se na snímek Defa - filmu. Nacistická éra: prolhaný, propagační tisk; führerovské práce zrazuje svého otce, v jehož knihách objevilo protinacistické letáky. Odešel jsem zhnusen ze sálu: paralela byla příliš řvavá: poznal jsem v sovětskoněmeckém státě, který je už dnes ovládán v první řadě zfanatisovanými mladistvými, dost podobných případů. Jenže dnes se tu neříká KZ (koncentrační tábor), ale jednoduše »zmizel, zmizel . . .«.

Konečně jsme vstoupili do mezipásmového vlaku. Okenními škvírami vlétával uhelný prach. Lidé seděli a dívali se mlčky před sebe.

Wolfgang Witzig (Heidelberg)

DO PIS ZE ŠVÉDSKA

Redakce »Skutečnosti« požádala švédskou spisovatelku, hraběnku Amelii Posse, aby napsala své připomínky k letnímu pražskému procesu, v němž byla obviňována ze špionáže. Amelie Posse byla spolupracovnicí Masarykovou a Benešovou za první světové války a za druhé světové války byla spiritus agens československé emigrantské obce ve Švédsku, a tato úloha jí zůstala i v těchto dobách.

Rovněž v uvážlivém a »neutrálním« Švédsku způsobil proces, který byl v létě v Praze veden pode jmény »špionážní a velezrádný«, obecné zděšení a rozhořčení. Tvrdé ortely to dovršily. Teprve jimi se pořádně otevřely oči mnohých dobromyslných a důvěřivých, a v celé šíři se pochopilo, co se vlastně stalo. Za časů Masarykovy republiky vážnost a sympatie pro lid u Švédů trvale stoupaly, a s radostí se zjišťovalo, kolik styčných bodů a podobností je mezi oběma demokraciemi. Události kolem únorového puče byly proto vážným otřesem — a smrt Jana Masaryka o nic menším. Bylo podniknuto mnoho bezpečnostních opatření aby se podobné převraty nemohly opakovat zde v zemi a v prvním čase vlna rozhořčení byla skutečně mohutná. Jenže později se zase usadila a netrvalo dlouho a znovu se začlo obchodovat s muži nového režimu — na jaře tohoto roku pak byla podepsána mezi oběma zeměmi veliká obchodní smlouva. Než se švédští delegáti vypravili do Prahy, byl na nejvyšších místech učiněn pokus připomenout, jak nemorální a nemoudré je tímto způsobem pomáhat silnějšímu potlačit slabé. Za války to bylo povolání transitu Němcům, které vyvolalo ostrou kritiku v zemi i v cizině. Má se snad zase podobně po-

kračovat a dopravovat polotovary a součástky pro zbrojení do země, jejíž průmysl byl postaven do služeb velmoci, osudově nebezpečné v případě nového konfliktu jak pro Švédsko, tak pro veškerý demokratický lid? Na to se však odpovídalo stereotypně: »Dokud válka nevypukla, je nesmyslné nazírat obchodní styky s jinou zemí hledisky ethickými nebo politickými, i když je samozřejmé, že nám je líto českých bojovníků za svobodu v hnutí odporu a vůbec části národa, která stojí proti režimu. My však nemůžeme riskovat, pomáhající jim, naši neutralitní politiku a plně podlehnout amerického vlivu jako země Marschallova plánu s jejich rozhořčenou studenou válkou. Švédsko je zeměpisně a politicky příliš vystaveno, než aby se mohlo odhodlat k tak odvážné hře. Nezbyvá než sledovat za každou cenu vlastní linii a vyhýbat se konfliktům velmocí.« Tyto prozíravosti plné principy byla ochotna většina Švédů chápat. A byly to tedy teprve nelidské pražské ortely, které jimi radikálně zatřásly. Soud nad třinácti českými vlastenci byl skutečně zápalnou jiskrou. Ti, kdož k tomu měli nejbliž, se postarali, aby se to tiskem patřičně rozšířilo a zvláště aby se velké ženské organizace chopily iniciativy. Rozsudek smrti nad Mila-

dou Horákovou se všech pak zvlášť dotkl, poněvadž byla nejen všude ve světě známou představitelkou českých žen, nýbrž znala se osobně s mnoha Švédkami. V únoru 1947 předsedala velkému pražskému kongresu Světové unie žen a již tehdy její jasná inteligence a vřelá lidskost jí získaly mnoho přátel. A ještě větší měrou pak na podzim téhož roku, kdy přijela do Stockholmu jako jedna ze tří československých delegátek k poradní schůzi Unie. Tato světová ženská organizace, která zastupovala osmdesát dva miliony žen, nebyla ještě tehdy úplně komunistická; to se stalo teprve při následujícím kongresu v Budapešti a způsobilo to hromadný odchod členů, kteří za nových okolností nechtěli dále spolupracovat.

Jakmile byl vynesena pražský rozsudek, dohodly se všechny velké ženské organizace ve Švédsku společně odeslat jednak spontánní telegram ministru spravedlnosti v Praze, jednak přípis prezidentu Gottwaldovi, v němž se přimlouvaly za zmírnění trestu Kleinerové, Zemínové a především Horákové. Telegram ministru spravedlnosti končil slovy:

»Chez tout le peuple suédois cela susciterait une immense douleur et une violente indignation si Horáková, qui jouit d'une renommée internationale et de la plus haute estime, devait partager à cause de sa fidélité à l'idéale de Masaryk et Beneš, le martyre infligé par le régime nazi à son prédécesseur au Conseil National Des Femmes Tchécoslovaques, l'inoubliable Plamínková. Nous voulons croire et espérer que votre gouvernement fera preuve d'une plus généreuse humanité.«

V přípisu prezidentovi bylo pak zdůrazněno, že ženské organizace ve svém telegramu sice jmenovaly pouze tři odsouzené ženy, které dobře znaly, samozřejmě se však minily zastati i odsouzených mužů. V závěru stálo: »Nous nous permettons de souligner ici l'immense importance actuelle pour le prestige de la Tchécoslovaquie, qu'aurait non seulement en Suède mais dans le monde entier, une décision de Votre part, monsieur le Président, d'user du droit que vous confère la charte de Votre pays de gracier les condamnés. Dès les guerres

des Hussites et la guerre de 30 ans, Votre peuple a su acquérir par sa lutte héroïque pour la justice et pour la liberté de conscience ainsi que par son respect inébranlable pour les droits de l'homme une admiration illimitée. Vous avez maintenant, M. le Président, une occasion unique de donner à tous les peuples une preuve incontestable de la fidélité de Votre nouveau régime à l'idéale de l'État constitutionnel, basé sur le droit et aux glorieuses traditions d'humanité et de démocratie réelles, héritées de générations passées.«

Bylo snad naivní věřit, že na tyto naléhavé prosby bude vzat zřetel — ale někdy tak zvané lidové demokracie se zdály být citlivé k veřejnému mínění jiných zemí — zvláště těch, s nimiž toužily udržovat přátelské obchodní styky. Nejvíce naději se však upínalo k telegramům, které zaslala vedoucí švédského oddělení Světové unie přímo Gottwaldovi a pak předsedkyni Světové unie do Paříže s prosbou, aby se přímo osobně zastala Milady Horákové. Bleděmodrý idealism těchto pacifických žen proslul tím, že vřele sympatisovaly s ruskou mírovou propagandou a dávaly se unášet mírovými frázemi z východu. Jejich švédské reprezentantky hrály vedoucí roli při velkém komunisticky mírovém kongresu ve Stockholmu na jaře a těmto ženám to pak zjednálo přízeň u Rusů a jejich satelitů. Při kongresu obnovily přátelství s Anežkou Hodiňovou, které se podařilo je přesvědčit, že všechny řeči o otrokářských táborech a mučení za železnou oponou jsou pouze blufem amerických štváčů a patří k studené válce.

Proto v první chvíli vehementně zareagovaly zjistivše, že byly oklamány. Jak víme, nemělo to účinek stejně jako žádný ze zámků podobného druhu, o které se pokoušel veškerý civilisovaný svět. Gottwald si to bezpochyby ani nedal přeložit. Ostatně by se nikdy neodvážil postavit se proti »jednomyslnému rozhodnutí« svého lidu . . .

Nevím, jak reagovaly ženy ze Světové unie při vykonání ortelu, ale vím, že na ostatní Švédky, které podepsaly petici, to působilo jako rána do tváře. V návalu rozhodnutí chtěly okamžitě zahájit bojkot veškerého československého zboží. Když se jim

však povedlo prostudovat neuveřejněný obsah nové obchodní smlouvy, zjistily, že to nelze provést s naprostou důsledností. Většina dováženého československého zboží jde rovnou do švédských továren, kde se pak používá jako součást domácí produkce, takže je nemožné rozlišovat, co je švédské a co je cizí. To ovšem nebrání, aby si ženy napříště nezjišťovaly, dříve než koupí textilie, bižuterii, obuv, sklo nebo porcelán, odkud zboží vlastně je. Zboží z Československa se kupuje stále méně a stále častěji musí prodavači slyšet jako komentář »Odtud nic nechceme!« Tato přirozená reakce se začne projevovat zcela citelně — i s hlediska čistě materiálního. V každém případě to udržuje živou vzpomínku na Miladu Horákovou. Její jméno se stalo také ve Švédsku symbolem bojovníků za svobodu proti násilí komunistických diktatur.

Pro mne osobně byl celý pražský proces hrůzným zážitkem. Musela jsem se hluboce stydět za kolektivní projevy »svých« Čechoslováků a byla jsem nucena revidovat si svoje mínění o tomto národě jakožto celku a soudit ty, jímž jsem dělala od roku 1915 nadšeného obhájce a přímlovčího. Zdálo se mi takřka nemožné držet slib: »Zůstaneme věrni«, k němuž jsem se i já zavázala při skonu Tomáše Masaryka. Neboť jak je možné být věren zároveň Masarykovi a jeho lidu, když tento lid se Masarykovi takovou měrou odcizil? Tento konflikt je pak zvlášť těžko řešitelný tomu, kdo měl vzácnou výsadu bezprostředně přátelských vztahů k Tomáši Masarykovi.

Rovněž Eduard Beneš byl můj osobní přítel a že jsem v létě roku 1948 ještě jednou riskovala vypravit se tam dolů do země svého někdejšího manžela, bylo především proto, abych se pokusila navštívit Beneše v jeho izolaci v Sezimově Ústí. Před svým odjezdem z Československa před vánocemi 1947 byla moje poslední návštěva právě u presidenta v Lánech — a po únoru jsem toužila slyšet přímo z jeho úst vysvětlení toho, co se vlastně událo. Podařilo se mi s jistými obtížemi svůj záměr uskutečnit. Nebudu se nyní šířit o tomto rozhovoru — není na to ani místo ani doba — jen bych chtěla připomenout, že jsem Eduardovi Benešovi za

našeho dlouhého a důležitého rozhovoru také předestřela konflikt svého svědomí, pokud jde o věrnost českému národu a současně o věrnost Masarykovým ideálům. Beneš mi s vlídným úsměvem připomněl ono místo v Bibli, kde Abraham si vymáhá slib od Boha, že bude-li v hříšné Sodomě a Gomoře nalezeno alespoň deset spravedlivých, uchrání toto místo od zhouby a nezahubí spravedlivých zároveň s nespravedlivými. »Tím buďte jista, že ti, kteří zde čestně bojují a riskují své životy pro spravedlivou věc, budou jednou před Bohem a historií ospravedlňovat celou naši současnou generaci a všechny její chybné kroky a politováníhodné omyly — mé vlastní v to počítaje!«, doložil trpčícím hlasem.

Jediná osoba, kterou v této souvislosti jmenoval, byla právě Milada Horáková, s kterou jsem se setkala rok před tím na jedné z recepcí na Hradčanech. Pak mě prosil, abych ji pozdravovala a vypravovala jí, o čem jsme právě mluvili. Neboť jen zřídka kdy měl v této izolaci příležitost hovořit s někým, kdo přišel zvenčí ze »zemí dosud ještě demokratických. Skutečně jste přiletěla jako holubice s olivovou ratolestí k Noemovi!«

Osud chtěl, že to byl skutečně poslední Benešův rozhovor, neboť když se odpoledne téhož dne po hodinovém spánku probudil, zjistilo se, že takřka úplně ztratil schopnost řeči — a několik dní později rovněž vědomí. Přesně dva týdny po mé návštěvě se ukončil tragický akt jeho životního dramatu.

Pohřeb Benešův byl smutný až k zoufání — zvláště když jsme po obřadech kráčeli za rakví mezi osmistupy rudé milice, ozbrojené až po zuby a držící se zachmuřením v odstupu plačící obyvatelstvo.

Několik dní potom jsem se potkala s Miladou, která již slyšela o mé návštěvě v Sezimově Ústí a netrpělivě mě očekávala. Sice jsme se již dříve stýkaly se vzájemnou náklonností, od onoho setkání jsme se však staly přáteli. U ní jsem našla nejúplněji jistotu, že mohu dodržet svůj slib věrnosti, aniž bych tím zrazovala Masaryka nebo Beneše.

Dne 29. října jsem byla nucena opustit nečekaně její zemi. Přišli na to, že jsem na-

hlédla až příliš hluboko za kulisy a moje švédská příslušnost mi už déle neposkytovala dostatečnou ochranu. Kdybych byla zůstala, neměla bych nadále volnost pohybu a ztěží bych byla k něčemu užitečná — naopak!

Do Československa jsem v létě přijela bez předpojatosti, s otevřenými a vnímajícími očima, připravena objektivně hledat a čestně se pokusit pochopit a uznat dobré a cenné, co »pokrokové« novoty eventuelně přinesly. Avšak odjížděla jsem hluboce zklamána a znechucena — skutečnost s veškerou korupcí a násilnictvím se mi zjevila jako špatná karikatura všech krásných frází o svobodě, demokracii a spravedlnosti pro všechny.

Po svém návratu do Švédska jsem se rozhodla zatím mlčet a vystríhat se zveřejnit písemně nebo řečí, co jsem měla příležitost pozorovat během čtyř měsíců, které jsem ztrávila v zemi svého někdejšího manžela. Chtěla jsem především zabránit, aby bylo uškozeno mým přátelům. Ale kromě toho jsem byla přesvědčena, podobně jako během celé války, že je mnohem důležitější pokusit se činy pomoci věci, ve kterou člověk věří než rozhořčenými slovy si ulehčovat a dávat výraz svým citům. Již za války mnoho příslušníků pravicové falangy ve Švédsku, která chtěla zneškodnit mou antinacistickou aktivitu, se pokoušela znevážit mě obviněním z »bolševismu«. Věděli, že patřím jako mnoho mých přátel stejného mínění a jako mnoho mých spolupracovníků k tak zvané »kulturně radikálnímu« — a to pro ně bylo zhruba totéž. Když pak nenašli moje jméno na protestních listinách proti události v Československu a když se jim nepodařilo vyprovokovat mě k nějakému veřejnému výroku, podezřivali mlčení, které jsem si uložila; a co je horší, s nimi zpočátku sdíleli tento omyl rovněž někteří čeští emigranti. A tady se skutečně poprvé zřikám svého rozhodnutí mlčet. Už to není třeba, poněvadž moje jméno bylo příliš často uváděno v pražských novinových referátech o procesu. Obvinění byli — bůhví jakými prostředky — donuceni přiznat podíl, který jsem měla při navázání jejich kontaktu s krajany v exilu. To rovněž přinesly švéd-

ské deníky a aby udělaly zprávu ještě sensačnější, vylepily po celém Stockholmu návěští, které oznamovaly decimetr vysokými písmeny: »Amelie Posse obviněna ze špiónáže«. Teprve v listu se člověk dočetl, že jde o proces v Praze.

V těchto dnech je tomu právě dva roky, kdy jsem naposled slyšela Miladu Horákovou mluvit o údělu českého lidu, který měl od nepaměti úkol bojovat za pravdu a svobodu mínění a o tom, jak »každý pořádný člověk je dnes nucen zaujmout místo v bojové linii«, to mě naplnilo stejnou účastí a láskyplným obdivem, který se mně zmocňoval při mých stycích a spolupráci s Benešem za první světové války a za oněch dlouhých rozhovorů, které jsem v následujících letech mívala s Masarykem. Milada měla rovněž něco z oné nakažlivé jistoty, že dobro nakonec zvítězí — quand même — onu pevnou víru, která je schopna přenášet horry.

Když jsem ji naposled navštívila, snažila jsem se ji prosbami pohnout, aby zkusila přejít hranice než bude pozdě. Pochopila jsem, že se jí už podařilo rozličnými styky zorganizovat spolupráci mezi domácí frontou a vedoucími lidmi v exilu a proto jsem myslela, že by mohla udělat mnohem více za hranicemi, než riskovat utrpení v žaláři nebo v otrokářských táborech. Avšak dosud ji vidím před sebou, jak prudce povstala a s očima planoucíma odvahou a sebedůvěrou opakovala Masarykovo staré: »Ježíš, nikoliv César!« »Tady doma je moje místo« — řekla pak »a tady budu pracovat tak dlouho, jak to půjde. Venku je už dost těch, kteří jsou schopnější než já — a mně je potřeba právě zde doma. Nic jiného nemá dnes pro mne význam, než náš úkol. Ten, kdo seděl tak dlouho v německých koncentračních táborech jako já a nadto byl odsouzen od nacistů k smrti, ztratil strach z toho, co člověk člověku může udělat. Ostatně moji vlastní krajané přece nemohou být horší než byli Němci . . .«

Naposledy jsem slyšela o Miladě asi týden před jejím zatčením. Jedna prominentní Švédka na cestě Prahou se s ní setkala a oznámila jí mé pozdravy, které měly hlavně za účel opakovat moje varování. Měla jsem

tehdy opodstatněný důvod předpokládat, že brzy už vyprší doba její svobody. Jako odpověď jsem dostala malý, narychlo tužkou psaný dopis, v němž vysvětluje, že se nemůže změnit. Musí pokračovat v cestě, která jí byla osudem nebo prozřetelností určena. Nyní má ve svých rukou příliš mnoho nití, takže není možné to opustit. »Ostatně nejsem schopna nevěřit až do absurdnosti ve svou šťastnou hvězdu, která až dosud stála při mně. A jestli mě konečně jednoho dne opustí, pak jsem připravena na všechno — v naději, že Bůh mi dá sílu, které mi v tom případě bude potřeba.« Přibližně tak znějí její slova — ačkoliv je zde cituji z paměti, neboť dopis leží zamčen v mém bytě a v této chvíli je nedostupný.

Od toho dne, kdy ji kati brutálně připravili o život, mám ustavičně před očima její portrét, výstřížek z jedné novin, který mi byl poslán. Člověk takřka nechápe, jak úřední místa mohla být tak neprozřetelná a krátkozraká, že dovolila uveřejnit právě onen obraz, kde Milada Horáková naposledy stojí před soudci a drží svou obhajovací řeč. Po měsících vězení je poněkud pohublá — stojí tu však vzpřímeně a plna odvahy. Zře-

telně je vidět, jak její oči svítí a jak úsměv, plný jistoty a víry, jí pohrává kolem rtů.

Rozličnými cestami jsem se dozvěděla, že právě tento obraz byl vystřihován a je potajmu chován tisíci a tisíci Čechy. Sama na sobě jsem si ověřila, že pohled na něj posiluje a dodává povzbuzení, kdyby beznaděje chtěla člověka přemáhat. Její tělo usmrtili — avšak duch, který je prochvíval, nelze popraviti. Domnívali se, že popravou Milady Horákové zlomili účinně hnutí odporu, je muž byla doma neporazitelným a neohroženým vůdcem — a nepřemýšlí, že celý národ přejal její dědictví.

Masarykovo myšlení trvá ve své nesmrtelnosti a nikdo je lépe neztělesnil než Milada Horáková, která za ně položila život. Dnešní době je Milada Horáková takovým mučedníkem, k němuž musíme chovat nejhlubší úctu. Její gloriola září leškem trvalým — a vzpomínka na statečné utrpení a smrt jejích přátel nás všechny zavazuje. Stát se jich hodným, platí nyní jako úkol pro budoucnost. A při tomto pomýšlení obnovujeme slib: »Zůstaneme věrní!«

Amelie Posse

PADNOUT PRO VÍTĚZSTVÍ?

K velmi závažnému tematů o smyslu a možnostech domácího odboje nám zaslal náš spolupracovník tento příspěvek, který otiskujeme jako úvod k diskusi.

KDYZ v květnu 1945 skončila válka, dozvěděl se český národ ke svému velikému překvapení, že jakási ilegální »Rada tří« měla už dávno před pražskou revolucí vypracovaný dokonalý operační plán na ozbrojený převrat. Jeho provedení mělo být usnadněno rozsáhlou organizací, jejíž buňky sahaly téměř do všech strategicky důležitých okresů a jejíž tajné zbraně byly určeny pro vítězný pochod na Prahu, vycházející z několika ohnisek a mající cestou likvidovat nebo aspoň izolovat všechna německá důležitá hnízda odporu (Benešov). Toto všechno jsme se dozvěděli skutečně k všeobecnému velkému překvapení, protože pražské revoluční dny nejen že neukázaly naprosto nic z těchto velkorysých plánů, ale potvrdily smutný fakt, že žádná z odbojových skupin nebyla ani dostatečně vyzbrojena, ani dostatečně vycvičena — a ani v nejmenším domluvena se skupinou sousední: bude-li chtít (a smět) být jednou historie pražské květnové »revoluce« pravdivě upřímná, bude musit doznat, že šlo o boj naprosto improvizovaný a anonymní, v němž naopak skoro všechny pozdější odbojové veličiny stály daleko mimo vlastní ohnisko děje a v němž rozhodující úkol po-

uliční tragedie a barikádových bojů nesli bezejmenní živnostníci, úředníci a mládež — nebo jen naprosto náhodilá seskupení osob, někdy ilegálně »volených« podle vy-nořivších se zdánlivých politických potřeb a na poslední chvíli (viz Česká národní ra-da v čele s Pražákem).

Kolik bylo »Českých lvů«, »Věrných psů« a »Rad tří« . . . tolik cílů, tolik aspirací, tolik řevnivosti, tolik roztržštěností . . . a tolik nebezpečí. Neboť — buďme si upří-mní: žádná ilegální odbojová skupina nedokázala nikdy podstatně ohrozit bezpečnost a válečné úsilí německého okupanta (tento úkol plnili díky svému výcviku a výzbroji jedině západní nebo východní parašutisté) — ale všechny bez výjimky dokázaly jedno: přivést na šibenici mnoho nejlepších českých lidí a ještě mnohem více nevinných. Tajné schůzky; svědomité zapisování jmen, i krycích, do notýsků: volby archiváře, který na zahradě v lahvích ukrýval na věčnou paměť záznamy o veškeré činnosti; vy-dávání letáků, vyzývajících k nenávisti lid který už stejně nemohl víc nenávidět; se-pisování proklamací a národních politických i hospodářských programů, které spat-řili světlo světa jen jednou — a to jako usvědčující materiál před německými stan-nými soudy — kolik kruhů přátel a sto!ních společností odolalo svodům těchto od-bojových činností? A kolik z nich vyvázlo v květnu z koncentráků a popravčích komor, aniž německému okupantovi uškodili víc než pouhou ztrátou času vedením procesu? A kolik z těch mladých vlastenců, kteří se dali uchvátit londýnskými výzvami a u-krývali nejrůznějším způsobem nabyté zbraně a střelivo, kolik z nich jich vůbec mo-hlo kdy použít, s výjimkou chvíle zatčení, kdy střelili v zoufalé sebeobraně?

Toto vše jsou fakta — dosti surová — a naprosto nevhodná pro dějepisce, táboro-vé řečníky a udělovače medailí. Toto vše jsou ale zároveň fakta, která si skoro každý, kdo je prožil nebo byl alespoň jejich blízkým svědkem, ověřil a také přiznal. Toto vše jsou fakta, která se stala v minulé válce šestiletou zkušeností.

Ale zároveň to jsou fakta, která se dnes navzdory této trpké zkušenosti znovu opakují se stejnými průvodními zjevy: tytéž seznamy s krycími jmény, tytéž schůz-ky, tytéž letáky, tytéž národní programy, táž roztržštěnost, táž nekoordinovanost, táž nevyzbrojenost — a tytéž potoky krve, tytéž koncentráky. Snad situaci podceňuji — možná, že vše se děje ještě ve větším měřítku: víc odporu i víc krve, nevím. Obsah a bohužel i marnost však trvají.

Neboť odpor proti moderním okupantům je marný; příkladů je v dnešní historii až příliš mnoho. Nezáleží na jménech ani na barvě — záleží na policii. A záleží hlavně na míře strachu a na hloubce mravní rozleptanosti, které tato policie dokáže vyvolat. Bohužel, český národ dnes prožívá už druhou éru takové důsledné a dalekosáhlé po-licejní totality — a tudíž zároveň i druhou éru svého marného národního odboje.

Tváří v tvář této skutečnosti jest třeba si položit otázku téměř věčně hamletovské platnosti: je-li odboj proti moderním okupantům marný, lze o něm říci, že je také zbytečný?

Ctíme-li dnes o stále se množících pražských procesech s vedoucími odbojových protikomunistických skupin, nalézáme na lavici obžalovaných jména známá i zvučná; jména lidí, u nichž nelze hledat motivy jejich činnosti v mladické nerozváženosti, v touze po dobrodružství, po slávě a po příštích křeslech: jsou to lidé vzdělání, zku-šení a soudní, kteří nepochybně museli nejen cítit, ale i vědět, že jejich činnost za da-ných okolností je marná a že si zahrávají více méně s jistou smrtí. Neboť způsob je-ich odboje zůstal specificky český: seznamy, letáky, programy, v nejlepším případě

hospodářsko - vojenská špionáž a vysílačka. U nás nejsme v Jugoslavii nebo v Norsku — jak z hlediska zeměpisného, tak s hlediska národní mentality a odvahy. U nás nelze očekávat partyzánské hnutí, přesahující obecní měřítko, také není válka, která by dovolila otevřenou — a tudíž jedině účinnou — zahraniční intervenci výzbrojí, parášutisty - organisátory, vysílačkami, leteckým zásobováním, falešnou dokumentací a podobně.

To všechno musili vědět, s tím vším musili počítat — a přece zahájili odboj. Ponechávám stranou průvodní okolnosti jejich činnosti, o níž nemám jiné zprávy než referáty Rudého práva. Lze-li jim však věřit, jak vysvětlit její akční a programovou naivitu a chimérickost? Jejich mátožné představy o »pomoci Západu« lze snad vysvětlit dusným psychologickým klimatem v Praze a nedostatečnou informovaností, nelze je však omluvit: je dovoleno riskovat vlastní i cizí životy činností, vědomě založenou jednak na mylných představách, jednak na předpokladu války, již se chce právě onen Západ za každou cenu vyhnout?

Přes vědomí marnosti svého boje se na nejlepší lidé postavili v čelo; po jejich pádu zaujmou jejich místa noví, a po nich další . . .

PROC? Snad proto, že jsou to ti nejlepší, protože jen oni jsou ještě citliví v mravním příkazu cti, nedovolují ohnout hřbet. Odpověď: je-li jakýkoliv odboj, odkázaný pouze na vnitrozemské zdroje, podle všech dosavadních zkušeností marný, není zbytečný: účel tu ustupuje svědomí.

Ale ani pak se problém nestane proctším: národní čest nemůže být zachráněna smrtí několika lidí, jestliže národ solidarizuje s jejich katy tím, že mlčí. Bohužel, popravení hrdinové nemohou změnit hloubku také této marnosti své oběti, protože už nemohli být svědky ustrašeného obracení zad k jejich mrtvolám. Tudíž se zdá, že se s duší národa nic nestalo, byť by bylo, je a bude hrdinských smrtí sebevíc. Člověk čekající po květnu 1945, kdy se jakž takž ozvala všeobecná národní resistance, vstup prvku odvahy, rovné páteře a nekompromisnosti do našeho poválečného života, se hanebně zklamal. Nikdy nebyla v našich dějinách mravně úpadkovější éra, nikdy nebylo tolik slabosti u našich vůdců, tolik lži v našem tisku, tolik apathie v širokých vrstvách. Zdálo se, že se nic nestalo s duší národa — neboť siláctví při upalování Němců a jejich odsunu mělo ke statečnosti tuze daleko. Zdálo se, že se nic nestalo s duší národa — neboť únorové skrývání se za záclonami nemohlo porazit závodní milice, které pochodovaly pod okny. Zdá se i nyní, že se nic nestalo s duší národa, který otrocky podpisuje archy s žádostmi o nejprísnější tresty souzeným hrdinům.

Když jsme v únoru 1948 pozbyli svobodu, říkali nám na Západě: »Není divu; jste národ, který si nikdy neuměl vybojovat svou svobodu — vždycky vám ji přinesly cizí bodáky.« Krutá pravda — neboť už nemáme Zizku. Ani náš odboj v roce 1939-45 nelze považovat za boj o svobodu v pravém slova smyslu, protože se u nás nebojovalo — stejně jako se u nás nebojovalo a nebude bojovat dnes ani zítra: neznáme už, co je to svornost, bez níž je národní odboj nemyslitelný.

Jestliže tedy padli hrdinové nezachránili čest národa, již ani zachránit nemohli — zachránili čest vlastní. Pro ně nebyl jejich odboj zbytečný. Promluvilo v nich individuální svědomí — které bohužel po převratu neuniklo nezaslouženému osudu být s řečnických tribun vykládáno a označováno za personifikaci svědomí národního.

Jak ale soudit o národu? Jak soudit o jeho cti a svědomí? Tváří v tvář okupantům má každý národ volbu tří možných postojů, které lze symbolisovat a typisovat

jmény: Kreon — Gandhi — Antigona. Je zarážejícím faktem moderních dějin, že příklad Antigony ztratil přitažlivost pro masu. Idealismus vymírá, nebo lépe: byl vybit. Jsou možná dvě vysvětlení; první je cynické: idealismus se nerentuje. Druhé je prostší: lidé se bojí.

Považuji příklad svého národa za příklad typický — netřeba proto hledat obdobné důkazy v cizině. Heydrichovy dělnické akce a zaměstnanecské přihlášky do KSC po válce potvrzují vysvětlení cynikovo: za ukradený koberec volíme KSC. Toto nadšení však brzy vyprchalo; fierlingerovských deputátníků KSC nezbylo mnoho prospěchářství ostatních by tudíž mělo vyústit v nesouhlas, odpor, odboj. Nestalo se tak a nestane: lidé se bojí.

Jestliže dr. Horáková a její spolupracovníci znali marnost svého odboje — přece jej začali, díky síle svého mravního přesvědčení. Jestliže průměrný český člověk také zná marnost svého eventuálního odboje — nezačne jej díky síle své rdoušené touhy po klidu alespoň rodinném. Nepomáhá snůška argumentů, že nelze dosáhnout privátní blaha beze změny režimu, usilujícího o jeho potlačení — neznalost souvislostí patří také k vymoženostem moderního věku. Dvacáté století civilisačních vynožeností seriovostí, typisací a honu za dolary učinilo z člověka štvance. Mít ženu, děti, spořádanou domácnost, zahrádku a klid po nedělním obědě je jedním z luxusů dneška. Lidé touží po primitivních radostech, z nichž hlavní v tomto století neúcty k důstojnosti člověka zní: mít rodinu pohromadě. Veřejná činnost ve službách režimu dělá z občana otroka schůzí, brigád, zájezdů, sněmů: na rodinu nezbude čas. Veřejná činnost opoziční — pokud je ještě trpěna — vystavuje člověka nebezpečí neoprávněných zatčení, surových výsledků, bití, jedení vlastních výkalů, zabavení majetku — rozvratu rodiny: epocha českého gestapismu zde mluví za všecko. A podzemní činnost proti režimu rozbíjí rodinu neodvratně: skrývání, žalář popravu . . . Lidé už mají dost Totaleinsatzů, koncentráků, válečných tažení, kampaní, bití a středověkých mučireň: lidé chtějí aspoň tu a tam žít jako muž a žena.

Je to příliš prosté, než aby tomu sociologové a politikové chtěli věřit, ale je to fakt, protože je to lidské. Snad jediná z opravdu lidských tužeb lidstva atomového věku.

A co víc: lidé vědí a zažili, že jejich oběti nic nedokáží a nic neznamenají: bylo zbytečné sestupovat do zákopů, které Mníchov rozkázal vyklidit; bylo zbytečné bojovat ve Varšavě, když Rusové stáli za řekou a nesměli přijít na pomoc; bylo zbytečné dělat plány pro demokracii, když Velcí určili linii Stětin - Terst. Také tento aspekt, který nedávno dr. Stránský nazval »rámcovou vinou evropského dění«, nesníme ztráct se zřetele.

Z našeho života totiž vymizela důvěra v právo. Bylo příliš mnoho příkladů porušování práva — jak rodinného a majetkového, tak veřejného a ústavního. A příliš zřejmá je světová neúcta k mezinárodnímu právu a jeho smluvním závazkům. Slavnostní klausule o pomoci napadenému, o nevmešování se, o garancii hranic a samodepsány s postranními úmysly. Který evropský národ se může pochlubit bohatší zkušeností v tomto ohledu než národ náš? Nebyla-li pro nás možnost dovolat se nejen práva, ale alespoň ohledů na naše přání a potřeby v mezinárodních vztazích, nebyla-li u nás od r. 1939 možnost dovolat se práva ve vztazích soukromých, nebyla-li u nás od r. 1945 možnost dovolat se práva ani v poměrech ústavních (Podkarpatská Rus

policie, Národní výbory, dodržování volebních výsledků, Jáchymov atd) — jak možno se divit, že respekt před silou a násilím mocenské převahy udusil veškerou schopnost k projevu morálního vzdoru? Jak je pak možno se divit té epidemii morální apathie, která zaplavila nejen náš národ, ale celý svět, jež už nikterak mravně nevyburcuje k číduchovního útisku? Jestliže pro moderního člověka zabití 30.000 lidí jednou jedinou pumou není důvodem ani k rozhořčení, co pro něho může znamenat nedodržování paragrafů kdesi za horami?

Bylo to vskutku jen zdání, řekli-li jsme výše, že se nic nestalo s duší národa. Její změna je dalekosáhlá: **pozbyla víry**. Odtud apathie, alibismus. Odtud fatalismus, s nímž národ přijal nové jho, aniž hnul prstem. »Raději lézt po kolenou než se pokusit padnout pro vítězství, protože smrt jako smrt: mrtvolu už vavříny nehřejí.«

Dilemma Antigona — Kreon je věčné. Není tomu ani pět let, co bylo výsostnou politickou aktualitou a dnes je jí znovu. Odpověď tehdy nebyla a nikdy nebude jednoznačná (neboť rozsudky Národních soudů byly příliš politicky stupidní, než aby mohly být považovány za výkon spravedlnosti: tělo národa musí přežít a duše národa se nesmí zlomit. Odkaz předků proti národnímu hospodářství — věru, těžko hledat syntesu.

Antigona je v nevýhodě, protože svým příkladem vede na smrt obvykle lidi nejvyšší kvality nebo nejčistší. . . . Zanechá pak po eventuelním vítězství národ bez skutečných vůdců, v rukou jednookých, kteří se skrývali za její nastavenou hrudi: náš případ v r. 1945 Její smrt tak bývá marná. nástupci se o to postarají.

Ani Kreon — byť přitažlivější, protože pohodlnější — není bez vady: hlavním vyučovacím předmětem jeho režimu je přetvářka; zlovyk, jež je po létech pozdě a těžko odvykat. Dvojí hra, šalba, neupřímnost, polopravdy, taktisování, prospěchářství — v českém případě švejkovina: toť výsledky. V politické mluvě po převratech se tomu říká — podle potřeby — buď hráinství illegality (NOUZ), nebo zrada. Historie má názor jiný: liheň zkažené generace.

Třetí možnost: Gandhi. Ukrývání Kralických bibli; četba svobodných duchů na půdě při svíče; kytičky u sošek svatých; zatnutí zubů; absence v práci **pasivní resistance**. Je třeba se vyhnout omylu — protože ona rozhodně není nejprostší a nejsnazší reakcí na násilí. Vyžaduje maximum duchovní síly, neboť se týká především čistoty duše: nenassát do sebe totalitní slovník a totalitní myšlení, nepropadnout touze po odvetě a nenávisti, nezesurovět viděním tolika zla, nezlhosejnet příkazem mlčení, nezapomenout na příchůť svobody, nezahořknout prožitou bídou, neztratit objektivitu a soudnost, neztratit schopnost odpouštět, neztratit kontakt s pokračujícím životem a přece mu nepodlehout — **neztratit víru**.

V pasivní resistenci tohoto ideálního, čistého typu vidím snad jedinou možnost národní záchrany. Individuálnímu projevu mravní statečnosti se nesmí a nelze bránit: potřebujeme hrdiny. Individuálnímu projevu konjunkturalismu se také nemá bránit: nepotřebujeme zrádce. Ale **celek** národa — po tolika radách už bytostně neschopný hrdinství — musí být zachráněn alespoň vnitřně: musí zas nalézt svou víru.

Demokratická filosofie člověka a společnosti má důvěru v prameny a v poslání lidské povahy. Ve velkém dobrodružství našeho života a naší historie vsází na spravedlnost a šlechtnost. Spoléhá tedy na hrdinství a na duševní síly. Tento idealismus je riskantní, nenalezne-li svůj zdroj dosti vysoko a podceňuje-li současně tvrdé skutečnosti přírodní, uprostřed nichž má pracovat, neboť pak se neodvažuje čelit přímo existenci a moci zla, protože v sobě necítí sílu k jeho překonání.

DISKUSE A POZNÁMKY

ÚSTŘEDNÍ PROBLÉM EXILU. Přes všechno zdání nemyslím, že hlavním problémem našeho exilu je boj pravice s levicí, **zaviňující nečinnost Rady.** Přímo neangažovaná část exilu ostatně ani nemůže přispět k jeho řešení pouhým pozorováním a projevy nespokojenosti. Zdá se také, že domluvy a návrhy zasílané Radě, nemají naději dosáhnout nápravy. Přesto čs. občan v exilu, s výjimkou méněcenných protidemokratických živiů, projevuje neobyčejnou trpělivost a disciplinovanost. Kompetence Rady není valnou většinou popírána a stížnosti na její nečinnost se staly už otrěpanou samozřejmostí. Nápravu už nikdo nečeká. Rozčarování se stalo trvalým; exilová veřejnost se hořce smířila se stavem, který sice považuje za strašný, ale současně bohužel i za nezměnitelný. Je to problém velmi vážný, přesto ne však hlavní.

Ústředním problémem exilu není ani **generační otázka**, jak s dvouletým opožděním se domnívá objevit profesor Kovárna v Tribuně č. 5-6. V únoru 1948 a na počátku svého exilu si mladí lidé ovšem museli uvědomit, že jejich otcové, odpovědní za život národa a za vedení exilové práce, toho nejsou vůbec schopni. Že většinou ani nerozumějí podstatě dnešní krise, že si ji často ani neuvědomili, že nevědí proto co dělat, že jim k tomu chybí patřičná mravní jistota a odhodlanost, že nedovedou spolupracovat, že se nemají navzájem rádi, že nám nemají co říci. Mladí lidé si uvědomovali nejen svou odpovědnost za tohoto stavu, pozorují závažnost neplněných úkolů, nýbrž i svou nehotovost, nepřipravenost k nim. Marně se opětovně pokoušeli domluvit spolupráci se staršími politickými nebo kultur-

ními pracovníky. Měli příležitost poznat jen jejich bezradnost a skepsi a často i osobní a stranické plotky. Nestáli o poklepávání na ramena se shovívavým úsměvem, znamenajícím «také jsme kdysi byli mladí a plní ideálů». Nepřestali si vážit mnohých obětavých a osaměle pracujících jednotlivců, ale přestali doufat, že se od nich dočkají programu a organizování exilové práce. Začali proto na různých místech pracovat ze všech svých sil sami. Neříkáme to s pychou, ale se zármutkem: všechny hodnotné exilové časopisy, pokoušející se o analýsu situace a hledání programu, byly téměř výlučně vydávány a psány mladými lidmi: Doba, Hlas, Informátor, Tribuna, Národohospodář, Exil. Skutečnost má mezi desítkami svých stálých spolupracovníků jen jednoho člena starší generace. Zarputilé mlčení, kterým na naše snahy odpověděli politikové, žurnalisté, universitní profesori a ostatní, od kterých jsme měli právo čekat kritiku a pomoc (nemluvě ani o vedení), je zarážející. Poznámka profesora Kovárny v Tribuně je jednou z nečetných výjimek. Škoda že přichází tak pozdě a po starém způsobu: komentovat událost na okraj. Větší cenu by mělo pokusit se o nápravu. Kult slova, strach před činem a neschopnost spolupráce se zdají být generační charakteristikou.

Ústředním problémem čs. exilu není tedy nyní podle našeho názoru ani nečinnost Rady, protože je za dosud daných podmínek a prostředků asi nezměnitelná, ani generační problém, protože je mýlkou domnívat se, že mladí lidé sdružení ve spolupráci kolem Tribuny, Exilu, Bodu, Československých novin a Skutečnosti, považují

snad za svůj program nějaký generační komplex. Měli ostatně v exilu příležitost poznat, že některým z jejich generačních druhů učarovala bludička politické moci, která je sice přivedla do společnosti osvědčených politikářů, ale rozbila jednotu mladé generace. Konkrétně na př. Ústřední studentský svaz, který byl svého času nejvýkonnější exilovou institucí, dnes neznamená a nedělá nic. Těmto skupinám mladých lidí jde jen o to, aby potřebná práce byla udělána. Nemají jinou ctížádost. Snaží se dělat a připravovat zatím sami na co stačí. Volají však po vzájemné spolupráci starších a po společné práci bez ohledu na věkové rozdíly.

Za ústřední problém exilu považují za daného stavu **neschopnost nadstranických exulantů sdružit se**, vytvořit si potřebnou instituci a její tiskové a jiné pracovní orgány a uvědoměle a soustavně plnit poslání exilu. Považují za neopatrnou a přehnanou trpělivost a trpnost, se kterou se kulturní a nadstranická exilová veřejnost spokojuje nelibostí nad trapnými a škodlivými boji politiků, omezených stranickými a osobními zájmy. V třetím čs. exilu je mnoho schopných kulturních pracovníků a studentů, mimostranických diplomatů a důstojníků. Bylo by třeba spojit a uplatnit jejich pracovní potenciál. Rada se o to ani nepokusila. Autoři a hrobaři Masarykova demokratického svazu si ani dost nemohou uvědomit svou těžkou odpovědnost a vinu za svůj nezdařený pokus. Stejně jako politikým profesionálům se jim podařilo zklamat nádeje a pracovní ochotu čs. exulantů, kteří šli ven pracovat k osvobození své země od komunismu.

Je dnes už ovšem zbytečné rekriminovat a stěžovat si. Je nutné rychle zlepšit nynější situaci. Nepřipustit její prodlužování. Rozklad exilu je už hrozivý.

Po více než dvouletém vyhnanství je konečně třeba **sjednotit nadstranické síly exilu a krajanské obce**. Nepovedlo se to MDS. Je pozdě pokoušet se o jeho vzkříšení. Dů-

věra je definitivně ztracena. Co se nepodařilo zhora seskupením zasloužilých jmen, podařilo se v slibném startu mladší generaci zespolu, trpělivou konkrétní prací. Mladí lidé diskutující a pracující kolem časopisů Československé noviny, Tribuna, Exil, Bod a Skutečnost by se měli pokusit sjednat mezi sebou dohodu a spojení. Kdyby se jim podařilo spojit vlastní síly a vydávat jeden tištěný týdeník, jednu tištěnou měsíční revui programovou a jednu zábavnou, byla by plně uspokojena žurnalistická potřeba čs. exilu.

Jde nyní o to, aby s těmito časopisy a s těmito mladými lidmi (kteří ovšem nechtějí omezit svou činnost jen na vydávání časopisů) dovedli spolupracovat také starší kulturní a političtí pracovníci, kteří přesahují úzké stranické obzory. **Voláme po sjednocení všech nadstranických a kulturních sil exilu**. Ne po spojení formálním a jen institucionálním, ale funkčním a pracovním. Nečiní nám starosti otázka ideové základny a pracovního programu. Ty už známe. Co však dosud chybí a čeho je naléhavě třeba, je sdružení nadstranických lidí a schopnost koncentrace a koordinace všech hodnotných sil k nalezenému programu. Dokud se každý z nás bude snažit dělat, co může jen sám, odděleně od druhých, obrovitost úkolů a nutná nedostatečnost osamělých na jejich efektivní řešení přivedí nakonec místo radosti ze spolupráce vždy jen pocit marnosti zápasu, hořkost, únavu a skepsi.

Jsme přesvědčeni že jediný začátek, cesta, kterou je právě nyní třeba nastoupit, cesta k splnění exilového poslání a čs. platného příspěvku k řešení světové krise je právě zde: ve spolupráci nadstranických lidí, ať už je exil zavedl do kterékoliv svobodné země. Čas pasivní kritiky a domluv Radě, osamělých snah, vyčkávání, až to začne někdo jiný, by už měl skončit. Všichni lidé, chtějící demokracii tvořit a uskutečnit tam, kde není a ne si ji dělit dle svých zájmů, mohou považovat Skutečnost za svou nad-

Slovo demokracie znamená především obecnou filosofii lidského života a života politického a stav ducha.

stranickou tribunu. Její stránky a pracovní síť jim jsou otevřeny. Stejně tak ostatní jmenované časopisy si přejí diskusi a spolupráci. Od začátku své činnosti usilujeme soustavně o pracovní koordinaci všech demokratických sil v našem exilu. Tato poznámka je jen další výzvou, otevřeným dopisem všem, kteří ještě nezapomněli a nezaprodali se.

(Doufáme, že v příštím čísle už budeme moci uveřejnit potěšující ohlasy a konkrétní výsledky této snahy nejpotřebnější.)

Petr Hrubý (Ženeva)

BEZ NADPISU. Všechny režimy se snaží znemožnit své odpůrce; totalitní režimy je zabíjejí. Ale způsobem, jakým se to děje v komunistických státech, předstihli komunisté nacismus.

Za protektorátu oznamovali okupanti strohými červenočernými vyhláškami, že »pro činnost Říši nepřátelskou byli odsouzeni k trestu smrti a popraveni . . .«. Vědomi si hluboké nenávisti celého národa, nepokoušeli se nijak zdůvodňovat své »rozsudky«. Spokojili se vybitím těch, kdo se postavili na odpor nebo mohli být režimu nebezpeční pouhou existencí.

Komunistům nestačí vraždit. Popravený nepřítel zůstává nebezpečný i po smrti, je třeba ho nejen zabít, ale také pokálet. Zločinci, kteří si říkají soud, vědí dobře, že jejich čin je na míle vzdálen jak spravedlnosti tak mínění lidí. Proto usilují o to, aby se všichni současníci ztotožnili s jejich zločinem. Proto ta hysterická kampaň v tisku a hromadné podpisování resolucí, odsuzujících »zrádce národa«.

Pathologii komunistického myšlení stačí ilustrovat několik citátů z článku časopisu Květen ze 17. června 1950, který předčí i smutně proslulou výzvu »spisovatele« Laciný k udavačství. Citujeme-li tyto výroky, činíme to proto, abychom si připomněli hrůznou atmosféru komunistického Československa. Josef Keclík, který se nestyděl podepsat tento cynický pamflet, obdařil třináct čestných, vydaných na pospas lidovému soudnictví, těmito nízkými nadávkami:

»Projděme si alespoň letmo tu nešťastnou

třináctku. Dr. Milada Horáková, bezmála padesátiletá, za své povolání udala, že je úřednicí a bývalou poslankyní za stranu nár. soc.; Dr. Josef Nestával byl taktéž vedoucím úředníkem; Dr. Jiří Hejda patřil mezi továrníky; F. Zeminová, už i v době své politické slávy, kdy byla redaktorkou a poslankyní, měla o dvě třídy horší charakter a sprostou tupost než nejprimitivnější rakouský zupák od kavalerie; František Přeučil býval nakladatelem, Jan Bouchal se pomocí partajnické legitimace nár. soc. záměrně vloudil do SNB; Dr. Oldřich Pecl chudák »živořil« jako uhlobaron; Závěš Kalandra, jenž už dávno měl viset na klan-dru, jidášil kdysi v komunistické straně; Dr. Zdeněk Peška spolu s jinými kompaňony pomáhal zprasit naše vysoké školství jako universitní profesor; Vojtěch Dunder, nejstarší z lotrů, žil v poslední době z pense a předtím měl funkci ústředního tajemníka soc. dem. strany; Dr. Bedřich Hostička bohobojně a protistátně tajemničil; Dr. Jiří Křížek dělal advokáta podobným stvůrám, jakou byl sám.« — Vědomé lhaní, brutálnost a cynismus.

O trestu smrti nelze mluvit s úsměškem. Josef Keclík to dokáže: »Kdyby je nějaká nadpřirozená síla mohla před soudem unést do ciziny k těm, v jejichž službách páchali své hnusné padoušství, dostali by nepochybně s velkou ceremonií na krk řádovou stuhu a třeba půlkilový metál Pour mérite. My také nejsme neuznalí; rovněž některý z nich dostane něco vázaného na krk, ale protože nám jde o jakost, bylo to něco z pevnějšího materiálu než je pestrobarevná hedvábná stužka . . .«.

Na popravišti stojí čtyři lidé z procesu třinácti a kat jim jednomu po druhém dává smyčku na krk. Josefu Keclíkovi je to k smíchu. — Cynismus, který lze srovnat jen s esesáckými brutálnostmi v koncentračních táborech. Toto není nenávist; nenávist je příliš ušlechtilá proti tomu, co tento ubožák dokázal. Není to ani fanatismus komunistického revolucionáře; nikdo z těch, kdo opravdu revoltovali pod praporem anarchismu nebo marxismu proti vládnoucímu řádu, nedal by si ani otřít boty individuem, které za řádkový honorář v sobě zapřelo

skromný zbytok svého lidství.

»Jsme na pochodu a proto smeteme s cesty každého, kto nám prekáží. Jsme v najkrásnejším boji, jaký kdy svět znal: V boji za lidský pokrok, spravodlivosť, šťastie, mier, za socializmus. Proto budeme všichni dál ještě víc pevní a jednotni. A na mrchoviště s každým, kdo zvedne svůj špinavý paňat proti nám!«

Jak musí byť už rozložený komunistické mozky, když jejich propagandisté mohou jedním dechem opěvovat revolucionáře, co možná vzdálené v prostoru a čase, a súčasne chvalořečiť domáci popravčí čety. Nic není větším dokladem dekadence komunizmu, než tato dialektická servilnosť.

L. David

«**VALKA S MLOKY?**» Je hádam údelom našej generácie vyčerpať sa v boji s nečistotou a chorobou. Priznávame sa, že sme občas na konci svojich síl; tá «pathologická ssedlina», ktorou Masaryk identifikoval nacizmus, už nie je ssedlinou, ale hlbokým, všadeprítomným bahnom, ktoré nám dosahuje až k brade. Jestliže sa demokrat našej generácie ešte drží ideálu a bojuje, je tomu tak hlavne preto, že mu nič iného nezbyva, ak sa nechce utopiť. «Mloci» vyliezli z jaskýň, Mloci nacistickí, komunistickí i — antikomunistickí, stojíme nad nimi v úžase a v hrúze; nerozumieme ich hantýrke, motívom a činom, nevieme si ich vysvetliť ani pochopiť a ani pomenovať; žijú v podzemných labyryntoch svojich utkvělých predstáv, nedajú sa vylákať na svetlo a mumľajú tvrdošijne svoje sny nemocného: «Sprísahanie svetového židovstva... rozdrtime reakciu a nepriateľov ľudu... zakuklení agenti z Prahy...» Chcete sa zbaviť podozrenia, vy, svetový žid, kapitalistický zapredanec alebo pražský agent? Marná námaha! Mlok nacistický, komunistický i antikomunistický nestojí o dôkazy, on nepotrebuje dôkazy, pretože Mlok; on to poznal inštinktom, on to «vyčítal», zavoňal a zavetral.

Keby boli Mloci na Západe tak vyspelí, ako sú ich východní kolegovia, «Skutečnosť» a okruh jej príbuzných blízkých i

vzdialených, by už dávno kopaly urán za ostnatým drátom, alebo čo je pravdepodobnejšie, odpočívaly v pokoji na neznámom mieste s deravými lebkami. Plných sedmá sť strán obsahuje udanie, ktoré na nás poslal na príslušné miesto čs. študent vo Švajčiarsku: naše spojenie s pražským ministerstvom vnútra je mimo každej pochybnosti; «Skutečnosť» je komunistická každým nervom, pravda, rafinovane, ale školené oko Pinkertona to pozná na prvý pohľad; páni... (menovaný je celý redakčný kruh a pre istotu i nešťastníci, ktorí majú ku Skutečnosti dôverný vzťah, asi taký ako Krištof Veselý ku Krištofovi Kolombovi) sú kryptokomunistický štáb s buňkami v Paríži a v Londýne; podarilo sa im presiaknuť tiež do Ameriky. Iná séria podobných výtvorov leží už týždne v Londýne.

Inou kryptobolševickou buňkou je t. zv. Zahraničný ústav. Tento bol tak neopatrný, že si ani nezmenil meno; je totiž filiálkou Zahraničného ústavu v Prahe III, Karmelitská 10. Tu je predsa všetko jasné, poznáme i adresu... Alebo ten kryptokomunista K...? Ako ho mohli Američania po troch mesiacoch pustiť z Ellis Islandu, keď v Nemecku pred svedkami vyhlásil, že v predmnichovskom Československu jestvovala sociálna nespravodlivosť!!! A stovky iných... Ako ich mohli pustiť do Ameriky, keď je nad slnko jasné, že iba preto písaly tri roky proti komunizmom a dali sa dokonca zavrieť, aby sa zamaskovali... A teraz žarty stranou: Zahraničný ústav je jedna z najlepších pracovných skupín v exile, o jeho práci na poli účinného boja proti komunizmu nemá väčšina emigrantov ani poňatia; kolega K. je krásny človek, rýdzi ušľachtilý demokrat, ušiel SNB s retiazkami na rukách; tí ostatní, ktorých mám na mysli, sú elitní ľudia, ktorým antikomunistickí Mloci nedosahujú ani po členky. Co naši bjeloquardejci v poslednom čase podnikajú, sa podobá čím ďalej, tým viac organizovanému odstrelu «demokratickej vysokej».

Prečo to tí ľudia robia? Veria skutočne tomu, čo hovoria a píšú? Je vôbec v ľudských silách tomu veriť? Neuvedomujú si

skutočne, že to ,čo robia je bláznivý zločin, sprostý komunofašistický atentát? Stojíme pred nimi v pravom slova smysle s otvorenými ústami a žasneme.

Curyšská «akcia» je súčasťou širokého ťaženia proti Skutečnosti; v pozadí stoja kliky z politických strán, mstný hnev ministerských čakateľov voči neskúseným mladíkom, ktorí sa odvažujú hovoriť do «vysokej politiky», vydávajú tlačený časopis, prenikajú po kroku na medzinárodné pole bez mandátu «národa doma», vyžadujú od politikov kvalifikáciu a schopnosti, ktoré títo veľmi často nemajú, kreslia taký obraz demokracie, že ne jeden minister in spe cíti, že by to v nej nedotiahol ďalej než po okresného tajomníka; okrem toho majú tí «mladíci» po exile aký - taký ohlas a keď vojna nepríde rýchle, mohli by byť »nebezpeční«... Bývalý nár.soc. poslanec vidí veľmi príznačne v Skutečnosti jednu zo skupín, ktorá, zatiaľ, čo exil upí a politické strany v potu tvári pracujú, pripravuje uchvatenie moci. («Slovo» č. 1) . . .

Je nám nevýslovne smutno nad činom curyšského študenta; nehneváme sa však, o veľa viac sa hanbíme: Ten Keclík, Drda, Lacina . . . a ten demokratický utečenec plus spoločníci sú na tej istej rovine mravnej a intelektuálnej, tí sami ľudia, nemocní, pomätení, ubohí Mloci. Celá tá kampaň proti Skutečnosti nás zaujíma iba ako symptom exilnej biedy a tragická otázka, ktorú ten pitvorný pogrom nesie v sebe: Myslia si tí páni skutočne, že chceme «uchvatiť moc»? Nedokázalo sedemnášť čísiel Skutečnosti presvedčiť straníkov, že sme poctiví ľudia a navodiť u nich iný záujem, ako ten, odkiaľ máme «peniaze»? Je časť našich politikov skutočne ranená slepotou, že sa nehanbí vytvárať «Blok proti Skutečnosti»? Akým právom bojujú títo ľudia proti komunizmu, keď predstavujú iba jeho rub? Čo sa dá od nich očakávať a čo možno očakávať od exilu, až v ňom bjeloquardejci zatlačia demokratov a od samého antikomunizmu stra-

tíme schopnosť rozlišovať medzi skutočnosťou a fantáziou, spôsobilosť rozumieť ľudskej reči a myšlienkam, ľudsky cítiť, až do vyčerpania dôvery dôverovať a na pravom mieste odpúšťať. Ak tieto veci zmiznú, demokraciu nezachráni ani milión atomových bômb.

K. B.

JSME DŮSLEDNÍ V NESTRANICTVÍ ?
Ve Skutečnosti bylo několikráté proklamováno (a často s nemalým pathosem) odmítnutí stranického principu a stranictví v exilu vůbec. Bylo tu dokonce dosti přesvědčivě vyloženo, proč partajnická práce mezi krapánkem českých lidí v cizině je nepřirozeně a nesprávně pochopený smysl emigrantského údeľu. Tím se Skutečnost sympaticky nabízela všem, kteří vidí dnešní světovou krizi především jako krizi myšlení, krizi mravní, náboženskou, a tedy v aspektu ethickém, noetickém a zkrátka filosofickém a nikoliv v aspektu baráčnickém. Skutečnost slibovala, že se stane tribunou českých lidí, kteří se snaží myslit spíše evropsky než třeba českobudějovicky a kteří tudíž nemají zapotřebí držet se pravdy důmyslně zorganizované a opatřené razítkem a podpisem jednatelovým. Plní však Skutečnost skutečně toto očekávání? Je důsledná ve svém nezájmu o klubovní a společenské zábavy v českém exilu? Nuže, jestliže by měla být důsledná, pak by se tu, zdá se, nemělo operovat pojmy jako je občanský blok, socialistický tábor, frakce, kliky, generál Prchala, lidé kolem generála Prchaly, ZU, RSC a jinými polosrozumitelnými zkratkami — zvláště když je jasné, že název politické strany je často pouze pluralis majestaticus nějakého snaživého nebo nudícího se nebo nezaměstnaného človrdy. Jaképak bloky, jaképak tábory, když se už dnes ví, že valná část slušného exilu se otrávilá politikařením a šla od toho a že si lidé už dávno podávají ruce přes hranice politických stran, že hranicí mezi lidmi se stále více stává slušnost a neslušnost ,mravnost a

Práce očisty je prací odvahy a naděje, důvěry a viry, jež musí začít úsilím rozumu, rozhodnutého vidět za každou cenu jasně a zbavit omylů velké věci, v než jsme věřili a věříme a jež jsou nadějí světa.

otrlost. Jaképak nástupy nebo ofensivy, když většina lidí s živým svědomím už dávno vyklidila bojiště, poučena, že na turnaje a laškování teď není čas. Jestliže Skutečnost chce připomínat pravdy novozákonní, citovat Platona, moudrost helenskou, nebo Kanta, nebo řekněme Masaryka, nemůže přece stejným dechem připomínat, co si myslí nějaký bývalý činovníček v odborové organizaci anebo nějaký bývalý majitel realit, jenž neměl ani zájem, ani nadání stát se víc než polovzdělancem a nezbyvá mu zkrátka teď než žít se organizováním. Ať mi nikdo nepovídá, že krise v pařížské Národní radě (nebo jak se ta společnost jmenuje) je rozhodujícím zjevem v současné mravní světové krisi a že je třeba se o to zajímat. Ať mi nikdo nepovídá, že by úvahy o demokracii, o humanitě, o liberalismu, o kapitalismu či o fašismu německém a ruském musely být nezbytně uzavírány rubrikou «Naše rovy» nebo jinými společenskými a rodinými zprávami z českého exilu. Nebylo by Skutečnosti prospěšnější, kdyby na tohle krajanství, často ostatně dobromyslné, jenže trochu dětinské, neměla papír, kdyby zkrátka byla ještě důslednější v odmítání stranického principu a stala se tak ještě více přitažlivou pro lidi, kteří nemají chuť konfontovat si své myšlenky a své životní poznatky pod dohledem tajemníků, generálních tajemníků, kontrolů účtů, pokladníků a zapisovatelů a jiných čiperů?

Dr. Ladislav Matějka

K POJMU DEMOKRACIE. Někteří, snad většina z vašeho kruhu chtějí dát nový obsah a nové hodnoty. Asi dvakrát jsem o tom už psal. Snažil jsem se od té doby znovu vám porozumět. Ale jsem naopak více přesvědčen, že jde o nedorozumění. Vidět v demokracii záruku obnovy mravní je omyl. Naopak úspěch demokracie závisí na předchozím jasnu ohledně mravního řádu a ne předchozím rozhodnutí «vůdců» postupovat za všech okolností ve shodě s mravním řádem. Společnost a vztahy v ní nejsou zdrojem mravnosti, nýbrž výslednicí. A ostatně celá sociální sféra je jen zlomkem celého mravního řádu (největší část mrav-

ního života se odehrává uvnitř lidských srdcí). I když ti pisatelé z vašeho kruhu mají dobrou vůli a jsou ochotni sami žít nesobeký život, chodí okolo kaše a vyhýbají se říznutí do toho, co je jádrem mravní regenerace a na čem přímo záleží i kvalita regenerace politické a sociální. Poněvadž jejich zájem je cele soustředěn k sociální a politické sféře, kde (jak oni myslí) se vřed naší současné lidské společnosti provalil, demokracie je jejich alfou a omegou, jejich «ceterum autem censeo». Pokud mluví o ethosu, kladou rovnítko mezi politickou ekonomikou či státovědou a ethosem.

Demokracie jest pojem, který má svůj pevný smysl, je to pojem generický a zahrnuje dobré i špatné, únosné i neúnosné typy vlády, ale není analogický. Pisatelé vašich článků však ten pojem zatemňují, dávajíce mu smysl, který ten pojem nemá. Jde o pojem (kantovsky řečeno) formální, nikoliv obsahový. Vyjadřuje určitou formu vlády, určitou formu uspořádání veřejných věcí a historie nás učí, že demokracie nebyla jedinou úspěšnou vládní formou, nýbrž že existovaly i jiné vládní formy, zaručující ušlechtilý a spořádaný život. I když předpokládám, že vzhledem k větší civilizaci od nynějška bude demokracie vždy nejúnosnější formou, přesto chceme-li mluvit sub specie aeternitatis a přesně, nemůžeme opominout minulost a nemůžeme klást rovnítko mezi demokracii a spravedlnost nebo demokracii a mravnost. Demokracie je formou a jako taková může být dobrá i špatná, což záleží na obsahu, na «ideologii». Ale tomu obsahu neříkáme «demokracie»! Kdežto vy chcete obsah nazývat tímto jménem. Demokracie není světový názor, ale politický systém, metoda, jak vládnout ve své zemi. Je pojmem generickým, t.j. zahrnuje různé typy demokracií. A ty typy závisí značně na obsahu, t.j. na světovém názoru vůdčích činitelů ve státu. Tak na příklad komunismus má jiný a značně nižší a okleštěný typ demokracie, ale tento typ demokracie («lidová demokracie») není identický s komunismem. Komunismus je pojmem obsahovým. Specifická modifikace demokratické vládní formy záleží na něm jen jako jeho výslednice. Ale generické

vlastnosti demokratické vládní formy, vlastnosti, společné všem demokraciím, dobrým i špatným, leží mimo obsahovou sféru, jsou formální hodnotou. Lze si docela dobře představit, že komunismus (obsahová hodnota) by si zvolil autokratickou formu bez jakéhokoliv zdání demokracie (oni kombinují autokracii s jakousi velmi omezenou demokracií) a naopak lze si představit stát ušlechtilého ideového obsahu, který by nebyl demokracií (de facto takové státy existovaly). Ztotožňovat demokracii s ideologickou regenerací a s mravní obrodou je zatemňováním smyslu slov, je užíváním slov proti jejich smyslu.

Domin

DVA OMYLY. Aniž bych o to byl požádal, obdržel jsem již druhé číslo vašeho časopisu. domnívám se z toho, že mi jej nabízíte k předplacení. Přes některé zajímavé články se mně váš časopis nelíbí, prosím, abyste mně jej nezasílali.

Ve svém «Provolání» hodláte «sjednocovat emigraci» za účelem «obnovení demokracie v Československu». Vaše články však nesou zřetelnou značku sociálně demokratického marxismu. Totalitní «košický program», nedemokratické «presidentské dekrety», diktatura «národní», t. j. «lidové» fronty, jakož i úloha sociální demokracie za únorového puče vás neopravňuje k vedení národa.

Uvodník bývalého profesora národního hospodářství a politiky na komunistické «Vysoké škole věd hospodářských» Josefa Macka považuji za nevkusnou urážku TGM, muže tak přísné kázně ve věcech mravních. Fráze, přicházející z takového pramene, nemohou mít vnitřní přesvědčivost.

Musím se ještě ohradit proti opětovaným urážkám našeho hostitelského státu, Kanady. Tato země přijala nás všechny pohostinně, dala nám stejná práva jako vlastním občanům. Přijala tak i Vaše autory. Což aby ti pánové přeložili své články do francouzštiny, podepsali svým jménem a adresou a odevzdali svým hostitelům? Tito jim dali pěkná stipendia a dobrá zaměstnání. Modlí-li se Kanadáné za spásu českých duší, pak jednají jako praví křesťané. Nikdo tyto nespokojence nenutí zde zůstat, mohou kdykoliv odejít. I kdyby šli do marxistického ráje dnešní ČSR, nikdo na ně nebude ra kanadských hranicích střílet...

S krajanským pozdravem jsem

Jan M. Novotný
Professor McGill University.

*Vážený pane profesore:
Po přečtení Vašeho dopisu konstatujeme, že jsme Vám zasílali »Skutečnost« opravdu omylem.*

S krajanským pozdravem

redakce

D O P I S Y

LIDÉ MEZI DVĚMA KONTINENTY. Vlna emigrace, která vytvořila krajanskou větev v Kanadě, byla vyvolána důvody naprosto odlišnými od pohnutek, pro něž jsme odcházeli my. Většina těchto emigrantů se rekrutovala z vrstev sociálně slabých. Jejich začátky byly tvrdé, někteří srostli s novým prostředím, některým se splnil sen o bohatství a jsou dnes zámožnými podnikateli, farmáři atd. Tato skupina tvoří jádro demokratických sil. Za nejspolehlivější bych pokládal lidi, kteří se usadili na farmách. Bohužel úděl většiny byl méně radostný. Neukázali vlastnosti, nutné pro ú-

spěch v tvrdém existenčním boji v mladé zemi. Zklamání neúspěchy začali sami sebe vytlačovat na periferii života. Zůstali cizinci v zemi, kterou si sami určili za svou novou vlast a postupně se odcizili i své staré vlasti. Lidé, které jsem nazval lidmi mezi dvěma kontinenty. Lidé, pro něž jsou proroky učitelé rozkladu a nenávisti.

Nacistická okupace soustředila krajany k akci za osvobození ČSR. Nemchu nevzpomenout ing. Karla Buzka, jenž byl hybnou pákou všeho odbojového úsilí a jenž také byl z prvních, kteří zvedli hlas proti komunistické tyranii v ČSR. Když začala studená

válka a komunisté únorovým pučem ovládli Československo, krajané, buď že se nedovedli vyrovnat s tak pronikavou změnou ve světové politice, nebo že za svůj státní znak přijali srp a kladivo, stáli v převážné většině na straně nového režimu. «Československé národní sdružení v Kanadě», mluvčí krajské větve, se ocitlo v prudké krizi, za níž se komunisté pokoušeli zmocnit se vedení této významné organizace. Na štěstí se jim to nepodařilo a na valné hromadě byli vyloučeni z Národního sdružení. Nově zvolené vedení, již také vlivem přicházejících uprchlíků, udalo nový směr. Komunisté zatím nevytvořili vzdorovou organizaci, ale vydáváním časopisu «Ludové zvesti», financovaného Prahou a řízeného zdejším vyslanectvím, vykonávají silný vliv na krajskou větev. Demokratické složky teprve nyní tvoří vlastní časopis, vydávaný za podpory Masarykova domu a Národního sdružení.

Vzájemný poměr mezi uprchlíky a starousedlíky se vyvíjí velmi pomalu. Komunistická propaganda nás líčí jako flákače, šmelináře atd. Krajané se na nás podvědomě dívají jako na příslušníky tříd, které ovládaly výrobní zdroje ve staré vlasti, a to vzbuzuje jejich nedůvěru. Vina je ovšem i v nás. Existenční starosti, hledání sebe sama zahání mnohé do izolace s jedinou touhou: přežít, než dojde k rozhodnutí. Jedinci, neblahé dědictví protektorátu a představitelé zlaté mládeže nenadělají mnoho cti demokracii. Přesto kladné složky mezi starousedlíky a skutečná politická emigrace se stmelují a stávají se mluvčím umlčeného domova.

Josef Čermák (Kanada)

JAKO VŠECHNY ZEMĚ na jižní polokouli, snaží se pod hrozbou nové války Jižní Afrika rychle zařídit vlastní průmysl a rozvinout nerostnou těžbu. Rozmach průmyslu v posledních dvou letech přivodil otevření nových zlatých dolů, vyčerpání tvrdých devis a způsobil nedostatek investičního kapitálu a odborných technických sil. Usilí farmářů, zlatodolů a průmyslu o získání pracovních sil přivodilo též zvýšení mezd a přístřeší rasové otázky... Na druhé

straně reformní snahy afrikánských nacionalistů o zachování prvenství bělochů vedou k politickému napětí mezi bílými a barevnými (2.3 miliony bělochů a 8 milionů barevných), což zdržuje hospodářský rozvoj země. Tempo života je poměrně mírné, nikdo, běloch a zvláště černochoch se v práci a výkonu nepřetrhne. Každý čtvrtý až pátý běloch (včetně dětí) vlastní auto; domorodci žijí primitivně v rezervacích i ve městech a vydělávají přibližně jednu pětinu toho, co běloši. Země má subtropické podnebí s nadbytkem slunce, nedostatkem vláhy, krásné pobřeží a možnost dobrého života při poměrně malé námaze... Krajanů - starousedlíků je asi dvě stě padesát. Příslušníků bývalých čs. menšin je přibližně stejný počet.

Ch. J. Sousek (Natal, South Africa)

Všechny samostatné citáty v tomto čísle jsou z knihy »Christianisme et Démocratie« od vynikajícího katolického myslitele Jacques Maritaina. Budeme přinášet podobné citace pravidelně, abychom ukázali, jak oficiální demokratická koncepce pokulhává za názory a postuláty nejlepších demokratických myslitelů naší doby.

Autorem článku «Úvod k federalismu», který přinesla Skutečnost v čísle 5-6, je Eugène Caduz, rumunský demokratický uprchlík, příslušník skupiny Democratia Militans.

Oznamujeme s lítostí zájemcem o německou verzi DEMOKRATIA MILITANS, že už nedisponujeme žádnými výtlačkami.

IMPORT - EXPORT - REPRESENTACE

Dovážíme vše co Brazílie potřebuje
Vývážíme vše co Brazílie produkuje

Zašlete nabídky a poptávky na

CENTROIMPEX

Caixa Postal 6196

SAO PAULO - US BRASIL

Korespondence česky, německy atd.

Zakládáme místní a odborné pracovní skupiny čtenářů Skutečnosti

V čs. exilu je dobré vůle dost. Ani ochota a schopnosti k užitečné práci nechybějí. Chybí ústřední vedení a je málo spolupráce. Hlavní chyba boje proti organisované síle komunismu trvá.

Od začátku své činnosti se snažíme nejen diskutovat, analyzovat a plánovat, ale usilujeme, pokud naše slabé síly stačí, o odstranění dvou velkých nedostatků našeho exilu:

1) k vyjádření nadstranického veřejného mínění exilu vydáváme svobodnou a nezávislou revui Skutečnost;

2) domlouváme s každým, kdo má dobrou vůli spolupracovat na konkrétní potřebné činnosti (jde hlavně o sociální práci pro uprchlíky, informování mezinárodní veřejnosti a o studijní činnost).

V našem exilu je stále mnoho důležitých a nesplněných nebo nedostatečně plněných úkolů. Rádi bychom, aby se společenství čtenářů a přátel Skutečnosti proměnilo postupně ve výkonnou pracovní síť.

I. Proto bychom vítali, kdyby se naši čtenáři, bydlící v jednom městě scházeli alespoň jednou měsíčně a vytvořili tak **místní čtenářskou pracovní nebo studijní skupinu Skutečnosti**. Prodiskutovali by vždy vyšlé číslo Skutečnosti a napsali nám své kritiky a náměty. Pomohli by tak vytvořit širší demokratickou základnu pro vydávání Skutečnosti a vyjádření veřejného mínění exilu. Vyměňovali by si s námi a s ostatními zahraničními skupinami své zkušenosti a názory o možnostech exilové práce. Tyto skupiny by se při naprostém nedostatku exilové organizace staly středisky místní propagační práce protikomunistické a sociální, soustřeďovaly by jednotlivé činnosti jako mezinárodní kroužky *Democratie militans*, přispívající do revue *Skutečnost* a *Democratie militans*, staraly by se o jejich místní kolportáž atd. (Na požádání pošleme podrobný rozvrh možné činnosti.) Taková pracovní síť v exilu by mohla být nesmírně prospěšná časem všem uprchlíkům.

II. Snažíme se také podnit a koordinovat **spolupráci dle jednotlivých odborných zájmů**. Nejde jen o skutečnou činnost vědeckou a plánování příštího uspořádání poměrů na osvobozeném území, ale také o spolupráci při sledování světové literatury vědecké i krásné, vedení společné kartoteky a výstřižkové služby, svépomoc studijní a sociální, informační, publikační a pedagogickou mezi pracovníky téhož oboru. Zájemcům oznámíme adresy příslušných prozatímních organizačních středisek, dle oboru práce, o níž se budou zajímat. Počítáme s odbornými skupinami politických a hospodářských věd, historie, medicíny, práva, filosofie, výtvarných umění, literatury a literární historie atd. Sídlem už dříve oznámeného studijního střediska Skutečnosti bude Londýn.

Pište na adresu redakce Skutečnosti, Case postale 393, Genève 11, Suisse.

Omlouváme se svým čtenářům za opožděné vyjítí »Skutečnosti« a opětné vydání dvou čísel v jednom svazku. Oboji bylo způsobeno prázdninovým přerušením styků s našimi spolupracovníky a technickými potížemi v pařížské tiskárně.

Redakce